

CEĻŠ

LAIKRAKSTS
RELIGIJAI UN GARA DZĪVEI

3.

MAIJS/JŪNIJS

1940.

S a t u r s.

	Lpp.
Arn. Liepiņš — Gara uzvara	133
J. Akmens — Nav labi, ka cilvēks ir viens	135
Edg. Rumba — Kultra runas viela un tās avoti	144
Otmars Pello — Igaunų teoloģijas panorama	158
Ed. Pavasars — Jāņa Neilanda darbība, uzskati un personība	164
Skola un pedagoģija.	
A. Kauliņš — Dārgākā manta	180
B. Kasars — Rīta lūgšanas skolām	182

Grāmatu apskats.

Es un mans nams (E. Šmits) 185. Par tautas dzīvo spēku (Alb. Freijs) 188. Latvijas pareizticīgais teoloģijas vēstnesis (Alb. Freijs) 190. H. Biezais — Alberts Šveicers (L. Čuibe) 193. Konstantins Raudive — Dzīves kulturai (R. Skrābāns) 194. A. Jepsen — Nabī — Sozioloģische Studie zur alttestamentlichen Literatur und Religionsgeschichte (F. Treu's) 195. Friedrich Gerke — Christus in der Spätantiken Plastik (Alb. Freijs) 197. Īss pārskats par jauniznākušām grāmatām (K.) 199. Bibliografija 199.

Kronika.

Latvija	200
Ārzemes	202

» C E Ļ Š «

Laikraksts reliģijai un gara dzīvei.

Atbildīgais redaktors: ār. prof. Dr. Alb. Freijs.

Redakcijas koleģija: prof. Dr. K. Kundziņš, prof. Dr. V. Maldonis,
prof. Dr. L. Bērziņš, māc. G. Šaurums, māc. P. Detlava.

Redakcijas adrese: Rīgā, Antonijas ielā 3, dz. 7. Tālr. 61186.

Ekspedicija: Rīgā, Vaļņu ielā 21. Tālr. 32885.

Abonēšanas maksa:

Par 1 gadu ar piesūtišanu Ls 5,—

Atsevišķa burtnīca „ 1,—

Abonēšanas maksa iemaksājama Ev.-lut. Baznīcas grāmatnīcas tek. rēķinā 867.

Abonēšanu pieņem visās pasta nodaļās un arī draudžu mācītāji.

CELŠ

L A I K R A K S T S
R E L I Ģ I J A I U N G A R A D Z Ī V E I

№ 3

Maijs / Jūnijs

1940. g.

Arn. Liepiņš

Gara uzvara

Bet ikvienam ir dota gara
izpausme, lai nestu svētību.

Gadu simteņi mūs šķīr no tā brīža, kad Svētais Gars kā svētas liesmas iedegās un apgaismoja to ļaužu sirdis, kas pēc Jēzus debessbraukšanas atkal „vienprātīgi bija kopā“. Šis gars no augšienes pavēra jaunus apvāršņus mācekļu garīgajā skatā un deva tiem nesatricināmu spēku iet un sludināt sava krustā sistā, augšāmcēlušā un vienmēr klātesošā Pestītāja gaišo evaņģelija vēsti. Ja Golgatas un augšāmcelšanās notikumi garantēja gara uzvaru pār miesu un gara brīvību cilvēkos, tad Vasaras svētku notikums to nepārprotami apliecināja. Tas kristīgo reliģiju ir padarījis par Svētā Gara reliģiju, par uzvaras reliģiju. Evaņģelija vēsts nenorobežojās pirmā kristīgā draudzē, bet aizskanēja tālu pāri tās robežām visā pasaulē. Neskaitāmiem dzīves staigātājiem šī Svētā gara reliģija ir bijusi avots, pie kuŗa tie nākuši rast sev jaunus spēkus. Tie daudzie nācēji, kas nolieliekušies pie šī avota, nav vilušies, bet gan stiprināti, skaidroti un atjaunoti ir varējuši iet caur dzīvi, tās cīņām un pārbaudījumiem kā uzvarētāji. Šī debess dāvanu svētība nav noslēgusies, bet izlejas joprojām. Pats Kristus to ir apsolijs: „Redzi, es esmu pie jums ikdienas līdz pasaules galam.“ Tāpēc, kamēr vien cilvēki staigās virs zemes, Svētā gara spēki viņus vienmēr pavadīs, lai tiem palīdzētu cīnīties ar ļauno, augt darba krietnumā un tikumiskā stiprumā. Tikumiskiem spēkiem ir lielākais svars katras tautas dzīvē un pastāvēšanā. Kur šie spēki sabrūk, tur sabrūk pati tauta un tās valsts. To rāda dzīve, un vēsture apliecina.

Ieskatoties mūsu tautas dzīvē, mēs jūtam, ka to ir skārusi jauna gara atmoda. No sastinguma un vienaldzības tā pacēlusies jaunā dzīvē, tā ir Dieva aicināta jaunam, radošam darbam. Mūsu Vadoņa dižā gara vadīta, tauta saplosīja visus nevienprātības un nesaderības valgus, kas saistīja izmocīto dvēseli, lai vienota izietu pretim

gaišajam atmodas rītam. Tas notika — kā notiek visi dziļi vēsturiskie notikumi — vienkārši un dabiski, ne uzspiesti, bet gan brīvi. Šai atjaunošanā redzama vieta ir ierādīta kristīgai baznīcai, kas ir vienīgā svēto dārgumu glabātāja. Šie dārgumi tagad brīvi un netraucēti plūst ne tikai viņas kultā, bet arī skolās, armijā, sabiedrībā, lai visu tautu vestu pretī tikumības un gara uzvarai. Valsts grib ar baznīcu strādāt roku rokā. To nepārprotami apliecina Valsts Prezidenta K. Ulmaņa vārdi: „Sastrādāšana ar baznīcu, tā ir mūsu vēlēšanās, un es priecājos, ka mēs esam kopēju pamatu atraduši. Droši iesim pa šo ceļu, jo šis ceļš ved uz priekšu. Pa šo ceļu ejot, valsts dzīves pamati nostiprināsies un tā uzplauks.“ Tautas attīstība ar Kristu, tautas vienība ar kristietību, latviskā augšāmcelšanās ar Dievu — ir gars, kas latvju tautai liek iet uzvaras ceļu. Šai garā jau arājs vada arkla balstu, lai izartu nezāles, nesaticības un tumsības pakalpus un ieartu tur gaismu un sauli. Šai garā darba rokas un sirdis ir atkal stipras kļuvušas, lai satīcībā un vienībā celtu savas tautas labklājību. Šai garā kaņavīrs stāv droši savā vietā un uzticībā sargā to, kas viņam tuvs un dārgs. Šis gars ir dziļi skāris arī latvju ģimeni.

Tauta ir atkal atzinusi, ko viņas Vadonis apliecinājis, ka „ģimene ir stūrakmens visā mūsu valsts dzīvē.“ Ģimenes diena mūs aicināt aicina celt godā to svētumu, kas mūsu tautai ir spēkus devis un dos vienmēr un visos laikos.

Ja mēs paši un citi ir mācījušies skatīt latvieti stipru ticības spēkā, gribas neatlaidībā, klusas ikdienas dzīves un lielu cīņu varonībā, tad tas ir ģimenē mantots un audzināts, centības sparā rūdīts un Dieva svētīts mūsu pašu vērtību pretsvars. Ģimene mums ir devusi ne tikai dzīvību, valodu un tautisko apziņu, bet arī viņas garu un tos tikumus, kas paaudzū paaudzēs ir bijuši stipri, un kam jāpaliek stipriem caur mums un mūsu bērniem uz mūžīgiem laikiem. Mūsu tēvi un mātes, gadu simteņus smakdami svešā jūgā, ģimenes svētumu ir saglabājuši un atdevuši mums kā svētu mantojumu, ko kopt un sargāt ir tagad mūsu tautas, vēsturiski izaugusi, jaunā laika prasība. Jo tautu cels tikai tā ģimene, kas būs vesela, tikumiska, ko iezīmē saskanīga mīlestība vecāku, tad vecāku un bērnu starpā. Tāda ģimene ir un paliks mūsu tautas dzīvības un spēka avots un „stūrakmens visā mūsu valsts dzīvē“.

Šai garā lai ir svētītas mūsu pārdomas, sagaidot Ģimenes dienu, Vasaras svētkus un tautas atjaunošanas svētkus. „Bet ikvienam ir dota gara izpausme, lai nestu svētību.“ Gars lai arī mūsos vienmēr deg un izpaužas darbos. Gars lai mūžam paliek mūsu mērķis, ko sasniegt ilgojas sirds. Garam pieder uzvara.

J. Akmens

Nav labi, ka cilvēks ir viens

(Ģimenes dienai.)

Ir patiesības, kas cauri gadu tūkstošiem nav zaudējušas savu mirdzumu un spēku. Un viena no visvecākām ir tā, ko pauž šī raksta virsraksts, jo to Radītājs teicis jau drīz pēc cilvēka radīšanas. Tā gājusi cilvēcei līdz labās un ļaunās dienās un ar jaunu spēku atskan mūsu vidū arī šai maija pirmajā svētdienā, kad mūsu tauta svin savu ģimenes dienu. Ģimenes diena uzrisina daudz vērtīgu atziņu, bet tās pamatatziņa ir un paliks: nav labi, ka cilvēks ir viens.

Radītājs nav tālākiem vārdiem paskaidrojis, kāpēc tieši nav labi, ka cilvēks ir viens. Šim paskaidrojuma trūkumam ir liela nozīme. Tas liek mums saprast, ka cilvēka vienatnei ir dažādas īpašības, ko pāris vārdos nevar noskaidrot. Reizē ar to tas ir arī norādījums, ka cilvēkam pašam jādomā un jāizlabo vienatnes būtība un iespaids. Vienatnei nav arī viena un tā pati nozīme priekš katra cilvēka, un tāpēc viens vienatnes izskaidrojums nenoder visiem.

Cilvēka vienatnei pretī nostāda sabiedrību. Bet cilvēks var dažreiz atrasties sabiedrībā un justies vēl lielākā mērā viens, nekā uzturēdamies starp četrām tukšām sienām. Vienatni iezīmē nevien ļaužu trūkums, bet arī vienojošu saišu trūkums cilvēku starpā. Nespēlētājs jūtas vientuļš spēlmaņu vidū, nedzērājs pie dzērājiem, jauneklis sirmgalvju pulkā. Arī laucinieks var žāvāties dažreiz pilsētnieku sabiedrībā, runīgais — klusētāju vidū, straujais — flegmatisku cilvēku starpā.

Vienotājas saites nodibina uzskati, kopīgs darbs un mērķis, draudzība un, kā augstākā saite, mīlestība.

Cēlā mīlestība ir mīlestība uz ģimeni un ģimenes locekļu starpā. Šīm jūtām nav gan tā karstuma, kas strāvo no jaunekļu mīlas, bet tai ir dziļums, kāda vēl trūkst cilvēka dzīves „vētru un dziņu“ periodā. Un mēs zinām, ka pārāk liela tveice vasarā nomaitā visskaistākos ziedus. Bet mēs zinām arī, ka dziļi ūdeņi ir skaidri un atspoguļo brīnišķas lietas savās dzelmēs.

Skaista ir īsta drauga mīlestība, bet mīlestība ģimenē padziļina drauga mīlestības nesavtību. Aizraujoša ar savu upurspēju ir dzimtenes mīlestība, bet tai vajag pacilājumu, lai tā pilnīgi uzķūsātu. Mīlestība uz ģimeni arī vienkāršajā ikdienā nepazīst nepārvaramu šķēršļu un tai nevajaga skaļu lozungu, lai tā izpaustos ar satricinošu spēku.

Mīlestība uz ģimeni un mīlestība ģimenē nav viens un tas pats. Mīlestība uz ģimeni vairāk vai mazāk spilgti izpaužas arī pie daudziem vientuļiem cilvēkiem. Tās ir jūtas, kas ne vienam vien cilvēkam visos vecumos un dzīves posmos liek saskriet acīs

asarām, kad tie noliecas pie svešiem bērniem, vai redz laimīgu māti un tēvu, vai citu ģimenes idili. Tas ir pirmpamats un kodols vecāku jūtām, pirmais dzenulis pēc savas ģimenes. Arī šis stimulds dara brīnuma lietas un spiež daudzus cilvēkus, kam pašiem nav savas ģimenes, ņemt savā apgādībā citas, uzmeklēt bāreņus un neapgādātas saimes un sirsnīgi rūpēties par viņām. Te runā neapmierinātais ģimenes mīlestības instinkts un meklē sev attaisnojumu un izpirkšanas ķīlu savai dzīvei.

Šis ģimenes instinkts neizlaužas daudzreiz līdz savam piepildījumam aiz dažādiem apstākļiem. Dažā gadījumā tā ir cilvēka nedrošā daba, kas neļauj viņam izvērst uz āru savas patiesās dziņas. Pasīvās dvēselēs šo nedrošību bieži vien pastiprina neiepriecinošie iespaidi, ko tāds cilvēks redz dažās apkārtējās ģimenēs, bet aktīvākās dvēseles dažreiz nespēj tuvoties ģimenes dzīvei aiz stipras patmīlības. Viņas negrib pietiekoši upurēt no sava es, lai tik daudz pielīdzinātos otrai dvēselei, ka varētu panest arī viņas smagumus un dalīties tās priekos.

Dažkārt cilvēks paliek vientulis arī citu savu īpašību dēļ. Bieži tādu tuvošanos viņam traucē viņa fiziskā nepievilcība, kroplība, slimīgums. Tādam cilvēkam var būt visskaistākā dvēsele, bet lai nokļūtu pie tās, jāizlaužas caur ārējo čaulu, un šai ārējai čaulai caurmēra cilvēks netiek garām. Šādi cilvēki sevišķi grūti cieš savā vienatnē, jo viņu ciešanas ir divkāršas: fiziskas un garīgas.

Cilvēks var būt nepievilcīgs nevien fiziski, bet arī pēc savām īpašībām un tikuma. Šeit nav iespējams uzskaitīt visas šādu ļaužu kategorijas, bet viņiem visiem, lai tie būtu nolaidušies dzērāji, klaidoņi, noziedznieki-recidivisti vai citi, visiem tiem ir diezgan nestiprs ģimenes instinkts, vai arī gandrīz pavisam trūkst tāda. Tas viņiem atvieglo ģimenes pavarda trūkumu, jo šāds pavards viņiem būtu nepatīkams atgādinājums, ka pastāv cita skaistāka dzīve, kurā tie nespēj iesakņoties. Bet šādi cilvēki daudzkārt piekopj garāmgājēja sakarus ar otru cilvēku, un tieši šī vājā ģimenes dzīves iluzija ierauj daudzos gadījumos postošāku sliedi sabiedrībā nekā šādu cilvēku antisocialā darbība. Klaidonis, nelabojams žūpa beidzot kaut kur pakrīt sētmalē un daudz neievērots pabeidz tur savu bēdīgo mūžu, bet no viņu pārejošiem sakariem nāk pasaulē aizlauzti miesā un garā indivīdi un nostāda mūs grūtu audzināšanas un aizgādības problēmu priekšā.

Cilvēks paliek vientulis arī aiz aprēķina. Vai nu viņš atrod, ka ģimene apgrūtina viņa budžetu, vai ierobežo viņa rīcības brīvību, jeb arī viņš nevar ciest ap sevi pastāvīgu sabiedrību, tās kustību un skaļumu, nodoties tās vajadzībām un šo vajadzību kārtošanai. Kādi arī būtu šīs vienatnes iemesli, šis cilvēku vienatnes veids dves no sevis vislielāko patmīlību un ir tāpēc viens no nožēlojamākiem. Pret šādu negribu uzņemties ģimenes saites sabiedrība un valstis cīnās ar nodokļu uzlikšanu vecpuišiem un ar dažādu privilēģiju pie-

šķiršanu ģimenes ļaudīm, bet ir vēl apsverams, cik pilnīgu rezultātu var panākt ar šiem līdzekļiem. Vai te nav vairāk jādomā par audzināšanu ģimenes aplokā, par līdzīgu cilvēku nemanāmu pakāpenisku ievilkšanu sabiedrībā un līdzīgiem soļiem?

Vēl dažs cilvēks paliek vientulis tāpēc, ka viņš pārāk iejūgts darbā un uzdevumos un gandrīz nepazīst personīgās dzīves. Šis vienatnes veids vairāk attaisnojams kā citi, īpaši, ja tāds cilvēks ierauts kalpošanā sabiedrībai un nevis tikai savām personīgām interesēm. Tādam par ģimeni kļūst sabiedrība plašākā nozīmē, un rūpes par sabiedrības vajadzībām atvieto viņam interesi par ģimeni. Šādi cilvēki ir upurs, ko cilvēce atrauj ģimenei, nolikdama uz sabiedrības altara, bet arī skaisti ideāli nav sasniedzami bez upuriem, un sabiedrības labklājība ir vienīgais ideāls, kuram ar vismazāk sirdsapziņas pārmetumu var uzpurēt daļu ģimenes instinkta.

Bet ir arī cilvēki, kam sākumā pietiekoši stiprs ģimenes instinkts un mīlestība uz ģimeni, bet tomēr viņi paliek vientuļi. Tie ir tie, kam sadilst šis viņu ģimenes instinkts, jo tie vienumēr atliek viņa papildīšanu, tāpēc, ka pēc viņu domām arvien vēl nav pietiekami labi apstākļi ģimenes nodibināšanai. Sākumā viņus attur no izšķirošā soļa patstāvības trūkums, vēlāk nepietiekošs stāvoklis dzīvē, nepietiekoši ienākumi un rocība. Sākumā tādam cilvēkam ir vēl stipri un dzīvi iespaidi no vecāku ģimenes, kurā tas izaudzis un kura viņu sildījusi. Izejot patstāvīgā dzīvē un pietrūkstot šim siltumam, ilgas kādu laiku stipri nesas pēc paša ģimenes, pēc jauna pavarda, kas dotu sirdij siltumu. Bet maz pamazām šie vecāku ģimenes iespaidi aiziet arvien tālākā pagātnē, izbālē un atrofejas, un viņiem līdz izzūd arī pats ģimenes instinkts. Šādi ļaudis ir mājiens vecākiem un tuviekiem neaturēt savus pēcnācējus no ģimenes nodibināšanas, kaut arī viņi vēl nebūtu pilnīgi patstāvīgi un labi situēti. Ko vēlākie gadi panāk iztikas nodrošināšanā, tikpat daudz viņi zaudē dvēseles spraiģumā un pašuzticībā. Ne katra pirmā mīla ir vēja ziedi, bet par vēja ziediem tā daudzreiz kļūst tikai pateicoties apkārtnes skarbajai kritikai. Un nemaz nav jābūt pediatram, lai pateiktu, ko nozīmē tēva un mātes jaunība viņu pēcnācējos. Kas tādiem vecākiem iztrūkst audzināšanas prasmē un pacietībā, to ar uzviņu izlīdzina viņu bērnu vitalitāte un izturība. Un vai nav tā, ka redzot ar puisīti vai meitiņu pie rokas gados jaunu laulātu pāri, mūs tīri instinktīvi pārņem patīkama gandarijuma sajūta, jo tā ir dabīga ainava vai idile; turpretim ja blakus tādam pat bērnam soļo tēvs un māte, kam jau sarma iekaisīta matos, mums kļūst mazliet sērīgi ap sirdi. Kaut kas mūsos it kā jautā, kas būs ar šo jauno cilvēciņu, vai drīz tas nebūs viens pats dzīves vējā ar tik daudz vajadzībām un jautājumiem dvēselē, uz kuriem citā saulē aizsauktie vecāki nebūs paguvuši dot viņam atbildes.

Ir diezgan daudz arī tādu cilvēku, kas nokavē savas ģimenes nodibināšanu tāpēc, ka viņi uzņēmušies rūpes par ģimeni plašākā

nozīmē. Daudzkārt, gan vecāku nāves, slimības vai trūcības dēļ, vecākajiem brāļiem un māsām uzgulstas rūpes par jaunākiem ģimenes locekļiem, tiem jābūt pa daļai savu jaunāko brāļu un māsu tēviem un mātēm, vai vismaz apgādniekiem un aizbildņiem. Dažu reizi tādos aizgādņos kvēlo ļoti dzīva dziņa pēc saviem bērniem un savas ģimenes, bet mazā rocība to neatļauj. Citā gadījumā rocība to atļautu, bet diezgan nogurst un nopūlas jau ap vairāku brāļu un māsu izaudzināšanu dzīvē, lai vēl būtu drosme sniegties pašam pēc saviem bērniem. Tādi audžu brāļi un māsas iedomājas, ka ģimenes siltums, ko viņi saņem no saviem jaunākajiem brāļiem un māsām vai citiem saviem audzēkņiem, atsver gandrīz to pašu, ko tiem būtu devusi pašu ģimene. Tomēr nav gluži tā. Nekādi citi radinieki neatmodinās cilvēkā to dvēseles siltumu, to nodošanās un uzpurēšanās garu, kāds cilvēkā atplaukst pret sievu un paša bērniem. Tāpēc, kaut arī nevar atsacīties no Dieva un sirdsapziņas uzliktā pienākuma pret vecākiem, brāļiem, māsām un citiem tuviniekiem, tomēr nav jābaidās līdztekus tam domāt arī par savu ģimeni un nodibināt to. Brāļi un māsas, lai cik mīļi audzināti, drīzāk izlidos no tavas ligzdas un atstās tukšumu nevien pie tava pavarda, bet arī tavā sirdī. Tiesa, ar laiku aizlido arī bērni, bet visumā viņu sakars ar vecākiem tomēr nesalīdzināmi tuvāks un siltāks kā pārējiem tuviniekiem.

Lielu traucējumu pilnīgā ģimenes izkopšanā daudzu cilvēku dzīvē ienes tagadējās pārāk trauklās saites daudzu laulāto draugu starpā. Modernais cilvēks kļuvis liels patmīlis un nevar paciest nekādas nepilnības pat īpatnības savā dzīves biedrī, bet pats savējās nemaz neredz un neaptver. Viņam nav pacietības nogaidīt arī, līdz laiks nivelē šī tuvā cilvēka īpašības un nolīdzina ģimenes dzīvi. Viņš nepacietīgi rauj pušu šīs saites pie pirmās asās raksturu saskaršanās un steidzas meklēt jaunu laimi, domādams, ka tā kā gatavs ābols pati iekrīt klēpī. Un ja arī aiz pārdzīvojumu pārpilnības viņš tūliņ neskrīen šai jaunajai laimes miražai pakal, tad viņš tomēr izraujas ārā no nodibinātās ģimenes, dzīvo lepnī savrūpdzīvi un sasaldē tanīs savas maigākās jūtas uz ģimenes dzīvi. Ar šīm rakstura īpašībām mēs maz varam cīnīties likumdošanas ceļā, bet lielākas prasības uzstādāmas audzināšanai, tiklab ģimenē, kā skolā. Abi dzimumi audzināšanā nav pārāk jānošķir un jānodala, un no šī viedokļa būtu ceļami iebildumi arī pret zēnu un meiteņu nošķiršanu īpašās vidusskolās. Cik šai ziņā iegūst zinātniskā izglītībā, kur meitenēm un zēniem ir, varbūt, nevienlīdzīgas spējas valodās, matematikā un dažās citās disciplinās, tikpat pazaudējam abu dzimumu nivelēšanā, biedriskuma un savstarpējas palīdzības apziņas izkopšanā un citur. Traucējošs apstāklis ģimenes dzīves ciešākai sakausēšanai ir arī, ja abi dzīves biedri strādā eksistences darbu ārpus mājas, kas rada katram savu interešu sferu, kurā otram grūti iedziļināties un nav arī sevišķas interese priekš tam, jo viņu jau pietiekoši aizņem un nodarbina paša

darbs un pārdzīvojumi tanī. Bet tas dzīves biedrs, kura darba pasaulei otrs neparāda vajadzīgo ievēriību, jūtas apbēdināts, ieraujas sevī, paliek nervozs un atturīgs, un uz šī pamata veidojas ģimenes plaisas.

Viss līdz šim teiktais runā par mīlestību uz ģimeni, no kuras izriet cenšanās nodibināt ģimeni, vai arī, pretējā gadījumā, izvairīties vai izklūt ārā no tās. Pāriesim tagad uz vēl jaukāku tēmu — par mīlestību ģimenē, kas kā redzēsīm atver daudz plašākas iespējas cilvēka dabas labajiem dzenuļiem.

Vispirms mums jāpakavējas pie pilnas un nepilnas ģimenes jēdziena un tās iespaida uz cilvēku. Pilna ģimene ir tikai ģimene ar vecākiem un bērniem, vai pat vēl vairākiem nozarojumiem. No otras puses, pilna ģimene ir arī tikai tāda, kurā ir nevien vecāki un bērni, bet kurā ir abi vecāki, tiklab tēvs kā māte. Vienalga, vai tēvu jeb māti aizsaukusi nāve, jeb vai viņi dzīvo, bet tikai aizgājuši no ģimenes, šāda ģimene visos gadījumos ir nepilna. Nepilnai ģimenei nav visa tā spēka un satura, kas ir pilnai ģimenei. Ja viņā trūkst tēva, tad pārējiem dzimtas locekļiem trūkst nevien labas apgādības un materiala nodrošinājuma, bet trūkst arī tās mierīgās sajūtas un pasargātības, kas tai ir zem tēva spārnēm. Ja turpretim, šādā ģimenē nav mātes, tad viņā pietrūkst dziļākā sirdssiltuma un gaiša prieka, ko pie mājas pavarda izplata mātes klātbūtne. Ja bez tēva apgādības bērni drīz izaug un ātri iejūtas pieaugušo lomā, jo tiem jāpalīdz mātei domāt par ģimenes apgādību, tad bez mātes bērni it kā apvīst un pieaug lēnām, kļūst sausi un nogrimst sevī, neuzticēdamies īsti apkārtnei. Laba nav ne pārāk ātra izaugšana no bērna psiches, nedz arī lēna bikla stīdzēšana bez mātes mīlas. Simtprocentīgas vērtības nav nevienam no šādiem cilvēkiem. Ja arī ārējā dzīvē viņi sasniedz to pašu, ko citi, un, varbūt, vēl vairāk, tad mēs tikai reti nojaušam, cik daudz piespiešanās un gribas koncentrācijas tas prasa viņiem salīdzinot ar citiem cilvēkiem. Nepilnas ģimenes pēcnācējiem pietrūkst iekšēja miera un īstas harmonijas dvēselē, kas izplaukst cilvēkā tikai normalos ģimenes apstākļos. Nav sacīts, ka tādu harmoniju radītu ikviena pilna ģimene, bet fakts ir tas, ka nepilnas ģimenes locekļos gandrīz nekad nav viņas. Tie ir it kā skaists galds vai atzveltnis, par kuru var gan papriecāties, bet uz kura nevar cieši atbalstīties, jo kāda no viņa kājām nav kārtībā.

Jo vairāk izlauzīta un sadrumstalota psīche izveidojas to ģimeņu bērniem, kur māte vai tēvs nav aizgājuši citā saulē, bet tikai atstājuši ģimeni un atraduši pievilcīgāku kādu jaunu mājas pavardu. Tādi bērni staigā nedroši, nolaistām acīm, it kā paši sev jautādami, vai tiešām viņi bijuši tik slikti un mazvērtīgi, ka tēvam vai mātei nācies viņus pamest un dibināt jaunu ģimeni. Šādiem bērniem liekas, ka arī visa apkārtne uz viņiem noraugās ar šo pašu kluso jautājumu, un tāpēc viņi pēc iespējas griež visiem ceļu un paliek dzīves nomalē.

Bet nepilna ģimene ir arī ģimene, kurā ir vīrs un sieva, bet nav bērnu. Te vispirms jājautā, kāpēc viņiem nav bērnu. Tur jūs dzirdēsiet dažādas atbildes un dažreiz nedabūsiet arī nekādas atbildes. Viena daļa sacīs, ka nav pienācis vēl laiks, citi norādīs uz kādiem fiziskiem trūkumiem, kas tos kavē no ģimenes dzīves, vēl citi diezgan vaļširdīgi pateiks, ka viņi vienkārši negrib bērnu. Šis pēdējais ir pats sarežģītākais stāvoklis cilvēka psihē. Dažreiz tiešām cilvēks, liekas, nepanes bērnus un sāk nervozēt pēc maza brītiņa bērnu sabiedrībā. Tas nāk vai nu no nepierašanas pie bērniem, un tādā gadījumā šo antipatiju var pakāpeniski pārvarēt, piespiežot sevi reizi no reizes pakavēties bērnu pulciņā un novērot viņu dzīvi un darbu. Bet var būt arī cilvēki ar tik satriektu nervu sistemu, kas tiešām nevar panest ne mazākā nemiera, kustības un skaļuma. Tādiem labāk arī palikt ārpus bērnu aploka un arī pašiem bez bērniem. Ja viņi arī piespiestos nodarboties ar bērniem, tad tās būtu ne mazākas mokas bērniem kā viņiem pašiem.

Bet vēl ir viena bērnu negribētāju kategorija un tā ir vissliktākā. Tie ir tie, kam klusībā dvēseles dziļumos gan kvēlo kādas ilgas pēc mazās pasaules, bet citas ilgas, ilgas pēc spožas personīgas dzīves, pēc panākumiem sabiedrībā pāršalc šo nedrošo tieksmi pēc bērniem un aplāpē to. „Kā izskatīsies, kad jaunai sievai būs jau lielas meitas un dēli.“ „Kāda es izskatīšos pēc triju, četru bērnu sagaidīšanas, vai kāds vēl gribēs uz mani skatīties“, „Bērniem vajadzēs ēdiena, apģērba, skolu un daudz cita, bet pašiem mums tad būs jāstaigā noplīsušiem“ — tādi un tamlīdzīgi jautājumi un ierunas rūgst šo ļaužu dvēselēs. Un ja nu tomēr sabiedrība paliek pārāk uz-bāzīga ar saviem jautājumiem, un arī labais tonis un laika lozungs prasa kādu pēcnācēju, tad — tikai vienu bērnu un — Dievs pasarg' no vairākiem.

Tas ir smags egoisms, slimīgs, man gribētos teikt, un tomēr — ar varmācību arī šeit nekas nav palīdzams.

Un tagad pakavēsimies kādu brītiņu pilnā ģimenē par kādu mēs nosaucām ģimeni ar tēvu, māti un vairākiem bērniem. Teoretiski šādai ģimenei vajadzētu būt vislaimīgākai, jo tanī, šķiet, ir visi elementi harmoniskas dzīves izkopšanai. Vai tas vienmēr tā ir arī praktiskā dzīvē, to redzēsīm turpmākajā apcerējumā.

Visjaukāki ir, ja pilnajā ģimenē iekļaujas nevien vecāki un viņu bērni, bet arī vectēvs un vecmāte. Tas ir, es saprotu, šo iekļaušanos kā dzīvi kopā, pilnīgu interešu un centienu kopību. Tāda plaša ģimene ar savu daudzpusību ir vispusīgs atziņu avots bērniem, kuŗu ziņkārei dzīve nekad nav raiba diezgan. Bērnu vecāki vairāk aizņemti dzīves uzdevumos bieži paliek neievērīgāki un nepacietīgāki pret bērniem, nevar vai negrib ziedot viņiem tik daudz laika, kā jauno dvēseļu attīstība to prasa. Te vecāku atstātos robus daudzkārt izlīdzina vectēvs ar vecmāti, kam ir vairāk dvēseles

miera, kas neķer un negrābj vairs pa lielo pasauli, bet labprāt noliecas līdz jauno dvēselišu redzes aplokam un mierīgi un gudri palīdz to izplest plašāku un padarīt skaidrāku. Un tāpēc bērni tanīs gados pirms skolas vecuma stipri pieķeras vectēvam vai vecmātei, vai arī kādam vecākam krusttēvam un krustmātei, kas, trūkstot vecāku vecākiem, atvieta viņus. Tas nav uzskatāms par kādu ārkārtēju parādību vai bērnu simpatiju vienpusīgu nosvēršanos, un tēvi un mātes nedrīkst palikt greizsirdīgi uz saviem vecākiem. Viņi vēl par jauniem, bērni viņos meklē vairāk rotaļu biedrus kā pamācītājus, meklē kaut ko līdzīgu sevīm, nevis pāri stāvošu. Neliegsim to bērniem, neatrausim viņiem pirms laika šo patīkamo vienlīdzības sajūtu ar vecākiem. Mūsu pārākumu tik un tā noskaidros un atvērs acis bērniem tālākie dzīves gadi, kad bērni sāks mācīties un redzēs lielo starpu starp savām un mūsu zināšanām un pieredzi. Bet tam mazajam sisenītim, kas grib vēl dzīvot pirmās bērņības fantazijas valstī, vecāmāte ir daudz gudrāka par jauno māti, jo vecāmāte prot vairāk pasaku un biežāk tās stāsta; vecmāte arī zina, kas bērnam labāk garšo, zina, kad un kur viņam sāp un kā jāpalīdz. Bet krusttēvi un krustmātes ierodas arvien ar jaunām lietām un atver pētošai bērņa dvēselei it kā jaunu pasauli.

Un apbrīnojams ir arī vectēva un vecmātes pieķeršanās un mīlestības dziļums uz bērnu bērniem. Dažreiz tā liekas, ka otrās bērnu paaudzes kopšana un audzināšana šo mīlestību divkārtšo un padara daudz stiprāku un apņēmīgāku, nekā tā bija audzinot pašu bērņus. Es pazīnu kādu vecmāmiņu, kas pēc bērnu nāves kopa un audzināja meitas meitiņu, trauslu, rachita izmocītu meiteni. Dienas un nakts stāvēdama pie svešas veļas baļļas un nesda pa visu pilsētu smagos veļas kurvjus, šī vecmāmiņa savu mazmeitiņu nevien uzaudzināja un ārstēja sanatorijā, bet laida to arī komercskolā. Kad pēc skolas beigšanas meitenei tik drīz nelaimējās ar darba dabūšanu, 80 gadus vecā vecmāmiņa gāja pati no iestādes uz iestādi un aizlūdza par savu auklējumu, jo viss viņas mūža darbs būšot par velti, ja mazmeita nonīkšot. Un ne vārīgās meitenes dēļ, bet aiz cieņas pret vecāsmātes balto galvu un darba saliekto muguru iestāžu vadītājiem iesila sirds, un tie sagādāja meitenei darbu.

Tagad nonākam pie ģimenes dzīves ietekmes uz ģimenes pamatu — vīru un sievu jeb tiem diviem cilvēkiem, kas sabiedrojas ģimenes dzīvei.

Pirmās savstarpējās jūtas vīrieša un sievietes starpā ietekmē ne tik daudz vēl mīlestība uz ģimeni, kā cieņa vienam pret otru un cenšanās dziļāk iepazīt un saprast mīļā cilvēka dvēseli. Ir pareizi dot šai tuvināšanai un garīgai saaugšanai zināmu laiku, un tikpat nevietā kā pārlicīga kavēšanās ar ģimenes nodibināšanu ir arī pārāk strauja iedošanās tanī. Gan daudz jauna tuvuma un savstarpējas iecietības, uzmanības un upurspējas ienes dzīves biedru starpā bērnu ierašanās,

bet uz šo laiku vīram un sievai vajag tomēr būt jau tik stipri saauģušiem, lai varētu nevien priecāties par jauno skaistumu, kas ienāk līdz ar bērniem viņu dzīvē, bet nest arī tos upurus, kas bērnu labā jānes no savas personīgās dzīves un tās ērtībām.

Bet divu dzīves biedru starpā dabīgi pienāk brīdis, kad pašu dzīve paliekami nokārtota un noslīd otrā vietā, bet izaug gaidas un interese pēc citas dzīves, pēc dzīves savos pēcnācējos — bērnos. Pati daba vislabāk zina, kad nolikt ģimenes klēpī savu augstāko balvu — bērnu. Līdz ar to viņa atver cilvēkam to brīnišķo sapņu un gaidu pasauli, kādu ierosina un izauklē jaunās dzīvības mošanās un attīstība. Ja tu esi izglītots un pārticis, tad tev atveras bezgalīga domu pasaule, ko tu visu sagatavosi un sniegsi savam auklējumam, kā tu viņu audzināsi, par ko gatavosi, kādus mācīsi pasaules uzskatus. Bet arī tad, ja tu esi dzīves nospiests un nabags, tev līdz ar domām par pēcnācēju rodas it kā jauna ticība uz dzīvi. Tev liekas, ka šis tavš pēcnācējs pārcirtīs tos dzīves mezģlus, kas režģijās ap tevi, un atrisinās tās problēmas, kas nomāca tevi. Kā pats bērns savus pirmos dzīvības gadus dzīvo irrealā pasaulē, tā šī fantazijas pasaule spārno arī viņa vecākus un palīdz viņiem vieglāk tikt pāri daudzām dzīves grūtībām.

Bērns, jo tālāk mēs viņu audzinām un mācām, arī pats kļūst mums par mācības un atziņu avotu. Vieģli laizdams pār galvu un ātri aizmirsdams visas likstas un neizdevības, viņš spiež arī mūs pārvarēt sevī visas maziskās šaubas un neuzticēšanos rītdienai, šīsdienas kļūmes dzēst ar rītdienas panākumiem. Bērns ir apskaužams ar savu lielo uzticēšanos dzīvei, kas gan varbūt nāk no šīs dzīves nepazīšanas, bet kas ietekmē arī vecākus un citus viņa apkārtnes ļaudis. Un kad mēs labi pārdomājam, vai mums visiem nav jāsaka, ka neskatoties uz savu lielāko vai mazāko gudrību, mēs tomēr tik maz ko zinām no dzīves, mēs tik maz vēl redzam tai cauri un taisam tikai minējumus par to, ko tā mums nesīs. Vai tad nav tiešām labāk, tāpat kā bērnam, nemocīt sevi ar zilēšanu un pētīšanu, bet uzticēties vairāk pašai dzīvei, gan viņa aiznesīs mūs īstajā ostā. Bērna lielā uzticēšanās dzīvei nāk nevien no dzīves nepazīšanas, bet izaug arī no viņa skaidrās dvēseles. Skaidra dvēsele nevar iedomāties, ka ar viņu varētu, kas slihts notikt, viņa neredz tam attaisnojuma. Arī no mūsu dvēseles skaidrības atkarāsies, par cik mēs pārklūsim pāri dzīves šaubām.

Bērns ar savu neizsīkstošo ziņkāri un jautājumiem spiež arī vecākus neapsīkt gara kūtrībā un mierā, bet domāt pakaļ visiem jautājumiem, lai rastu uz tiem atbildi nevien bērnam, bet arī pašam sev. Cik daudzreiz ir tā, ka bērns ar savu aso domu uzrisina jautājumus, uz kuriem mēs neprotam dot atbildi. Nav vēl liels ļaunums, ja mēs šo atbildi neprotam formulēt, bet bieži mēs nezinām atbildēt arī pēc satura. Bet oreols, kādu bērns savijis ap saviem vecākiem,

prasa, lai tie zinātu visu un atrisinātu visu. Mēs nevarēsīm gan uzņemties atbildēt uz it visiem bērna brīnišķajiem jautājumiem, bet mums jāprot rast atbilde uz lielāko tiesu no tiem. Tāpēc bērni neļauj un neļaus mums apsīkt gara kustībām.

Bērns ar savu augošo dzīves sparū un prieku izklaidē arī mūsu nogurumu un apnikumu. Nav pareizi, ka mātēm pēc pusdienas jāsaka uz mazajiem bērniem: nu esiet pavisam klusi un mierīgi, jo tētiņam jāatpūšas. Bērns nevar saprast, kāpēc tētiņam jāatpūšas, un tētiņš tiešām to pašu atpūtu būtu panācis nolikdamies nevis gultā, bet pie sava bērnu pulciņa un ļaudams, lai tas viņu izklaidē. Pie bērniem ir nevien darbs, bet arī labākā atpūta. No kā tad cilvēks īsteni nogurst? Ne tik daudz no muskuļu enerģijas patēriņa, kuŗš pa lielākai tiesai jau atjaunojas atpakaļceļā uz mājām un pie pusdienas galda, kā no dažādām domām un bieži vien jo smagām, kuŗas augu dienu nomoka viņa smadzenes. Un atpūtai no mocošām domām, no nepatīkamām sarunām, no bažām par darbu izdošanos un rītdienu vislabāk mūs atradina bezrūpīgais bērnu pulciņš. Tie ir vienumēr šīs dienas karaļi, lai arī rītdiena pienāktu kāda būdama. Un tādiem jāmācas kļūt arī mums.

Bet ikdiena un darba dzīve ģimenes cilvēku, it īpaši tēvu, nevien nogurdina, bet padara arī sausu, īdzīgu, nepacietīgu. No tā mūs izārstē cits loceklis ģimenē. Strupji kļuvuši vai iekvēlojušies nepacietībā, paraudzīsimies uz savu sievu — bērnu māti. Ne viens vien darbs viņai uzreiz darāms. Ēdiens kūšā virtuvē, istabā kliez pakritis bērns, tāļrunis zvana, ka ausis plēš pušu, bet tanī pašā laikā viņa aicina arī durvju zvans, ielaist vīru, kas pārnāk no darba. Vai viņa neatrod mīļu smaidu pārnācējam, izklaidēdama ar to jau pusi nēniera, ko grūtā darba diena atstājusi viņa dvēselē; vai tūliņ viņa ar gaišiem smiekliem neapkauno savu mazo mīluli, ka tas ļāvis zaķim sevi nobadīt; palūdz vīru parunāt pa tāļruni; vēl īstā laikā iesteidzas arī virtuvē un ar veiklu roku nolīdzina to, kam uguns bija sākusi jau kaut ko pāri darīt. Un ja mēs arī būtu dabūjuši pēc piezvanīšanas vienu minūti pakavēties aiz durvīm, vai, vērojot šo mājas mātes skudras gaitu mums neizgaist viss strupjums dvēselē. Un ja ēdiens, saimnieci izsaucot no virtuves, būtu mazliet cietis, vai to nesaldina tie mazie siseņi, kas raušas tev klēpī un grib saņemt barību no tavas rokas? Cik labi tad garšo ir viņiem, ir tev!

Un tad nāk klusās vakara stundas, kad mazās mutes jau aprikušas un mazās galviņas jau nolikušās uz dusu. Tēvs paliek ar māti vieni paši, un nu sākās viņu svētvakars. Sieva raugās vīram pētoši acīs un redz, ka tur vēl šaudās kādas nemierīgas liesmas. Viņa sirsnīgi pieliecas tam un jautā, kas viņu nospiež. Vīram kauns nākt klajā ar savām šaubām un nespēku, bet sievas skaidrais smails neļauj nekā noklusēt, un viens dzīves biedrs izkrata otram savus dienas

pārdzīvojumus un smagumus. Daudz kas no tā vairs nemaz neliekas tik ciets, atlikušo aplāj otra cilvēka izlīdzinošā mīlestība.

Ģimenei ir tikai tad viņas augstākais raksturs, kad tās pieaugušie locekļi iemācījušies saprast savu ģimenes pasauli kā tādu sferu, kurā katram vairāk jā dod, kā jāprasa no otra. Ja to sapratīs vecāki, ar laiku iemācīsies to saprast arī bērni, un ģimene kļūs par pasauli, kurā visi sacentīsies uzmanībā un pakalpībā, kur vienam patīkamam pārsteigumam sekos otrs. Un priekš tam nemaz nevajaga lielas rocības, īsta mīlestība uzbur brīnumus gandrīz ne no kā.

Edg. Rumba

Kulta runas viela un tās avoti

Evaņģeliskajā kultā brīvajai garīgajai runai ir ierādīta svarīga loma. Daudzkārt sprediķis draudzes galvenajā dievkalpojumā tiek uzskatīts par centrālo momentu, un no tā vērtības mēdz arī darīt atkarīgu visa dievkalpojuma vērtību un nozīmi. Evaņģelisko baznīcu vājums nereti meklējams trūcīgajā kulta izpratnē un novērtējumā. Ļaudis dievnamā neiet Dievu lūgt vai ar Dievu satikties svēto draudzē, svētajos iestādījumos, bet gan pirmajā vietā noklausīties garīdznieka runā. Ja runa ir reliģiskā ziņā koncentrēta, tāda, kas pelna apzīmējumu „Dieva vārdi“, izaugusi no Sv. rakstiem un īstas, spēcīgas ticības pārliecības, tad tā spēj izraisīt klausītājā dziļas pārdomas, auglīgu svētceri un vadīt to satiksmē ar Dievu, pielūgšanā. Tad dievkalpojums kļūst par notikumu, kuŗā draudze uzrunā Debes-tēvu savās lūgšanās, un Dievs atbild saviem bērniem savos vārdos un sakramentos (L u t e r s); tad dievkalpojumam ir divi degpunkti — draudzes uzruna un Dieva atbilde (A l t h a u s s). — Pilnā dievkalpojumā ar bikti un sv. mielastu bez sprediķa kancelē ir paredzēta vēl bikts runa no altaŗa. Svētku gadījumos, iesvētīšanas dienā un citos svinīgākos gadījumos brīvo runu skaits vienā dievkalpojumā ir vēl lielāks. Nereti notiek, ka laika ziņā brīvās runas momenti atsveŗ un pat pārsniedz visus pārējos — draudzes dziesmas, lūgšanas un sakramentālos aktus kopā ņemot. Tagadnē gan garīgās runas mēdz būt īsākas nekā agrākajos laikos, bet parasti tās tomēr izvirzās tik redzamā vietā, ka citas kulta norises bauda mazāk ievēribas. — Bez dažādajām brīvajām runām draudzes dievkalpojumā dievnamā evaņģeliskās draudzes locekļi sagaida no mācītāja runas arī citos gadījumos — ģimenes svinībās, kristībās, laulībās, bērēs, piemiņas dienās un tamlīdzīgi. Arī šāda veida garīgām runām ir kulta runu raksturs, sevišķi, ja tās ir paredzētas baznīcas rokas grāmatā (a g e n d ā), un ja mācītājs tās ceļ priekšā kā garīgā amata nesējs, amata tērpā un pilnvarā. Tālāk mācītāja pienākumos ietelp visāda veida brīvas runas ār-

pus baznīcas kulta — sabiedrībā, skolā, tautas un valsts svētkos, dažādos kulturālos sarīkojumos, organizācijās un citur. Reti kādam garīgam darbiniekam nākas runāt atklātībā tik bieži un savās runās apskatīt tik daudz dažādu jautājumu kā mācītājam evaņģeliskajā baznīcā.

Šī izdevība dabiski uzliek pienākumu rūpēties par vērtīgas un piemērotas vielas izvēli (i n v e n t i o). Citādi garīgā amata nesējs viņam uzticētos podus nebūs apzinīgi pārvaldījis. Jo tikai labākais no labā ir diezgan labs, lai ar to stātos atklātībā, īpaši tur, kur draudze sagaida Dieva vārdus. Ārpus kulta noturamās runas vielas ziņā ir tikai mazā mērā atkarīgas no mācītāja brīvas izvēles. Tām vielu sagādā sarīkojums vai notikums, kam runa jāveltī. Parasti jau arī mācītājam tādos gadījumos dod norādījumus, par kādu priekšmetu vai jautājumu viņam jārunā. Arī t. s. gadījumu runas (k a z u ā l r u n a s) kristībās, laulībās etc., kas pieder baznīcas kultam un ir paredzētas agendā, vielu pa daļai atrod priekšā pašā gadījumā. Bēru runā, piemēram, nemaz nevar ignorēt mirušā personu, viņa piederīgos un sēras, ko šķiršanās brīdis izraisa piederīgo sirdīs. Un kristību runā uzmanība ir jāveltī mazajam bērniņam, viņa vecākiem, ģimenes priekam un lielajai atbildībai, kas visai ģimenei jāuzņemas, lai bērnu izaudzinātu pēc Dieva prāta. Tāpat arī citi kulta sankcionētie gadījumi ir diezgan svarīgi, lai dotu attiecīgajai runai savu daļu vielas. Tomēr jau šeit jāaizrāda, ka neviens „gadījums“ pats par sevi nav spējīgs un nedrīkst aizpildīt visu runu. Jo mācītājs šeit nerunā kā noskumušās vai līgsmās ģimenes pārstāvis, bet kā baznīcas pilnvarots garīgā amata nesējs, kuŗa pirmais un pēdējais pienākums ir sludināt Dieva vārdus, apgaismojot un padziļinot ar tiem kristīgās dzīves svarīgāko atgadījumu (c a s u s) nozīmi. Tādēļ viņam jāmeklē un jāatrod savai runai tāda viela, kas viņa cilvēcīgajiem vārdiem piešķirtu Dieva vārdu svaru un nozīmi. Šis uzdevums nebūt nav viegls, lai gan tas ir svarīgākais kulta runas tapšanā. Kas šeit sacīts par vielas izvēli, t. s. gadījumu runām, attiecas vēl lielākā mērā uz brīvajām runām draudzes dievkalpojums, īpaši uz galveno runu — sprediķi. Kā „gadījumi“ dievkalpojumi ar sprediķi atkārtojas svētdienu pēc svētdienas un tādā ziņā gandrīz nemaz nenosaka brīvās runas vielu. Izņēmums ir baznīcas gada lielie svētki, kuŗu tradicionālā nozīme liek Ziemas svētkos runāt par Pestītāja piedzimšanu, Lieldienās par augšāmcelšanos un Vasaras svētkos par sv. Gara izliešanu. Vienas izvēli kulta runām dievkalpojumā zināmā mērā atvieglo un nodrošina baznīcas izraudzītās bībeles tekstu perikopu rindas. Bet to praktiskā nozīme parasti nav liela, proti, tādēļ ne, ka 1) teksts sastāda tikai samērā īsu kulta runas daļu, 2) perikopu rindas sagādā tikai tekstus sprediķiem, bet ne pārējām brīvajām runām dievkalpojumā (bikts, iesvētīšanas un tamlīdzīgām runām), un 3) tikai daļa mācītāju turas pie perikopu rindām,

kamēr citi savu runu pamatā liek brīvi izraudzītas Sv. rakstu vietas, vai pat vārdus, kas nav atrodamī bībeles kanoniskajās grāmatās.

Vielas izvēles jautājums kulta runām visā pēdējā laikā ir bijis diezgan neskaidrs un tādēļ diezgan svarīgs, lai pie tā īpaši apstātos. Neskaidrība ir redzama arī latviešu evaņģēlisko sludinātāju praksē. Kamēr vienā pusē netrūkst tādu gadījumu, kur mācītāja brīvajā runā, izņemot „amen“, nav dzirdams neviens vārds no Sv. rakstiem, tikmēr otrā pusē vēl šur tur darbojas sludinātāji, kas katru savu izteicienu rūpīgi pārbauda bībeles gaismā un cenšas pieskaņoties bībeles izteiksmes veidam, izpelnīdamies pat pārmetumu, ka tie runājot Kanaanas valodā. Vairums evaņģēlisko latviešu sludinātāju tagadnē, izvēlēdamies vielu savām runām, nostājas kaut kur vidū starp abām pieminētajām galējībām un tuvojas drīz vienai, drīz otrai. Ja pirms 15 vai 20 gadiem laikmetīgas, modernas garīgās runas pazīme bija bagātīga latviešu tautas dziesmu un reliģiskās lirikas izlietošana kulta runās (sevišķi iemīļoti tolaik bija Bārda un Poruks), tad pēdējā laikā goda vieta tiek ierādīta vīrišķīgajiem tikumiem — cīņas drosmei, varoņu garam, pašai dziedzīgām darbām, tēvzemes mīlestībai, dzimtajai zemei un tautai. Dažkārt šie momenti patiesi ir atrodamī tekstā, jo nekur nerodam vairāk drosmes, apskaidrotas varonības, pašai dziedzības un īstas, svētas mīlestības kā Jēzus Kristus evaņģelijā, bet ļoti bieži teksts noder tikai par runas moto vai virsrakstu, kamēr īstais saturs tiek smelts no citiem avotiem. Tādu avotu nav mazums. Sludinātāja pienākums nav izlietot tikai gardākos un vieglāk pieejamos avotus, bet gan skaidrākos un veselīgākos.

1939. g. mācītāju konferencē V. Augstkalns sniedza rūpīgi izstrādātu priekšlasījumu par evaņģelizāciju, kas ierosināja dzīvas pārrunas. Nolūkā ievirzīt diskusiju noteiktā gultnē un ar neslēptu aizspriedumu pret referenta galvenajām tezēm, sēdes vadītājs nel. prāvests K. Avots izteica savā runā starp citu sekojošu apgalvojumu: „Lai mācītājs smeļ no savas sirds dziļumiem un runā uz draudzi, tad draudze viņu sapratīs un uzklausīs, un nekādas evaņģelizācijas nevajadzēs.“ Paša sludinātāja sirds dziļumi, viņa kristīgā apziņa ir tuvākais avots.¹⁾ Tikai viņu saturs nav vienmēr dzidr un bagāts. Ikviens sludinātājs būs pieredzējis brīžus, kad no sirds dziļumiem raugas pretim h o r r o r v a c u i — draudīgs tukšums, bet amats uzliek pienākumu pasniegt draudzei pestīšanas vēsti brīvajā kulta runā. Būtu kļūmīgi, ja tādos brīžos galvenais, varbūt pat vienīgais, avots izrādītos tukšs. Tādēļ jāmeklē citi mazāk mainīgi vielas avoti. To ieteic arī vairums autoritatīvu homiletikas teoretīku. Balsis, kas apgalvo, ka „es — sprediķi“ (Ich — Predigten) esot interesanti un ieteic

¹⁾ „Tuvākā vieta (Fundort), kur sludinātājam vienmēr būs jāgriežas, lai smeltos vielu, būs viņa paša kristīgā apziņa“ Kleinert, P. Homiletik, 1907, 46. lpp.

pat iesācējiem „sludināt sevi pašus“,²⁾ ir samērā retas. Tām pretim var nostādīt veselu rindu autoru — f. Osterzē (van Oosterzee), E. Ch. Achelisu, F. Nībergalu (Niebergall) u. c., kas brīdina: „Nesludini sevi pašu!“³⁾ Ar šo brīdinājumu nav domāts aizkavēt vienīgi sludinātāja personas nepiedienīgu izvirzīšanu pārāk redzamā vietā vai viņa iemīļoto subjektīvo domu izklāstīšanu Kristus evaņģēlija vietā, bet taisni ierobežot sludinātāja individualitātes un tās gaumes vai interešu nozīmi kulta runā, panākt, lai viņa mazā persona pazustu aiz priekšmeta svētā un bagātā satura. Un citu avotu patiesi netrūkst. Pie tam svarīgākie arī nav pārāk tālu jāmeklē.

Sludinātāji un garīgās runas teoretīki evaņģeliskajā baznīcā ir diezgan vienprātīgi atziņā, ka svarīgākais vielas avots ir bībele, Dieva vārdi, Dieva atklāsme Kristū. „Sprediķis tikai tad ir īsti kristīgs sprediķis, ja tas grib paust Dieva vārdus, no kā baznīca dzīvo... ja tas nāk no Vārda, kas bija iesākumā un parādījās Kristū, un ja tas balstās Dieva vārdos, kas paliek mūžība.“⁴⁾ Citētajā Trilhāsa apgalvojumā ir skaidri redzama atšķirība starp Dieva vārdiem vispārīgā nozīmē un Jēzus Kristus personā iemiesoto jeb atklāto Logosu. Galvenais uzsvars pieder pēdējam, jo autors tālāk brīdina no stulba bīblicisma un piebilst: „Ne bībele ir atklāsme, bet Kristus. Bībele nevienu nedara svētlaimīgu. Bībele ir atslēga mājai, kur mums caur Kristu ir bērnu ticības, bet nav pati šī māja.“⁵⁾ Vairāki ievērojami jaunāki autori cenšas rūpīgi izlobīt un raksturīgi apzīmēt to, kas pēc viņu domām bībelē ir nesatricināms, neapšaubāms Dieva vārds un kas, tāds būdams, sastāda kristīgās vēsts kodolu. E. Pfennigsdorf⁶⁾ domā, ka tāds Dieva vārds ir vēsts par Dieva sūtīto, grēka dēļ krustā sīsto, par mūsu galvu un Kungu paaugstināto pasaules Pestītāju. Garīgā runa ir tādēļ Dieva vārds, ka tā ir liecība un vēsts par Dieva pestīšanas darbu Kristū⁷⁾ L. Fendt⁸⁾ iemīļotais apzīmējums šai pašai centrālajai kristīgās vēsts īstenībai ir „Jēzus Kristus īstenība“ (die Jesus-Christus — Tatsache). Arī viņš, līdzīgi Trilhāsam, brīdina no „grāmatas fetišisma“ attieksmē pret Jauno Derību kā grāmatu. „Jaunā Derība mums pasniedz Jēzus Kristus īstenību — šīnī lietā mēs neko nevaram grozīt, bet taisni tādēļ mūsu pēdējais mērķis nav grāmata un grāmatas pazīšana, bet pati Jēzus Kristus īstenība.“⁹⁾

2) Baumgarten, O., Predigt-Probleme 1904, 52. lpp. etc.

3) Skat. Niebergall, F., Wie predigen wir dem modernen Menschen? II 1906, 81. lpp.

4) Trilhāsa, W., Evangelische Predigtlehre, 1936², 34. lpp.

5) O. c. 38. lpp.

6) Pfennigsdorf, E., Praktische Theologie II, 1930, 501. lpp.

7) O. c. 507. lpp.

8) Fendt, L., Grundriss der praktischen Theologie, 1938, 98. etc.

9) O. c. 100. lpp.

Šī cenšanās norobežot atklāsmes faktu, centrālo „Jēzus Kristus īstenību“ no bībeles vispārīgā nozīmē, — izlobīt no Dieva vārdiem „Dieva Vārdu — Logosu“, ir dibināta un visumā apsveicama. Jo katram bībeles pazinējam būs zināms, ka visas vietas Sv. rakstos nesastāda vienlīdz augsti vērtējamu vielu kristīgai kulta runai. Kā Vecajā, tā Jaunajā Derībā varēs uzrādīt nodaļas, vai pat veselas grāmatas, kur „Jēzus Kristus īstenības“, resp. centrālā revelācijas fakta tikpat kā nav (ģenealogijas, ritualo likumu kopojumi, atriebības psalmi), vai kur to var „atrast“ vienīgi ar alegorijas burvju rikstes palīdzību, ietulkojot pēc sludinātāja asprātības vecajos un citādi domātajos rakstos jeb vārdos jaunu saturu. Bet šāda rīcība nav saskaņojama ne ar lietišķību, ne ar patiesīgumu. Tomēr šī pati cenšanās izlobīt bībelē Kristu rada diezgan lielu neskaidrību jautājumā, kur Sv. rakstos sākas un kur beidzas centrālā atklāsmes īstenība? Vai pazīstamajos 1. Moz. gr. vārdos, ko baznīcas tradīcija attiecina uz Jēzu Kristu, „es celšu ienaidu... starp tavu sēklu un viņas sēklu: šis samīs tev galvu, un tu viņam iedursi papēdī“ (3, 15) un „scepteris nezudīs no Jūda, nedz valdības zizlis no viņa kājām, tiekams Sīlo (miers) nāks, un viņam tautas paklausīs“ (49, 10), jau būtu saskatāma Vārda inkarnācija? Vai diezgan pasaulīgajā, juteklisku gleznu un izteicienu piebārstītājā Augstajā dziesmā patiesi ir notēlotas Kristus attieksmes ar draudzi? Un vai Jāņa apokalipses lieliskajās ainās, kur brīžiem pavīd astrālā mitoloģija (1, 12 etc.; 12. n.), un citās vietās (18., 19. n.) atskan diezgan nekristīgas gaviles par lielās Bābeles bojā eju, „Jēzus Kristus īstenība“ ir saglabājusi savu īsto raksturu un vērtību?

Autoritates visumā noraida domu, ka vēl tagadnē katru bībeles vietu varētu un vajadzētu izlietot kā tekstu par pamatu kulta runai, ka katrs bībeles vārds būtu „uz mums vērsta Dieva uzruna“, kas saturētu visu kristīgo ticību un mācību.¹⁰⁾ Jau Ničs aizrādīja, ka būtu „samērā netaisni (ein verhältnismässiges Unrecht) garīgās runas pamatā likt rakstus un rakstu vietas, par kuŗu iztulkošanu un būtisko jēgu baznīcā vēl neesot nekādas vienprātības, ne drošības“, un ieteica nekādā ziņā neizlietot tekstus, kur spilgtās krāsās tēloti netiklības grēki.¹¹⁾

Neskaidrības novēršanai tiek izlietoti dažādi palīga līdzekļi, no kuŗiem še būtu jāmin trīs raksturīgākie: 1) Diezgan parasts paņēmiens ir bībeles vielas sakārtošana koncentriskos slāņos vai apļos, nostādot centrā svarīgāko, ja tā drīkst izteikties, pirmās šķiras atklāsmi, pašu Jēzus Kristus personu un vārdus, ko viņš runāja kā Dieva atklāsmes nesējs, un ko Dievs (parasti, zināms, ar cilvēku starpniecību) ir sacījis par Jēzu, kā savu Dēlu, kā Mesiju-Kristu un kā savu Vārdu-Logosu. Jēzus vārdi un darbi nav šķirami no Jēzus per-

¹⁰⁾ Sal. Fendt, O. c. 102. lpp.

¹¹⁾ Nitzsch, C. I., Praktische Theologie, § 124.—2. izd. II sēj., 1860, 71. lpp.

sonas. Evaņģēlijs par Jēzu un paša Jēzus evaņģēlijs sader kopā. Ap šo dzīvo un vienmēr iedarbīgo centru slāņojas apustuļu un mācekļu domas par Jēzu, Pestītāja uztvere pirmdraudzes ticībā, dažādās pirmkristiešu dogmatiskās spekulatīvās mācības, kristiešu vispārīgie ētiskie principi un, pēdīgi, Jaunās Derības mitoloģiskie elementi. Vēl attālāk no centra būtu jānovieto Vecās Derības viela. Šī paņēmiena konstruktīvais schematiskais raksturs nodod pats sevi. Grūti būs no evaņģēlijiem izlobīt Dieva Dēla personu un tēlu, atstājot bez ievēribas mitus, kas saistās ar viņa dzimšanu tāpat kā ar nāvi. Tāda rīcība būtu arī nepareiza un nedibināta. — 2) Otrs paņēmiens, ko starp jaunākajiem autoriem ir pielietojis Pfenigsdorfs,¹²⁾ ir tas, ka jautājumā, kas bībelē ir Dieva vārdi un kas nav, atsaucas uz sv. Garu. Evaņģēlija iekšējo apstiprinājumu un apliecinājumu dod sv. Gars. Jaunās Derības raksti vienprātīgi liecinot, ka sv. Gars esot saistīts ar vēsti par Kristu. Gars radot ticību un dodot pilnvaru apliecināt, ka Jēzus ir Kristus. Gars padarot to, kas pieder vēsturei, par Dieva piepildītu tagadni. Jēzus pats esot dievišķā Gara nesējs, viņa vārdi ir gars un dzīvība; visa viņa dzīve un darbi esot dievišķā Gara varēnā liecība. Loģika šāda veida argumentāciju nevar atzīt par pielaižamu, jo autors te izskaidro *i d e m p e r i d e m*. Garam pie raksta spēju un uzdevumu apliecināt Jēzu par Kristu tādēļ, ka Jēzus ir Gara nesējs. Bez tam Gars — *p n e u m a* dveš, kur gribēdams, un cilvēks nespēj izsekot viņa gaitām (Jāņa 3, 8). Ar Gara iedvesmi dažkārt izskaidro diezgan nejaušus izteicienus un rīcības veidus. Zināms, bez sv. Gara palīdzības arī vērtīgākā un saistošākā viela paliks maz nozīmīga, un katram sludinātājam būtu visādi jā rūpējas, lai nenoslāpētu Garu, lai novērstu visus kavēkļus sv. Gara darbībai. Bet no otras puses tam, kas atsaucas vienīgi uz Gara vadību bībeles vielas izvēlē un izvērtējumā, draud subjektivisma briesmas. — 3) Ir vēl trešais pieejas veids, kas bībeles atklāsmei un bibliskajai kulta runai pieliek baznīcas mērogu un saka: „Garīgajai runai ir jā s a s k a n a r b a z n ī c a s m ā c ī b u u n t i c ī b u (bekenntnismässig, d. h. kirchlich). Ar to nepietiek, ka kaut kur, dīnoties uz bībeles, notiek garīga runa. Šī runa ir saistīta ar baznīcas būtību un saņem savu eksistenci no baznīcas tāpat kā no bībeles. Jo mēs arī bībeli esam saņēmuši caur baznīcu... Garīga runa nav kaut kāda vīra runa, kas uz bībeles pamata runā baznīcas „telpā“. Kristīgais sludinātājs runā sava amata spēkā. Garīgajai runai jā b ū t s a s k a ņ ā a r g a r ī g o a m a t u“.¹³⁾ Tik tālu lieta ir skaidra un saprotama. „Latvijas Evaņģēliskā Luteriskā Baznīca kā Kristus un viņa evaņģēlija organizētā draudze, uzskata Vecās un Jaunās Derības kanoniskās grāmatas par savu vienīgo mācības un dzīves pamatu“.¹⁴⁾ Kā šīs baznīcas ordinēts darbinieks evaņģēliskais mācī-

¹²⁾ O. c. 507. lpp. etc.

¹³⁾ Trillhaas, W. O. c. 45. lpp. etc.

¹⁴⁾ Cit. no 1928. g. satversmes ievada.

tājs ar savu amata solījumu arī garīgās runas ziņā ir saistīts pie visa bībeles kanona bez atsevišķu grāmatu vai vietu sīkākas kvalifikācijas. Bet tas pats autors Trilhāss¹⁵⁾ izvirza vēl vienu prasību: „Garīgajai runai jābūt teoloģiskā ziņā saistītai (theologisch gebunden).“ Te nu atkal iesākas grūtības. Trilhāss pats atrod par vajadzīgu nošķirt baznīcas teoloģiju no tādas teoloģijas, kas ir atsevišķa profesora vai mācītāja privāts uzņēmums (Privatunternehmen). Apšaubu, ka pēdējā veida teoloģija vispārīgi būtu iespējama. Kas tad nu ir baznīcas teoloģija, un ko tā māca par bībeles kanonu ka Dieva vārdiem? V. Maldoņa „Evaņģeliskajā dogmatikā¹⁶⁾ lasam: „Vecluterieši sniedza šādu formulējumu: „*Sacra scriptura est verbum Dei prophetis et apostolis ex inspiratione divina literis consingnatum... Causa principialis sacrae scripturae est Deus trinus.*“ (Sv. raksti ir Dieva vārds, ko uzrakstījuši dievišķa iedvesmojuma vadītie pravieši un apustuļi... Sv. rakstu sākotnīgais cēlonis ir Trīsvienīgais Dievs). Pie šī Dieva vārda definējuma turas vēl līdz šai dienai mūsu baznīca... Pēc mūsu pārliecības Dieva vārds nav saistīts ar burtu, resp. ar vielu, saturu, vietu, telpu, lai gan manāms kādā notikumā, bet Dieva vārds saistās ar cilvēku, kas tic Dievam un mīlē Dievu... Dieva vārds ir tur, īsti evaņģeliski sakot, kur *λόγος σὰρξ ἐγένετο* (Vārds kļuva miesa, Jāņa 1, 14).“ Citatā ir skaidri redzams, ka profesora domas par Dieva vārdu atšķiras no tās partikulārās baznīcas formulējuma, ko viņš sauc par mūsu baznīcu. Bet ar to nav sacīts, ka profesora uzskats runātu pretim baznīcas, visas kristīgās baznīcas mācībai, kas vienmēr un visur Dieva vārdu centrā centusies nostādīt Logosa inkarnāciju.

Apskatot Veco Derību kā garīgās runas vielu, tiek izdarīta vēl nopietnāka šķirošana. Jaunākās autoritates ir gandrīz vienis prātis atziņā, ka Vecā Derība nevar noderēt kristīgai garīgai runai par tiešu vielas avotu (unmittelbare Stoffquelle), jo tā satur elementus, kas reliģiskā un tikumiskā vērtējumā ir stādāmi zemāk par Jaunās Derības līmeni. Pozitīvais novērtējums noved pie slēdziena, ka atturēties no Vecās Derības izlietošanas kristīgā runā nedrīkst, jo Kristus un viņa evaņģēlijs nav apskatāms kā sākums kaut kam lielam un jaunam, bet arī kā ilgas attīstības noslēgums atklāsmes vēsturē. Fents saskata Vecajā Derībā četrus galvenos momentus, kas garantē vielas noderīgumu kulta runām: 1) Nācēja-Mesijas gaidas, pravietojumus un apsotījumus sakarā ar viņa nākšanu. Tas saprotams no Fenta pamatviedokļa, ka visa bībeles viela koncentrējama Jēzus Kristus īstenībā. 2) Viena vienīgā Dieva atzišana, pielūgšana un kalpošana vienam Dievam praviešu un psalmu garā (ētiskais monoteisms). Kristīgam sludinātājam tomēr esot jāapzinas, ka šis vie-

¹⁵⁾ O. c. 47. lpp.

¹⁶⁾ 1939, 25. lpp. etc.

nīgais Dievs ir Jēzus Kristus Tēvs. 3) Pārlicība, ka daba, vēsture, individu un tautu dzīve atrodas šī Dieva Tēva (praviešu vēstures uz-
tverē gan Kunga Jahves) ziņā. Šai pārlicībai jāklūst papildinātai
ar domu, ka visā Dieva darbībā tiek realizēta Jēzus Kristus īstenība.
4) Dieva meklēšana un atrašana, atkrišana no Dieva un atgriešanās
pie Dieva. Arī šo Vecajai Derībai raksturīgo tautas un individu (sal.
Israēla un Jūdās valsts valdnieku dzīvi) likteņa uztveri vajagot vien-
mēr attiecināt uz Jaunās Derības Dievu Tēvu.¹⁷⁾ — Negatīvā
virzienā robežas savā laikā diezgan labi ir nospraudis Šiāns.¹⁸⁾
Viņš ieteic atstāt pie malas visas vietas bībelē, kas satur nekristīgas
vai pat pretkristīgas domas (atriebības psalmus, Salamana māc.), tā-
pat arī visas vietas, kuŗu saturā nav nekādu reliģisku, ne ētisku domu
(daudzi Vecās Derības stāsti no Laiku grāmatām, Esteres gr. u. c.) un
vietas, no kuŗām tikai ar vislielākām pūlēm var izlobīt kādu reli-
ģisku domu. Šis viedoklis skar Veco tāpat kā Jauno Derību. Visi re-
dzamākie autori noraida alegoriju kā palīglīdzekli grūti izmantoja-
mas bībeles vielas izvērtēšanā, lai tā kļūtu noderīga evaņģeliskai
kulta runai. Alegorizējot bībeles tekstā tiek ietulkota viela, kas var
būs smelta no gluži citiem avotiem, visvairāk gan no paša sirds dzi-
ļumiem.

Galvenais vielas avots kulta runai tā tad ir bībeles Svētie raksti.
Cik plašos apmēros tie izmantojami? Šinī jautājumā trūkst noteiktu
normu un vienprātības. Tradicionālais baznīcas uzskats, ka viss, kas
uzrakstīts starp bībeles abiem vākiem ir Dieva vārdi, vēl nekur ofi-
cialā veidā nav atsaukts. Sludinātāju un garīgās runas teoretiku cen-
tieni izlobīt no bībeles satura īsto „Dieva vārdu“ ir lielā mērā atka-
rīgi no individualiem uzskatiem un gaumes. Vai tādā gadījumā nav
labāki atteikties no šāda mēģinājuma un nešķirot „Dieva vārdu“ no
Dieva vārdiem, vērtīgo no mazāk vērtīgā, uzlūkot kanoniskos rak-
stus kā kaut ko veselu un viņu kopsaturu visumā novērtēt pozitīvi?
Tā rīkojas Nīberģals. Viņš atzīst, ka bībele sastāv no dažādiem
rakstiem, un ka „Dieva vārdi“ sastādās no cilvēku vārdiem. Tie ir laik-
metīgi dokumenti, kas uzrakstīti attiecīgā laikmeta cilvēkiem un va-
jadzībām.¹⁹⁾ Atsevišķo rakstu vai vietu noderīgums garīgai runai
nav atkarīgs no atklāsmes īstenības, bet no domu bagātības, ko šie
raksti sniedz vai ierosina. Garīgai runai vienmēr vajadzētu ietekmēt
klusītāju gribas dzīvi. Lai tas notiktu, ir vajadzīgas zināmas nor-
mas (Normen, Normgedanken). Jo ikvienam, kas grib kaut ko vei-
dot, jāzina, kādā virzienā un attēlā veidojumam jānotiek. Tālāk ir
vajadzīgs gaišs skats, lai redzētu lielo atstatumu, kas veidolu vēl šķir
no ideālā mērķa jeb stāvokļa. Sludinātājam jāpazīst klausī-
tāju faktiskais stāvoklis, uz ko normas būtu attiecinā-

¹⁷⁾ Fendt, O. c. 100. lpp.

¹⁸⁾ Schian, M., Praktische Predigtlehre, 1911, 71. lpp. etc.

¹⁹⁾ Praktische Theologie, II, 1919, 135. lpp. etc.

mas. Beidzot viņam ir vajadzīgi palīgīdzejī, kas tuvinātu klausītājus mērķim un izlīdzinātu atstatumu starp klausītāju stāvokli un normu parādīto mērķi. Garīgā runa nevar iztikt bez normu domām, citādi runātājs nevienu neietekmēs. Bagātu vielu sniedz arī stāvokļu domas (Zustandsgedanken), kas izriet no klausītāju dzīves ārējiem un iekšējiem apstākļiem — dzīves vietas, miesas un gara, tagadnes un nākotnes, mājas dzīves, nodarbošanās, rūpēm, kārdinājumiem u. t. t., un sastāda pamatu vai lauku, kur normas praktiski pielietojamas. Trešo vietu runas saturā vajag ieņemt palīgdomām (Hilfsgedanken), kas skubina klausītājus virzīties no iekreizējā konkrētā stāvokļa uz normu sprauto ideālo mērķi. Kā redzams, Nībergals pieiet jautājumam nevis ar spekulatīva dogmatikas interešu aizstāvja, bet ar praktiska audzinātāja skatu. Tādēļ viņu nemaz nenodarbina jautājums, vai un cik lielā mērā bībeles rakstos ir atklāsme, Jēzus Kristus īstenība, bet viņš priecīgi konstatē, ka tur valda patiesības, nopietnības un uzticības lielais un labais gars. Nībergals atrod, ka bībeles raksti dod runātājam visāda veida domas un vielu. Tur ir bagātas, dziļas normu domas un diženi normu tēli, normas, kas visu cilvēci iekļauj vienā tuvāku mīlestībā, un prasības, kas skar dvēseles smalkākos audus, tur ir ļoti daudzas stāvokļu domas, kas paver skatu cietēja saplosītajā, bet spītīgajā sirdī, cilvēku laimē un nelaimē, ķēniņa un ubaga dzīves apstākļos. Normu domas nav grūti papildināt vai apgaismot ar atbilstošām stāvokļu domām. Bibelē ir arī ļoti daudz noderīgu palīgdomu, kas modina un mierina vai palīdz sastādīt viengabalainu pasaules un dzīves uzskatu.²⁰⁾

Te nu dabiski paceļas jautājums, vai pieminētās normas, stāvokļu un palīgdomas ir atrodamas tikai bibelē, vai arī citur dzīvē, vēsturē, dzejā, zinātnē un literatūrā nav atrodamā viela, kas tāpat varētu noderēt kulta runas saturam un mērķiem kā kanonisko Sv. rakstu saturs? Kamēr vecākie autori šim jautājumam tā sauktajā topikā²¹⁾ ierādīja samērā daudz vietas, daži jaunākie tam gandrīz nemaz nepieskaras. Pfenigsdorfs²²⁾ tikai vienā teikumā izsaka prasību, lai liecība par Kristu tiktu vesta sakarā ar klausītāju konkrētajiem dzīves apstākļiem. Trilhāss gan it kā pret savu gribu atzīst, ka garīgā amata nesējam esot jācenšas izprast klausītāju „dabiskā reliģija“, bet ļoti noteikti brīdina sargāties no garīgās runas nodošanas svešu mērķu kalpībā, kas varētu notikt, ja tanī uzņemtu vielu no citiem avotiem, dabas, vēstures un tamlīdzīgiem.²³⁾ Fentss savu bīblisko viedokli motivē ar aizrādījumu, ka esot daudz labu runātāju, kas apskatot tautas, cilvēces un dzīves dziļākos jautājumus, un tādēļ Dieva vārdu sludinātājiem nebūtu vajadzīgs nodarboties ar šiem jautājumiem.

²⁰⁾ O. c. 131.—139. lpp.

²¹⁾ Skat. īpaši Steinmeyer, Die Topik im Dienste der Predigt, 1874.

²²⁾ O. c. 508. lpp.

²³⁾ O. c. 68. lpp. etc.

Turpretim, neesot nevienas citas runātāju šķiras, kas vispārību iepazīstinātu ar bībeles saturu, kā vien garīgie sludinātāji. Tiem tad arī esot pienākums visās lietās iziet no bībeles.²⁴⁾ Jautājuma noklusēšana vai apiešana lasītājam dod tiesību izdarīt spriedumu, ka attiecīgajiem autoriem šis jautājums vai nu izliekas nenozīmīgs, vai arī nemaz nepastāv. Bet tas paceļas vienmēr no jauna, pa daļai tādēļ, ka stingrā bīblicisma pārstāvji nav spējuši parādīt skaidru robežu starp „Jēzus Kristus īstenību“ un pārējo vielu bībeles kanonā, kas atstāj iespēju meklēt šo īstenību citos virzienos, pa daļai arī tādēļ, ka Dievs ir dzīvs un turpina darboties tagadnē tāpat kā citos laikos. Dievs arī runā vēl, un viņa ticīgajiem jāpūlas uz klausīt un paturēt visus viņa vārdus.

Vecākie autori nav kautrējušies līdzās bībelei uzrādīt vēl daudzus citus avotus, kas varētu garīgu runātāju apgādāt vielas ziņā. Šleiermachers ir deklarējis, ka nekas neesot tāds, kas sava satura dēļ būtu jāizslēdz no reliģiskās runas; vienīgi nekristīgo vielu un to, kas darbojas pretim baznīcas sadraudzei, varot izslēgt.²⁵⁾ Tāpat arī topikas likumu rūpīgais izstrādātājs Šteinmeiers (Steinmeyer) aizstāv viedokli, ka garīgajai runai vajagot un tā drīkstot aptvert visus individualās un vispārīgās dzīves novadus, un ierobežojumi, kas dažādos laikos izdarīti, ir bijuši pilnīgi nedibināti.²⁶⁾ Ieņemot šādu viedokli, garīgajam runātājam paveras nepārredzami apvāršņi un neizsmejami avoti. Viņš atrod, ka „starp Kristus vēsts būtisko saturu un vispārīgo, dabisko, prātam pieejamo cilvēku pasauli ir ļoti daudz sakaru, kādēļ šī pasaule kļūst par nepieciešamu, kaut gan netiešu vielu ar kalpones lomu, homiletiskā satura iespējamā paplašināšanā.“²⁷⁾ — Pāreja no minamālās uz maksimālo iespēju būtu grūti izdarāma, ja trūktu vadlīniju bezgala bagātās vielas izvēlē. Tādas vadlīnijas nepieciešamas orientācijai. Tādēļ arī visi redzamākie autori homiletikā un vispārīgi praktiskajā teoloģijā, atskaitot dažus jaunākos, par kuņiem jau bija runa, ir minējuši vairākus noteiktus avotus vai avotu grupas, kas līdzās bībeles kanonam varētu sniegt garīgās runas vielu.

M. Šiāns par tādiem noderīgiem avotiem uzskata: 1) baznīcas gaŗdu, īpaši lielos svētkus, kas pēc kārtas atgādina Pestītāja dzīves lielos notikumus un reizē arī svarīgākos gabalus kristīgajā mācībā; 2) īpašās baznīcas vai draudzes svētku dienas, kā pļaujas svētkus, mirušo piemiņas svētkus, dievnama iesvētīšanas svētkus, kur specifiski kristīgajām domām piebiedrojas svarīgi momenti vietējo ļaužu ģimeņu vai visas draudzes dzīvē; 3) visu laikmetīgi ietekmēto un norobežoto draudzes dzīvi tās atsevišķās konkrētās situācijās, spilgtos satraucējus notikumus, kas kādu laiku nodarbi-

²⁴⁾ O. c. 108. lpp.

²⁵⁾ Skat. Schian, O. c. 104. lpp.

²⁶⁾ Cit. pēc Steinbeck, J., System der praktischen Theologie II, 1932, 22. lpp.

²⁷⁾ Sal. Nitzsch, O. c. 68. lpp.

na katra draudzes locekļa domas, bet sevišķi draudzes reliģisko un tikumisko stāvokli; 4) paša sludinātāja iekšējo dzīvi, kurai dabiski būtu jāparādas iestāšanās vai atvadu sprediķī, pēc pārciestām bēdām, slimības, kur draudze ar viņu bijusi vienota līdzcietībā, pēc pabeigta garāka ceļojuma un citādi svarīgos dzīves brīžos; 5) beidzot Šiāns norāda uz katķismu, simboliskajiem rakstiem, baznīcas vēsturi, tēvzemes un dzimtās draudzes vēsturi, baznīcas liturģisko un sakramentālo dzīvi, dziesmu grāmatu kā bagātīgiem vielas avotiem. Viņa gala spriedums skan: „Arī garīgā runa saka: Nil humani a me alienum puto.“ Un viņa padoms sludinātājiem, kas izjūt vielas trūkumu savām runām, ir vienkāršs: Tie lai atrīvo savas sirdis no ierobežotajām tradīcijām un droši smeļ no kulta runai dotās, bezgala bagātās vielas.²⁸⁾ — Apmēram līdzīgā virzienā iet arī Nībergala norādījumi. Viņš saskata bagātus vielas avotus dabā un dzīvē, īpaši laikmeta aktualajos notikumos un problemās, atsaukdamies uz Chrisostomu, kas arī esot runājis par naktī apgāztajām statujām, uz Baziliju u. c. paraugiem. Iekšējā un ārējā dzīve, notikumi politikas un kulturas laukā esot noderīgi garīgās runas atdzīvināšanai. Noderīgu vielu tāpat sniedzot arī paša sludinātāja personība, viņa mājas dzīve, satiksme ar draudzes locekļiem, viņa paša es. No šīs šaurākās pasaules Nībergals atkal piegriežas plašumam un apskata, kādā nozīmē teoloģija, baznīcas dzīve un vēsture, tautas vispārīgā vēsture un baznīcas gada gājums nodrošina runātājam bagātīgus vielas avotus.²⁹⁾ — Arī citi pazīstamākie autori pievienojas nupat izteiktajām domām. Acheleiss sevišķi uzsver, ka vielai jābūt pievilcīgai, un ieteic mātītājam rūpēties par tādām runām, kuŗas draudze kā Kristus draudze varētu klausīties ar interesi.³⁰⁾

Ja līdzās bībeles kanonam uzrāda tik daudzus citus vielas avotus, tad dabiski paceļas jautājums, kādās attieksmēs paliek bībeles viela ar pārējo vielu? Šis jautājums kļūst sevišķi nozīmīgs reizē ar to, ka sludinātāji, turēdamies pie brīvības principa vielas izvēlē, dažkārt pilnīgi atraisās no bībeles un pat tekstam izraugas vārdus, kas Sv. rakstos nav atrodamī. Tādēļ vēl joprojām ievēribu pelna Šteinmeiera³¹⁾ izdarītā distinkcija, kuŗu no jaunākajiem uztur spēkā Šteinbeks.³²⁾ Abi autori garīgās runas saturā izšķir substanci un plašāko vielu (weiterer Stoff). Substance jeb iekšējais aplis garīgajā runā sastādoties no domām, pamācībām un iepriecās vārdiem, ko runātājs grib sevišķi likt draudzei pie sirds.

²⁸⁾ Sal. Praktische Predigtlehre, 84.—105. lpp.

²⁹⁾ Praktische Theologie II, 139. lpp. etc.

³⁰⁾ Lehrbuch der praktischen Theologie, II, 145. lpp. etc.

³¹⁾ Homiletik, 1901, 31. lpp. etc.

³²⁾ O. c. 21. lpp. etc.

Apkārt šai substancei slāņojoties plašāks aplis, kas aptver pārējo garīgās runas vielu, kur galvenās domas tiek sīkākī risinātas. No substances atkarājosies garīgās runas nozīme un ietekme, kamēr plašākā viela varot veidoties dažādā ceļā. Tādēļ esot svarīgi norobežot substances avotus no pārējiem. Runas substancī varot ņemt vienīgi no bībeles Sv. rakstiem un no paša sludinātāja dievbijīgās ticīgās apziņas. Garīgās runas substance īstenībā izaugot no teksta. Plašākās vielas avots esot vispirms tagadnes dzīve, jo runas galvenais uzdevums esot ietekmēt tagadnes cilvēkus, un to nevarot panākt izlietojot galvenā kārtā pagātņi kā palīgīdzekli.

Šī distinkcija patiesi paveļ atrisinājumu problēmai, kas kļūst diezgan sarežģīta, kamēr to apskata stingrā bīblicisma gaismā. Bībeles grāmatas bez šaubām ir pirmās šķiras atklāsmes avoti, neapstrīdami Jēzus Kristus īstenības nesēji. Bet arī tur šī svētā īstenība iekļaujas brīžiem plānākā, brīžiem biežākā laikmetīgu apstākļu čaulā, ko nevar uzskatīt par vairāk piemērotu vielu kristīgajai vēstij, brīvajai garīgajai runai evaņģeliskajā kultā, kā citos avotos attēlotos reliģiskās vai profanas dzīves apstākļus un notikumus. Kristīgās vēsts kodols ir paša Dieva dotā Vārda inkarnācija, Jēzus Kristus īstenība. Tam jāpaliek nemainīgam un neviltotam. Šai īstenībai cilvēki neko nevar pielikt ne atņemt. Bet čaula veidojas lielā mērā atkarībā no cilvēku līdzdarbības, vienaldzības vai pat pretestības Dieva domām un vārdiem. Tai ir relatīva nozīme, pārejošs raksturs un klausītājam „plašākā viela“, kas veidojusies deviņus vai vairāk gadsimtus pirms Kristus (bībeles vecākajos rakstos), ar savu archajisko garšu droši vien dos mazāk spēka un paliekamas svētības, nekā vēlākos laikos vai viņa paša laikmetā izcīnītās garīgās atziņas un tikumiskās vērtības. — Mēģinājumi aizgūt kristīgās kulta runas substancī no citiem avotiem ir pārāk jaunlaicīgi un līdz šim vēl reti. Tādēļ nav iespējams tos apskatīt pienācīgā perspektīvā. Turpretim „plašāko vielu“ iztirzājumam un aplikācijai kulta runas redzamākie pārstāvji visās baznīcas daļās un dažādos laikmetos ir smēlušies tiklab no Dieva radības, no cilvēku dzīves un vēstures, no mākslu un zinātņu pavērtās gara pasaules avotiem, kā arī no pašu dievbijīgās sirds dziļumiem. Šāda rīcība ir vēlama, dabiska, pareiza un nepavisam neprasa attaisnojuma. Ar to nav teikts, ka katrs sludinātājs no dabas būtu spējīgs tā rīkoties. Nē, piemērotas aktualas, saistošas vielas atrašana prasa no runātāja nemitīgu garīgu piepūli, iedziļinoties atsevišķās dvēselēs, draudzes un tautas dvēselē, sekojot sava laikmeta lielajiem notikumiem tautu un cilvēces dzīvē, lasot zinātniskas grāmatas un daiļdarbus, kopā ar krietnākajiem laika biedriem cīnoties par saskaņotu dzīves un pasaules uzskatu.

Neatgriežoties pie plašā jautājuma, kas viss varētu noderēt par vielas avotiem evaņģeliskai kulta runai tagadnē, noslēgumā gribētos

pieminēt dažus raženus un bagātus avotus, kuŗu saturs līdz šim nav ticis pienācīgi izmantots un izvērtēts.

1) Centrālais atklāsmes un pestīšanas fakts — Jēzus Kristus īstenība — nav vienreizējs īslaicīgs notikums vai parādība, kas iekļautos jebkādas cilvēku roku uzrakstītas grāmatas vākos. Tas ir dzīvs un darbīgs spēks, neatvairāma garīga īstenība, kas ikbrīdi turpina iemiesoties atsevišķos cilvēkos un svēto kopībā — kristīgajā baznīcā. Tādēļ kulta runā būtu jāierāda vairākas vietas, nekā parasti notiek, pašai baznīcai, baznīcas dzīvei pagātnē un tagadnē, jāļauj skanēt līdz pašas baznīcas balsij priekos un bēdās. Baznīcas dzīvē nav ievērojamu un mazāk ievērojamu laikmetu; katrs brīdis viņas mūžā ir dramatisks notikums, kur galvenā darbīgā persona ir dzīvais, svētais Dievs. Arī tagadnē ar topošajām nacionalajām baznīcām ārmisijas laukos, ar varenajām oikumeniskajām kustībām, kas aptver vecāko un jaunāko paaudzi, ar vajāšanu upuriem un asinslieciniekiem, ar baznīcas mīlestības un labdarības pasākumiem visā pasaulē, ir diezgan ievērojams laikmets, lai par to stāstītu kulta runā. Sludinātājam ir pienākums, kā Kleinerts reiz izteicās, pārvērst klausītāju ausis acīs, t. i. uzskatāmā veidā tēlot un parādīt īstenību, kas, vienīgi ar ausīm klausoties, paliek sveša kā agrāk. Kulta runā, tāpat kā citās kulta norisēs, vajadzētu parādīties kristīgās baznīcas dzīvei un īstenībai visā tās daudzkrāsainajā godībā. Tādēļ sludinātājiem ir pienākums pazīt nevien savu draudzi un konfesionālo grupu, bet iedziļināties visas kristīgās baznīcas dzīvē un savās runās dzīvot tai līdz.

2) Baznīca nav vienīgā vieta, kur Dievs darbojas. Visa radība un vēsture, cilvēces un atsevišķo tautu dzīve ir viņa darba lauks. Kopš tā laika, kad Dievs savus aicinātos un izredzētos sāka sapulcināt baznīcā, cilvēce vairs nav sadalīta izredzētā tautā un tautās, kas nav izredzētas. Dievs dzīvo un darbojas katras kristīgas tautas vidū. Vidus laikos atsevišķās tautas to labi izprata. Tad rakstīja vēstures grāmatas, virsrakstā, liekot vārdus „Dieva darbi“ — *Gesta Dei*.³³⁾ Israēla praviešiem (īpaši Deuterokesajam) pieder neapstrīdami nopelni šādas vēstures izpratnes izveidošanā. No viņiem var un vajag mācīties. — Tā būtu pārgalvīga Dieva noniecināšana un cilvēku paaugstināšana, ja kāds gribētu izskaidrot latviešu tautas brīnumaino likteni neierādot Dieva spēkam un gudrībai pienācīgo vietu. Latviešu garīgajiem runātājiem vajadzētu ar svētu nopietnību iedziļināties savas tautas pagātnē un tagadnē, pētīt viņas ciešanu un cīņu gaitas no aizvēstures laikiem līdz atbrīvošanas kaŗam un vēl tālāk, lai tursaskatītu un pienācīgā godbijībā spētu citiem rādīt Dieva taisnību un spēku, kas „vada tautu likteņus, varenos pie ze-

³³⁾ Sal. *Gesta Dei per Danos*.

mes loka, saulē ieceļ sērdieņus". Tāpat kristīgajiem sludinātājiem ir jāmacās no senajiem praviešiem ieklausīties pasaules lielo notikumu troksnī, socialajās un nacionalajās atmodas kustībās, tautu sadursmēs un vienotajā kultūras celtniecības darbā, lai tur sadzirdētu vēstures un mūžības Valdnieka — varenā Dieva soļus, un īstā laikā spētu vēstīt Dieva dienas tuvumu. Trilhāss brīdina no tādas rīcības,³⁴⁾ īpaši zīmējoties uz nākotnes paredzējumiem. Acumirkļa vai vēsturiskās stundas reliģiska iztulkošana (Deuten) nozīmējot „ein Hinausgehen über das Gegebene“. Bet par to šē nav runa. Sludinātāja pienākums nav neko pielikt, ne atņemt vēsturē dotajiem notikumiem, bet ar tiem iepazīties, nostādīt tos Dieva gaismā un pazemīgi atzīties: „Dieva domas nav mūsu domas, un Dieva ceļi nav mūsu ceļi; cik debesis augstākas par zemi, tik daudz augstākas ir Dieva domas par mūsu domām un Dieva ceļi par mūsu ceļiem.“ Evaņģeliskajam latvietim plkv. Briedis kā kristīga kaņavīra paraugs un franču tautas loceklim Blēzs Paskals kā apgarots Dieva vīrs saka daudz vairāk nekā dažs labs no maz pazīstamajiem cīnītājiem un praviešu tēliem Soģu vai Ķēniņu grāmatās. Paša tautas un, ja iespējams, visas tagadnes cilvēces likteņu reliģiskā nozīme nedrīkst palikt vienaldzīga nevienam kristīgam cilvēkam, vismazāk tiem, kuģu pienākums ir atklāti runāt kultā. Tomēr ir jāievēro arī prasība, ko, piemēram, izteic Acheiliss,³⁵⁾ ka šīm lietām jāpaliek „reliģiozās idejas šķīstā kalpībā“. Kultā, dievkalpojumā pirmā vieta ir Dievam. Bet sludinātājs, kas arī savas tautas un sava laikmeta cilvēces dzīvē grib ierādīt pirmo vietu Dievam un par to stāstīt citiem, nekādā ziņā negrēko pret kulta svētumu.

3) Dieva darbi baznīcā un vēsturē ir samērā viegli konstatējami. Grūtāk ir izsekot Dieva ceļiem gara pasaulē, cilvēces gara dzīvē. Bet arī tur viņam ir vieta, arī tur viņš ir atrodams un sevi vienmēr no jauna apliecina neskaitāmās variācijās. Kristīgs sludinātājs nedrīkst izvairīties no grūtā uzdevuma meklēt Dieva pēdas zinātnē, mākslā, muzikā, rakstniecībā un citos gara dzīves novados, meklēt un rādīt tās laika biedriem, kuģus nepilnīga zinātne, samaitāta māksla un tendencioza rakstniecība var būt novedusi šaubās, neziņā, apmulsumā. Evaņģelija vēstnesim jābūt dziļi izglītotam, atjautīgam un modernam cilvēkam. Tikai tad viņš būs savu uzdevumu augstumos. Savā laikā Baumgartens³⁶⁾ ļoti noteikti iestājās par kulturas un rakstniecības tiesībām apgādāt vielu kulta runai, gan ar paviršu motivāciju, domādams, ka daiļliteratūras pazīšana padarīšot sludinātāja runas interesantas. Neapskatot tuvāk labas profānas rakstniecības pozitīvo nozīmi sludinātāja darbā, kas saskatāma valo-

³⁴⁾ O. c. 66. lpp. etc.

³⁵⁾ O. c. 147. lpp.

³⁶⁾ O. c. 36.—60. lpp.

das uzlabošanā, izteiksmes nogludināšanā, vārdu krājuma papildināšanā, atliek aizrādīt uz baznīcas reliģisko literatūru. Arī tā netiek pienācīgi ievērota un izlietota. Romas katoļu un pareizticīgās baznīcas, kur brīvajai kulta runai ir mazāk svarīga loma, nekā evaņģeliskajā kristietībā, prasa no saviem garīdzniekiem baznīcas tēvu rakstu pazīšanu. Šie raksti reliģiskas celsmes ziņā ir dziļš un bagāts avots. Arī evaņģeliskajiem ir savi baznīcas tēvi — Lutērs, Kalvins un citi reformācijas darbinieki, P. Gerhards ar savām dziesmām, Arnts un Skrivers ar saviem lūgšanu krājumiem, neskaitāmi garīdznieki un draudzes locekļi ar teoloģisku izglītību un bez tās, no kuŗu dievbijīgās sirds un čaklās spalvas ir plūdušas svētības straumes. Sludinātājiem būtu jāuzliek par pienākumu pētīt savas baznīcas klasisko celsmes literatūru un vajadzības gadījumā, kad paša sirds dziļumi izsīkuši, runāt to vārdus, kas no Kristus pilnuma bija dabūjuši žēlastību uz žēlastību.

Esmu jau citā vietā³⁷⁾ izteicies, ka nevienam sludinātājam nevajadzētu kautrēties izlietot un draudzei pasniegt citu sludinātāju domas un runas, ja viņš tās atzīst par labākām nekā savas. Šo apgalvojumu gribu attiecināt nevien uz veco laiku, bet arī uz tagadnes baznīcas tēvu rakstiem, kuŗu centīgāka izlietošana aizkavēs kulta runas dekadenci un pacels tās līmeni. Avotu ir daudz un viņu krājumi kā vecākie, tā jaunie neztukšojami. Sludinātājiem garīgās runas laukā jārikojas tāpat kā Mat. 13, 52 tēlotājiem rakstu mācītājiem, kas izdoņ no sava krājuma vecas un jaunas mantas. Kas rūpīgi smels no avotiem, no tā paša iztecēs dzīvā ūdens straumes.

Otmars Pello

Igauņu teoloģijas panorama¹⁾

(Tulkots no igauņu valodas.)

Quot homines — tot sententiae! Šī atziņa, protams, neattiecas tikai uz Igauniju vien, bet uz visu pasauli. Bet tā ka Igaunijā ir arī apaļos skaitļos ap 200 mācītāju, tad, protams, savu pārskatu varu sniegt tikai vispārējos vilcienos, izceļot viziteismīgākās parādības.

Mūsu teologi savu akadēmisko izglītību, laikam bez izņēmuma, guvuši Tartū, domāju šeit teoloģijas pamatzglītību; vairāki teologi papildinājušies ārzemju augstskolās.

Tartu teoloģijas fakultate savā zinātniskā mentalitatē no vienas puses ir kritiska, bet no otras puses tomēr pozitīva. Kritiska tanī

³⁷⁾ Rakstā „Sprediķa uzdevums un sagatavošana“ krājumā: „Evaņģelija gaismā“, 1939, 211. lpp.

¹⁾ Šī raksta autors ir Rīgas igauņu draudzes mācītājs un to viņš speciāli rakstījis „Ceļam“.

ziņā, ka verbalai inspirācijai sen nav vairs fakultatē vietas; pozitīva tanī ziņā, ka tā savus uzdevumus nesaskata vienīgi vēsā kritizēšanā, bet arī uzbūvētajā kardinalās patiesības aizstāvošā apoloģētiskā darbībā.

Kaut gan Latvijas vecākās paaudzes teologi pazīst profesorus, un, varbūt, pat viņu uzskatu detaļus vairāk kā šo rindiņu autors, tad tomēr gribu šos tēlus parādīt jūsu vidējās un jaunākās paaudzes teologiem (tāpat arī lajiem) iepazīstināšanas nolūkā. Vecās Derības pētnieks bija Aleksandrs Bulmerinks (Bulmerincq), kas vairākus desmit gadu bija profesors Tartū un tanī pašā laikā Tartu Jāņa (vācu) draudzes adiunkts. Bulmerinks bija Vecās Derības un semītu valodu labs pazinējs. Bulmerinku dēvē par leksikonu, jo viņš vissīkākās pārādības noskaidrošanai pārcilāja desmitu autoritatu ieskatus un ne tikai vienas skolas pārstāvju uzskatus, bet arvien pro un contra. Noslēgumā arvien diskretā veidā viņš pievienoja savu „Unsere Ansicht“ (Bulmerinks noturēja lekcijas vācu valodā). Šis „mūsu viedoklis“ bija parasti zelta vidusceļš. Nevar teikt, ka Bulmerinks būtu bijis oriģināls; viņš nebija arī jaunumu atklājējs; viņš bija citu atrastu patiesību un uzskatu labs pazinējs un to saskaņotājs. Tomēr neskatoties uz oriģinalitātes trūkumu, viņš nepieņēma lietai vienaldzīgi, bet pasniedza savu priekšmetu ar bezgala lielu sparību un degsmi, koncentrējoties savās domās līdz pēdējai pakāpei, bieži aizmirdams visu pārējo. Bulmerinks nebija nekāds Fr. Deličs (Delitzsch); viņš atturējās no Vecās derības aizgūvumu izteiksmīgas apgaismošanas, viņam nepatika arī mitoloģija, un viņš centās mitoloģisko un vēsturisko momentu apgaismošanā bieži vien izšķirties pēdējam par labu, izceļot arī homiletiskās niansas. Par Elija braucieni ugunīgos rātos uz debesīm viņš piemēram teica „tāpat kā Mozus, arī Elija vētrā un negaisā devies pie sava Tēva“. Par Jērikas mūru savdabīgo ieņemšanu viņš domāja, ka uzvar tas savus pretiniekus ar rotaļīgu vieglumu, kura pusē ir Jahve. Savā metodē viņš bija kritiķis, un ar kritikas palīdzību viņš centās glābt vēsturiskus uzskatus (piemēram, viņš centās apgalvot un pamatot, ka dekalogs cēlies Israēla tuksneša dienās). Nesatricināmi viņš ticēja Mozus grāmatu avotiem (E. I. P. D.). Viņa galvenais pētniecības darbs bija par prāvieti Maleakiju. Starp citu viņš pieturējās pie uzskata, ka Elohisti ir vecāks par Jahvistu. Bulmerinks mira divus gadus atpakaļ.

Jaunās derības profesors bija Oto Sēzemans (Otto Seesemann). Pēc savas specialitātes viņš bija Vecās Derības pētnieks, un tikai vecumdienās viņš ķērās pie Jaunās Derības pētīšanas. Savā metodē viņš bija tāpat kritisks, bet, diemžēl, pie problēmu atrisināšanas viņš pārcilāja pārāk daudz iespēju un pa lielākai daļai atstāja jautājumu atklātu, paskaidrodams, ka darīšana ir ar delikatu reliģisku noslēpumu. Praktisko teoloģiju pasniedza tagadējais bīskaps J. Keps (J. Kōpp); par viņu var pateikt īsos vārdos: ar savām lekcijām un

seminariem viņš atstāja studentos dziļu moralisku iespaidu. Sistemātisko teoloģiju pasniedza profesors Rahamegi (Rahamägi), kuru vēlāk ievēlēja par bīskapu; man šķiet, ka daudz nebūšu maldījies, ja pieskaitīšu viņu pie moderno pozitīvistu skolas. Kaut gan sistemātisks, tomēr pie viņa vairāk par tīri diskursīvo prātojumu izcēlās reliģiozi celsmīgā ievirze. O. Silds (O. Schild) ir vēsturnieks — deskriptors, kas vairāk nosveras uz aprakstīšanu nekā uz pamatu meklēšanu. Viņš specializējas Igaunijas baznīcas vēsturē. Varbūt būšu pārāk subjektīvs, ja teikšu, ka visvairāk ir jārunā par reliģijas vēsturnieku un filozofu Ed. Tenmanu (Ed. Tennmann). Es neteikšu, ka Tenmans stāvēja pāri citiem augšā minētiem, bet neapstrīdami viņš bija oriģinālāks. Un ja es drīkstētu izteikt personīgo viedokli, tad viņš pieder pie lielākām personībām, kādas izaudzinājusi Alma Mater Tartuensis. Kā mācītājam viņam nebija sevišķa veiksmē; kā sprediķotāju viņu nevarēja pieskaitīt pie pirmajiem; baznīcā viņam piemita auditorijas dvaša un kancelē katedras stils; toties jo spožāks, jaukāks un aizraujošāks viņš bija kā zinātnieks. Viņa raketveidīgo domu dēļ daudzi viņu uzskatīja arī par tukšu pozetāju un žongletāju, jo Tenmans bija nepārspējams humorists, un viņš atvairīja savus pretiniekus ar zobgāļībām un paradoksiem. Tomēr šāds stils nemazina lietas būtisko vērtību. Arī Adolfa Harnaka (Adolf Harnack) priekšnesums, kā dzirdams, bieži atstājis vieglas sarunas iespaidu, vismaz uz tiem, kuņiem sinonīmi ir sausums un korektība.

Tenmans bija filozofiskā ziņā liels pozitīvistu un materialistu pretinieks. Viss esošais pēc viņa uzskatiem izriet no „Es“. („Das Sein als solches hat seinen Ausgangspunkt im „Ich.“) „L'E'tat c'est moi“ ir no atziņu teorijas viedokļa pareizi. Šis ar dvēselisko apziņu apbruņotais „es“ ir substance, ir atoms. Materialais atoms ir tikai iluzija. Kā substance „es“ ir tiklab bez sākuma, kā arī bez gala. Arī baznīcas tēvi nav bijuši kreatīnisti, bet drīzāk gan traducionisti. Iznīcība vispār ir relatīva. Patiesībā nekas neiznīkst, bet atstāj savus vecos koordinātus un pievēršas jauniem. Tomēr substance nav nekāda Leibnica monade bez logiem, bet tā savās kustību funkcijās stāv sakarā ar citām monadēm. Arī „es“ pēc savas būtības nav bez attīstības, jo ar atziņu virzīšanos uz priekšu mēs iegūstam jaunus koordinātu punktus. Ķermenis ir substances kustības funkcijas instruments.

Tenmans teoloģiski atrada, ka vienīgā reliģija, kas nonākusi pie substances atziņas un saglabāšanas (mūžīgā dzīvošana), ir kristīgā ticība. Jau teikumi: „kāds labums ir cilvēkam no tā, ja viņš iegūst visu pasauli, bet dara pāri savai dvēselei“ un tālāk: „nevar teikt, ka lūk šeit, vai lūk tur ir debesu valstība, bet tā atrodas iekšēji jūsos“ rāda no vienas puses, cik augsti Jēzus vērtējis atsevišķas dvēseles substanci (nevis kādu Platona vispārējo ideju) un norāda uz to, ka Dieva valstība ir absolūti neatkarīga no jebkādas materialas dabas

un laika un telpas kategorijas; tā ir mūsos iekšēji — psihiski, un nozīmē Dieva apziņu un viņa ķēnišķīgās valdīšanas akceptēšanu savā dvēselē.

No bībeles kritiskā un iztulkošanas metodiskā viedokļa Tenmans ticēja, ka Vecā Derība ar savu likumu raksturu stāv jūtami zemāk par Jauno Derību. Jaunajā Derībā, no vienas puses, jāeliminē judaistiskais elements (Matejs), no otras puses, helenistiskais (daži pauliniskie domu novirzieni) un īstajam zeltam paliekot, izlobas nopietna kristietība, kas arī filozofiskā transpozīcijā ir vienīgā patiesība. Ticība un zinātne nav pretstati, jo tie abi izriet no viena un tā paša „es“, kas ir vesela kopība.

Kristīgā ticībā Tenmans atrada heroisko momentu. Savā pamatbūtībā viņš ir optimistisks. „Es esmu nācis, lai Jums būtu dzīvība un pārpilnība“ (Jāņa 10, 10) — tā esot īsta atpestīšana, dvēseles ceļš uz prieku, nevis kāda jauna galvas nokāršana. Kad kādā drēgnā ziemas rītā dažus gadus atpakaļ dzirdēju, ka iepriekšējā rītā Eduards Tenmans miris ar sirdstrieku, tad jutos tik satriekts, kā reti kad. Viņš bija mūsu aizsargvalnis pret visiem pozitivistiem, viņš spēja uz tīrās loģikas pamata satriekt visus mediķus un dabas zinātniekus, ķimiķus un fiziķus, parādot, ka viņu teorija, tanī vietā, kur tie uzbrūk teologiem un metafiziķem, ir nepilnīga. Tenmana mācība lielā mērā bija radniecīga Tartu filozofa Teichmillera uzskatiem. Pēdējais nomira, nepaspēdams publicēt „kristīgās ticības filozofiju“, tāpat kā visspōžākā uzliesmojuma brīdī izdzīsa viņa domu biedra Tenmana dzīvības svece.

Visi priekšnoteikumi kļūt Eiropas slavenībai ir Bulmerinka pēcnācējam Uku Masingam, kas ir ļoti apdāvināts cilvēks. Cik man zināms, viņa mācību raksturo liela Rietumeiropas kulturas nicināšana à la Spengler viņš sludina tās drīzu bojā eju un ieteic pasaules uzskatu meklējumos vērsties uz orientu.

Viss līdz šim aprakstītais ir augstskolas un profesoru teoloģija. Teoloģiskie virzieni pietiekoši skaidri parādījušies arī Igaunijas baznīcas dzīvē. Šeit ar lielām pūlēm igauņu mācītājus (un viņu klausītājus) var sadalīt trijās grupās. Pirmā grupa ir labais spārns, kura ievērojamākais vadītājs bija prāvests Haralds Pelds (Pöld). Otrā grupa ir izlīdzinātājs novirziens, kuru pārstāv H. B. Rahamegi (Rahamägi), A. Soomre, J. Lauri, F. Jirgensons u. c. Trešā grupa — kreisais pārns — liberālā teoloģija, ko Igaunijā dēvē vienkārši par protestantismu un kura galvenie pārstāvji ir T. Talmeisters un V. Kuljus. Igaunijas valsts pirmajās dienās teologu starpā tika runāts par laikmetīgās ticības sludināšanas nepieciešamību un runāja tik ilgi, kamēr 1923. gadā Tallinnas Svētā gara draudzes mācītājs Teodors Tallmeisters nodibināja žurnālu „Protestantiskā pasaule“ (Protestantlik Maailm). Tam bija daudz domubiedru sevišķi jauno teologu vidū, bet vēlāk tie, nezin aiz kādiem iemesliem, atkrita. Tanī pašā laikā

beidza savu kandidata gadu jauns 25 gadus vecs, dedzīgu dvēseli mācītājs Voldemars Kuljus, kuru drīz ievēlēja par Īsaku draudzes mācītāju (Ziemeļigaunijā). Tā kā abi mācītāji bija veikli sprediķotāji, apdāvināti runātāji un savā draudzē iemīļoti, tad tie drīz vien radīja Igaunijā, t. s. protestantisko kustību. Viņu galvenais temats bija: popularizēt teoloģiju, izejot no liberalā viedokļa. Talmeisters rakstīja, piemēram, rakstus „Kādā ziņā bībele ir Dieva vārds“, „Kā ir ar Kristus pārdabisko piedzimšanu“, „Vai augšāmcelšanās ir miesīga“ utt. Talmeisters viedoklis vispārīgi šāds: miesīgi Kristus nav ne Dieva dēls, ne arī augšāmcēlies; tas viss jāuztver spiritali un simboliski, vai kā Tenmans apmēram izteicās, ka ja Dievs kļūtu ietilpināms laicīgajā un telpiskajā pasaulē, tad viņš būtu tāds pats kā Kristus. Bez tam Talmeisters sarakstījis vēl darbu „Vecā Derība un tās gara pasaule“. Jautājumu viņš šeit iztīrāja no personalinspirācijas viedokļa; tas sanikvoja regresistus un izlīdzinātājus. Tika sastādītas komisijas, kurām bija jāpētī abu mācītāju pārkāpumi. 1926. gadā konsistorija izslēdza mācītāju Kuljusu no garīdznieku kārtas. Bet tā ka tanī laikā pastāvēja likums, kas ievēroja vairāk atsevišķas draudzes vēlēšanos nekā vispārējo baznīcu, tad V. Kuljus palika arī uz priekšu par Īsaku draudzes mācītāju. Drīz pēc mācītāja Kuljusa ekskomunikācijas izslēdza no garīdznieku kārtas arī mācītāju Talmeisteru, kuram par pārkāpumu uzskatīja starp citu arī to, ka viņš atļāva mācītājam Kuljusam teikt sprediķi Svētā Gara baznīcā. Mācītājs Talmeisters iesniedza pārsūdzību garīgai virstiesai, kura konsistorijas lēmumu atcēla. Faktiski tomēr abi mācītāji arī uz priekšu palika „ķeceru rubrikā“. Šāds stāvoklis vilkās līdz 1934. gadam, kad par Igaunijas bīskapu ievēlēja Rahamegi. Uz pēdējā priekšlikumu ārkārtējā baznīcas sanāksme uzņēma abus liberaļus atpakaļ garīgā kārtā un piešķīra tiem atkal visas mācītāja tiesības. Tas bija liels un cēls izlīgšanas moments, kur teoloģiski katra puse palika uzticīga saviem viedokļiem, bet kur tomēr atzina par iespējamu draudzīgu sadarbību.

Novērtējot „protestantu“ darbību, nevar liegt atzinību viņu vēstnesim „Protestantiskā pasaulē“. Ļoti plašā mērogā šis žurnāls popularizējis tautā teoloģiju. Tur publicēti vairāki Harnaka darbi, starp citu arī „Kristīgās ticības būtība“, Hansa Dūma „Modernā cilvēka ceļš uz Dievu“ un daudz vērtīgu oriģināldarbu, tiklab zinātnisku apcerējumu, kā arī rakstu, kas veldzē dvēseli.

Nevar teikt, ka Igaunijas liberaļiem vissvarīgākais būtu, piemēram, piedzimšanas no jaunavas noliegšana, liberalismas principiāli nesaista reliģiozitāti un kristīgo ticību pie šādām dogmām.

Ja esmu šeit daudz runājis par mācītāju Talmeisteru, tad visu laiku bijusi man sajūta, ka ar Kuljusu grūti iepazīstināt dažos teikumos. Par viņa oriģinalitāti var sarakstīt kaut vai specialu grāmatu. Viņa sprediķus tiklab satura, kā priekšnesuma ziņā raksturo sevišķs

šarms un elegances. Pēc savām tieksmēm viņš iemieso kaut ko no dzejnieka vai mākslas filozofa. Viņš ir mūsu mācītāju estetikas un gaumīguma kulminācija un nesalīdzināms niansu meistars. Sprediķu pamatā viņš bieži vien ņem kādu ainu no vēstures, literatūras vai pat no kādas lugas un uzbūvē uz tā ar smalku psiholoģisku prasmi visu sprediķi. Savā priekšnesumā Kuljus sinteze no šabloniem pilnīgi brīvu domātāju, vārdu virknējumā nobriedušu formu poetu un iztulkojumā aktieru.

Ja tagad izsekojam diametriāli pretējo grupu ultrakonservatīvos — tad viņu stingrākais balsts, veiklākais, skaidrākais domātājs un apdāvinātākais pārstāvis bija pagājušā gadā mirušais prāvests Haralds Pelds. Šinī vīrā izteicās verbalā inšpirācija simtprocentīgi. Reiz kādā baznīcas sanāksmē mācītājs Talmeisters izteicās, ka „pie mums atrodami vēl draudzes locekļi, kas vēl šo baltdien tic, ka Ieva izveidota no Ādama ribas“, — prāvests Pelds uz to piebilda „arī es to ticu“.

Kaut gan Talmeistera un Pelda savstarpējos strīdos (Pelds izdeva žurnālu „Mūsu baznīca“) pēdējais šad tad nonāca pie kuriozumiem, tad tomēr nevar noliegt viņa veiklo dialektiku, skaidrus un pārsteidzošus salīdzinājumus. Ja vēl nesen lasīju prāvesta Pelda paskaidrojumu par dievgaldu, tad nevarēju tam gan visos punktos piekrist, bet tomēr bija jāpabrīnās, ar kādu patīkamu virtuozitāti viņš iztirzāja šo problemu. Lai to raksturotu, pievedīšu kādu polemiku starp Kuljusu un Peldu, ko pazīst zem nosaukuma „Stāsts par diviem jēriņiem un vienu tārpu“. Šeit cīnījās mūsu „Augustīns“ un „Pelagijs“. Grēka sagrabtu cilvēku H. Pelds salīdzina ar bedrē iekritušu jēriņu, kurš pat galvu nevar pacelt uz glābēja pusi, bet kas jāglābj palīgam pašam. Kuljus nostāda pretim citu morali: ja izveidotu no sausām lapām un sūnām apli, aizdedzinātu to un novietotu aplī mazu slieku — tad tā sāktu rāpot uz visām pusēm meklējama glābiņu. Beidzot atrazdama visur tikai uguni, zinādama, ka izpildījusi savu pienākumu, sastingst nekustīgā kamolā — bez cerībām uz dzīvi, bez bailēm no nāves. Palīdzīti pats sev, tad palīdzēs tev arī Dievs!

H. Pelds bija apdāvināts valodnieks, un viņš pārtulkoja modernā igauņu valodā arī Bībeli; pat profesionalie valodnieki nevar viņam liegt savu atzinību attiecībā uz tulkojumu. Pārējie ultrakonservatīvo pārstāvji, šķiet, nav sevišķi talantīgi, kādēļ arī pie tiem garāki nepakavēsimies.

Mācītājs B. Areandi, kas dažus gadus uzturējās Vācijā, pēc kam atgriezās Igaunijā, sprediķo par nacionālistietību (viņš nepieder ne pie vienas draudzes). Kaut gan Areandi laikrakstu slejās klāstījis savus uzskatus, tie paliek tomēr samērā neskaidri. Viņš ieteic katrai tautai meklēt savu īpatnību, jo šinī apstākļi slēpjoties kristietība. Jēzus neesot vispirmam kārtam ticības cīnītājs, bet nacionāls modinātājs. Nav jābūt pravietim, lai sacītu, ka šāda neskaidra valoda var

radīt satrauktību, bet nopietnus piekritējus tā atrod maz. Igaunis ir pārāk nosvērts, lai pagrieztu savu mēteli pēc visiem vējiem.

Pavisam dīvaina ir tā saucamā Tāras ticība (dievturība), kuras priesteri ir Manda Lepa-Utuste un viņas vīrs virsnieks Utuste. Tā kā senie igauņi pielūdza Tāru (Thor's igauņiskojumā), tad šie divi šovinisti mēģina uzstādīt šo aizmirsto mācību. Kritika par to, kas viņu uzskatos ir negatīvs, šķiet mums sen jau pazīstama. Viņi koncertzālē šad tad sarīko arī ticības vakarus, kur dedzinot upura ugunis un citādi ākstoties. No estētiskā viedokļa lieta var jau būt interesanta, bet tad jāpiešķir tai teatra izrādes nozīme un jāiztulko kā l'art pour l'art. Ar lielu gandarijumu varam šeit arī teikt, ka šādai dīvainai ticībai nav paredzama nekāda nākotne.

Mazā mērā Igaunijā parādījusies arī Oksforda kustība, bet bez lielākiem panākumiem.

Mums nav lielu un spožu zvaigžņu Eiropas mērogā, tikai atsevišķi vārdi pazīstami arī tālumā; bet mēs esam lepni uz to, ka pie mūsu mazā skaita tomēr atrodas apdāvināti cilvēki, kas savas spējas upurējuši mācītāja amata ērkšķainam ceļam.

Ed. Pavasars

Jāņa Neilanda darbība, uzskati un personība

(Beigas.)

II Jāņa Neilanda literāriskie darbi.

1. Jāņa Neilanda raksti.

Neilands pats par sevi jaunībā saka: „Visādos amatos manis dēļ gribēju darboties, tikai no rakstniecības lai mani laiž vaļā... domu raksti man visu skolas laiku ir bijuši pēdīgi negārda barība. Lasīt, jā, bet rakstīt — brr! Vai toreiz jau paredzēju, cik grūti man ies visā mūžā ar latviešu rakstniecību?“¹¹⁾ Tomēr mēs viņu varam apzīmēt par centīgu rakstnieku un dzejnieku, kas ne vienu vien darbu atstājis jaunai paaudzei. Neilands rakstījis gan latviešu, gan vācu valodā. Daudzi darbi palikuši manuskriptā. Vairāki referāti publicēti laikrakstos.

a. Vispārējie raksti.

Viņa pirmie mēģinājumi rakstniecības laukā ir īsi kritiski apcerējumi. „Mājas viesi“ 1875. gada 33. numurā atrodam Neilanda spriedumus par Krimuldas mācītāja Valtera grāmatu „Skolas katķisms“. Atzīstot šīs grāmatas derīgumu, Neilands tomēr piezīmē, ka būtu vēlējies, lai pēc pirmajiem astoņiem baušļiem „būtu vēl mazs

¹¹⁾ Sal. Mani jaunības laiki, I, lp. 58.

vārdiņš pielikts, kas iezīmētu to mantu, ko Dievs tai bauslī mums liek priekš acīm kā saviem bērniem.“ 1875. gada „Mājas Viesa“ 3. numura pielikumā Neilands raksta „Par Ausekļa un Baumaņa dzeju“, asi uzstājoties pret tieksmi glificēt latviešu „Olimpu“. Tāpat Neilands „Latviešu Avīzes“ 1875. gada 9. numurā, rakstot par Ausekļa pagānisko dzeju, noraida pēdējā tendenci atdzīvināt seno latviešu mitoloģiju. Nākošais raksts ir iespiests 1877. gadā laikraksta „Latviešu Tautas Biedra“ pielikumā. Tas ir „Par misioni un misionēsvētkiem pie mums“; 1878. g. 13., 14., 15., un 16. numurā iespiests „Ziņas, ko Pēterupes mācītājs Neilands no kara lauka sūtījis“. 1877. gadā izceļoties krievu-turku karam, un sūtot uz kara lauku latviešu mācītāju, Latviešu Draugu Biedrība uzņemas dot līdz „ciema kukuli“. Mācītājs Rutkovskis un Neilands 1877. g. decembra pēdējā nedēļā ķeras pie darba un saraksta grāmatu „Ceļa maize no svētā Dieva vārda kristīgajiem zaldātiem apgādāta un pasniegta no Latviešu Draugu biedrības.“ Tanī sakopotas gan Vidzemes, gan Kurzemes draudzes dziesmas, tā kā Neilands prieka pilns Draugu biedrības sapulcē ziņo: „Šī mūsu zaldātu grāmatiņa ar Dieva palīgu būs viena saite vairāk, kas to mazo latviešu tautiņu šaipus un viņpus Daugavas kopā sien un vieno.“¹²⁾ Šī grāmata cerēto gan nepanāca, jo viņa nokavējās un Neilands 1878. gada janvarī to nevarēja paņemt līdz uz kara lauku.

1882. gada Latviešu Draugu Biedrības „Magazinā“ atrodam Neilanda rakstu Jāņa Cimzes piemiņai, kurā asi nostājas opozīcijā pret „Tautiskajiem gariem“ (sk. turpmāk) un stāstu par veco jūrmalnieku parašām mezglu mešanā „Vai māki mezglu mest?“. Pēdējam nav literārisks vērtības.

Neilanda vispārīgo interesi rāda viņa darbi vācu valodā, kas publicēti laikrakstā „Duena Zeitung“. 1892. gadā no 20.—23. augusta parādas Valmieras mācītāja mājā lasamā vakarā sniegtais referāts: (1891. g. 23. novembrī) „Cilvēces ciešanu mīkla, 4 dzejnieku-varoņu Zālamana, Dantes, Šekspīra un Gētes apgaismota — ievadijums Dantes Dievišķā komēdijā.“ 1896. gada 11. decembrī Neilands Latviešu Draugu b-bas sapulcē referē par latviešu valodu un diftonga trejādo izrunu (iespiests 1897. g. „Magazinā). Šai darbā Neilands mēģina pierādīt trejādo akcentu. 13. lapa pusē autors saka, ka šā raksta nolūks esot pierādīt latviešu vokalū un diftongū un ar sekojošo likvidū īso vokalū trejādo izrunu. Viņš atšķir „stiepto izrunu“ (kārts, meija), „stipri grūzto“ (kāts, meita) un „pusei grūzto“ (tārps, reibt).

1897. g. februarī laikrakstā „Duena-Zeitung“ publicēts Neilanda Valmierā lasītais referāts „Ueber den Humor in Bezug auf Shakespeare“. Neilands izšķir humoru un joku. „Joks ir asprātīgs, bet neviens nesmejas, tik priecājas, turpretim ar humoru esot saistīta

¹²⁾ Sal. Latv. Draugu B-bas 1878. g. protokols.

arvien kāda muļķība. Humors rodoties situācijās, kur divi pretstatīti vienoti, „kur kaut kas no pretējā pamata fona izdalās un tādēļ sevišķi acīs duras“. Šīs situācijas ir komiskas, jo pretstats tieši pastāv iekš tam, ka uz nopietna, cieņas pilna pamata fona kāda muļķība, ģeķība, neveiklība sevišķi izceļas un mums vairāk kā parasti duras acīs.

1902. g. P. Skrastiņa apgādībā parādas Neilanda atmiņu krājums divās daļās „Mani jaunības laiki“. I daļas tēlojums sākas ar Neilanda bērnības laika apstākļu raksturojumu, zemes mērīšanu un dalīšanu, māju iepirkšanu un skolu attīstību un beidzas ar Cimzes personības raksturošanu. II daļa domāta vairāk zemnieku dzīves tēlošanai. Tādēļ tā sniedz mazāk Neilanda personīgās dzīves aprakstu. Neilands to arī apzīmē vārdiem: „no zemnieku dzīves patiesība un smieklji“.

Vērtīgu materiālu Neilands sniedz 1904. gada 8. decembrī Latviešu Draugu b-bas sapulcē nolasītā referatā: „Par mūsu baznīcas dziesmu grāmatu“, kas vēlāk arī parādījās Draugu B-bas atsevišķā izdevumā. Šai darbā autors visu dziesmu grāmatas attīstību iedala 4 periodos. Šo darbu Neilands beidz ar aicinājumu vidzemniekiem un kurzemniekiem vienoties, izdodot vienu dziesmu grāmatu. Vēl jāizrāda, ka Neilands ar savām svētrunām piedalās arī mācītāja Freidenfelda izdotā garīgajā laikrakstā „Spreidķis“.

b. Teoloģiskie raksti.

No Neilanda studiju laikiem uzglabājušies divi darbi, kas nav parādījušies atklātībā. Pirmais ir referats kādā teologu vakarā 1866. gadā 11. septembrī: „Par svēto vakarēdienu pēc konkordijas formulas“. Otrs darbs ir „Pāvila grēka un nāves jēdzieni pēc Romiešu vēstules 7, 13“. Pirmajā darbā Neilands apskata visu cilvēces pestīšanas vēsturi. Otrā darbā Neilands apskata domas, kas izteiktas Romiešu vēstules 7. nodaļā no 7.—13. pantam un 14.—25. pantam.

Arī mācītāja amata laikā viņš laiž klajā rakstus, kas galvenām kārtām vērsti pret tā laika liberālākiem teoloģiskiem virzieniem. Pirmkārt viņš vēršas pret Berlīnes profesoru Adolfu Harnaks. Harnaks 1899./1900. mācības gada ziemas semestrī lasīja lekciju ciklu „Das Wesen des Christentums“ visu fakultātu studējošiem. Jau 1900. gada maijā, pateicoties kāda teoloģijas studenta Valtera Bekera stenografētām piezīmēm, lekcijas parādās atklātībā un īsā laikā piedzīvo vairākus izdevumus. Harnaks gan atzīst apustulisko apliecību, bet nenoliedz, ka atsevišķi izteicieni evaņģēliskā izpratnē un vēsturē izglītotam kristietim varot kļūt par piedauzību (piem. Jēzus brīnišķā piedzimšana) Kādā vietā Harnaks saka: „Ne dēls, bet gan tikai tēvs iederot evaņģēlijā, kā to Jēzus ir sludinājis.“¹³⁾

¹³⁾ Sal. Das Wesen des Christentums, lp. 91.

Šai jaunajai Harnaka strāvai nevarēja vienaldzīgi paiet garām arī Vidzemes teologi un starp tiem arī J. Neilands.

1902. g. nāk klajā Neilanda raksts: „Die Religion der Gebildeten — Harnaks, Wesen des Christentums“. Neilands runā atklātu valodu: „Tāda izglītota reliģija, kā to Harnaks aizstāv, nav iekļaujama baznīcā, Kristus Dieva Dēla un grēcinieku Pestītāja apliecinājumā.“¹⁴⁾ Neilands nobeidz savu rakstu ar 5 tezēm: 1) Kristīgā baznīca ir Jēzus Kristus dibināta. Viņš devis žēlastības līdzekļus, lai Dieva žēlastību un grēku piedošanu sludinātu Kristus asinis. 2) Šī viena svētā kristīgā baznīca ir Dieva valstība, kaut arī saskaldīta zemes baznīcās un sektēs. 3) Ir pretruna atzīt kristīgās ticības būtību, izslēdzot pašu Kristu. 4) „Kanceles tiesība“ nav ticības un sirdsapziņas lieta, bet katras atsevišķas zemes baznīcas jautājums. 5) Zemes virsū baznīca nekad nav triumfējoša, bet krusta baznīca. Tomēr arī Harnaka virziens varot Dievam kalpot, kaut arī būtu par trūcīgu grēcīgā cilvēka reliģisko vajadzību apmierināšanai, jo nepietiek ar „Jēzus ideju reliģiju, vajaga fakta reliģiju“ (lp. 37). Viņa ir patiesā reliģija, kamēr sludina uzticību personīgajam Dievam un cenšas tam kalpot pazemībā un cilvēku mīlestībā. Sevišķi šinīs laikos, tā esot vērtīga, jo stāvēt starp ticības un neticības sliegsni, pievelkot ar savu ideju, dižciltīgo cēlumu un savu tēlojuma garīgi spraigu un zinātnisku ietērpumu¹⁵⁾.

1910. gadā nāk klajā Neilanda lielākais darbs latviešu valodā: „Kristus nākšana zemībā un Viņa atnākšana godībā“. Šī grāmata domāta „skolotājiem un citiem bībeles lasītājiem, arī manu vienkāršu brāļu starpā.“¹⁶⁾ Tā īstenībā ir Neilanda konfirmandu mācība, kuŗā viņš, pēc ievada nodalījuma par Jēzus Kristu, viņa valstības esamību jau tagad un viņa nākšanu nākamībā, aplūko visas Vecās un Jaunās Derības grāmatas. Beigās atrodam katķisma vielu.

Īsi pirms pasaules kara — 1910. gadā — teologu aprindas saīļņoja kāds Vācijas notikums, kuŗam arī mūsu dzimtenes baznīca nevarēja vienaldzīgi paiet garām. Mācītāju Jāto (Jatho) Ņelnē (agrāk Neilands ar viņu Bukarestā bija saticies, turku kara laikā 1878. g.) aicināja nupat nodibinātās „Baznīcas mācību koleģijas“ priekšā, kas pamatojoties uz jaunizdotā maldu mācības likuma, atzina viņu par „novirzījušos no visa, ko sauc par kristīgumu“ attiecībā uz baznīcas apliecību.¹⁷⁾ Mācītāju Jāto atcēla, drīzi pēc tam arī Dortmundas mācītāju Lic. Traubu, Jāto aizstāvi. Sacēlās vētras — pro un contra. Ticības apliecības jautājumā nevarēja klusēt arī Neilands. Jonka un Polievska apgādībā parādās viņa raksts „Zum Bekenntnis, Vor-

¹⁴⁾ Sal. lp. 60.

¹⁵⁾ Sal. lp. 57.

¹⁶⁾ Sal. Ievads lp. X.

¹⁷⁾ Sal. L. Adamoviča rakstu „Ticības apliecības jautājums mūsu evaņģēliskā baznīcā“, Druvā, 1913. g.

trag auf der Wolmarschen Sprengelssynode in Burtneck, den 12. Juni 1913.“ Pats Lutērs taču ir devis otrā ticības locekļa izskaidrojumu. Arī vēl tagad esot daži, kas iekšēji ir dzīti apliecināt veco luterisko ticības apliecību. Neilands beidz vārdiem, ka viņš piebalsojot ģenerālsuperintendentam Pengū (Pingoud): „Labāk pieslieties katoļiem, kur tomēr blakus svētājiem tomēr vēl ir Dieva Dēls Jēzus Kristus, nekā modernajiem ar viņu cilvēku Jēzu...“ (lp. 22.)

Pieliekot kritisku mērauklu Neilanda literariskajiem darbiem, jāsaka tas pats, ko prāvests K. Kundziņš izteic par viņa darbību bībeles emandācijas komisijā: „Viņa valoda ir tautas mutē dzirdēta, arī tēlojums izdodas ļoti dzīvs un veikls.“ Sevišķi atmiņu stāstos kā par bīskapu Valteru (Mani jaunības laiki, I, lp. 20), tad notikumi no Neilanda „biteniekū laikiem“ (Mani jaunības laiki, II, lp. 6) ir klasiskas vietas. Neilanda teikumi gan ir gari, tādēļ vietām arī smagi, un doma grūti izlobama. Tas bīskapa Valtera netiešais iespaids. Visvairāk to jūtam viņa dogmatiskos darbos.

Neilanda rakstu viengabalainību traucē viņa dzīvā, spontanā gara uzplūdi. Viņš sāk vienu domu gaitu, te piepēši uzliesmo cita, kuņai tas seko, tik vēlāk atgriežoties un turpinot pirms iesākto. Sevišķi to vērojām vēlākā laika rakstos (piem. „Mani jaunības laiki“ I un II d.). Nodaļā par Cimzi, piemēram, viņš ievij savas atmiņas par apriņķa skolu.

Neilanda stils bez šaubām ir cits kā mūsu laiku. Tomēr ņemot vērā tā laika valodas vispārējo attīstību, nevar tam tuvoties ar tagadējām prasībām. Par visu jāuzsver Neilanda rakstu dziļā sirsnība, kuņū izdveš katrā rindā, jā — katrs vārds. Šis sirsnīgais siltums liek aizmirst daudzus nelīdzenumus un valodas kļūdas. Tieši arī tāpēc Neilanda darbi vēl tagad ir saistīgi un pievilcīgi.

2. Jāņa Neilanda dzejas.

Pirmie spilgtākie mēģinājumi pieder viņa Pēterupes laikam. Skultes baroniete Leokadija Freitag-Loringhovens, interesēdamās par zemnieku garīgo attīstību, dāvāja latviešu literatūrai „111 garīgas un laicīgas dziesmas“, to starpā arī pašas tulkotas. To sastādīšanā ņēmis dalību arī Jānis Neilands.

Jau ģimnazijas laikos, tāpat arī studiju gados, latīņu valodas iespaidots, Neilands sniedz vienu otru dzejas darbu, gan tikai vācu valodā.

Neilands neapmierinas ar darbu dziesmu grāmatas emandācijas komisijās, bet 1896., 97., 98., 99. un 1908. gadā parādās atklātībā „Vēl kādas baznīcas dziesmas“, — „pārceltas un kāds mazums pašsacerētas“. Šo dziesmu grāmatiņu nolūks vispirms bija tīri praktisks un attiecas pirmā kārtā tikai uz Valmieras — Valmiermuižas draudzi. 1897. gadā izdotās grāmatiņas priekšvārdā viņš raksta: „Nu nāk atkal tas laiks klātu, ka mūsu mīļie pērminderi Jūs apmeklē un Jūsu bēr-

nus raudzīt, kā tie mācījušies un gribēs arī redzēt kā tiem vējniekiem iet Jūsu mājās... Tad negribēju viņu tukšā pie Jums sūtīt, bet itin tā kā pērngad tiem varēju dot to pirmo dziesmu krājumiņu līdz, un Jums tas ir bijis par patikšanu, tā šogad tiem došu šo krājumiņu priekš Jums.“ Atlikums bija domāts Valmieras apr. mācītāju atraitnēm par labu. Pirmā — 1896. g. izdotā grāmatiņā ir 27 dziesmas, 1897. gadā tekošiem numuriem pienāk klāt 26, 1898. gadā — 21, 1899. g. — 23. 1908. gada izdevumā ir sakopotas agrākās dziesmas līdz ar dažām jaunām, Melanchtona 400 gadu jubilejas piemiņai. Tai pašā gadā Neilands izdod „Valmieras bērnu dārzu dziesmiņas“. Arī viņas domātas noteiktam mērķim. 1907. gadā Latviešu skolu biedrība atver latviešu elementarskolu ar bērnu dārzu. Izdotās dziesmas pasniegtas bērnu dārzam kā Ziemsvētku dāvana. Arī šeit sastopam pa lielākai daļai tulkojumus — paša Neilanda, bīsk. Ulmaņa, K. K. Kēlbranta, Veiricha un citus, kaut arī netrūkst Neilanda oriģinaldziesmu. To kopskaits ir 48. 1889. g. izdotā dziesmu grāmatā atrodam 20 Neilanda tulkojumus, tagadējā — 1921. g. izdotajā — 23 tulkojumus, vienu pašsacerētu un vienu atdzejotu. Lai cīgās dziesmas atrodamas Cimzes dziesmu rotas VII un VIII daļā. Otru — 1908. g. — izdevumu Neilands rediģē kopā ar 5 citiem domu biedriem. Dziesmu skaits šeit: 5 garīgās un 37 laicīgās, gan oriģinālu, gan tulkojumu. Tomēr tās nav vēl visas, jo ļoti daudzas viņa dziesmas ir veltītas sevišķiem gadījumiem — kāzām, mājas iesvētībām, dzimšanas dienām u. t. t. Jau par Neilanda rakstiem runājot, bija jāatzīst to nepilnība, bet vēl vairāk tas sakams par viņa dzejām, kuņas nepārlabotā veidā maz vairs ir derīgas. Neilands dzejo viegli. Pats viņš izsakas, ka uzmetot „pāris minūtēs“. Tādēļ varbūt pareizs ir Kokneses mācītāja Hilnera 1898. gadā Latviešu Draugu Biedrībā teiktais vārds par Neilanda dziesmām: „Dažas dziesmas, bez šaubām, ieviesīsies draudzes dziedājumos. Dažām dziesmām varētu vēlēties labākas atskaņas, kā „dzīvot un mantot, svēti un dzīti, novārtā un vārdā“.¹⁸⁾ 1899. gada sapulcē viņam pārmet: „drusku par biežu jāpalīdz apostrofam“. Šīs kļūdas nav grūti atrodamas: 1) nepareizas atskaņas: „kaut viss pret mani saceltos, Tev' mīlēšu un būšu drošs“ („Vēl kādas baznīcas dziesmas“ 1908. g. Nr. 9), „Tad visi vienā pulkā mēs, Vīrs zemes un tur debesīs“ (Nr. 13), „Krustu nesam viņam līdz, Prieks pēc bēdām debēsīs“ (Nr. 14); 2) daudziem apostrofiem jāizpalīdz dzejā. „Tas vārds tiem parād' savu var' Un viņu dvē'sles svētas dar'“ (Vēl kādas baznīcas dziesmas, 1908. g. Nr. 1), „Viņš tā patiesīb' un dzīvīb' Lai ar debešķīgu prāt' turamies pie viņa klāt“, „Mīlestībā rādam ticīb'“ (Nr. 14), „Pēc Dieva, ne pēc mana prāt' Man laim' un svētīb' ausīs... 3) Pantmērā nav ievērots akcents: „Viņš mūsu labā krustu nes, Lai nāves vairs nebīsta-

¹⁸⁾ Sal. protokols 1898. g. nr. 3., lp. 37.

¹⁹⁾ Sal. Vēl kādas baznīcas dziesmas, 1908. g. Nr. 1.

mies".¹⁹⁾ „Šo priecas vārdu ticīgi uzņēmuši ir pagāni“ (Nr. 1), „Kā pašu pusnakts tumsību Pārvērš par dienas gaišumu“ (Nr. 2). Tomēr dažas Neilanda dziesmas ir kļuvušas līdzīgas tautas dziesmām, tā skarot un tverot dvēseli un sirdi, piem., „Cik mīļa esi tēviņa“, „Jau ziedonis klātu“. Šīs dažas dziesmas vien jau liecina par Neilanda dzejas mīlestību un prasmi. Viņa garīgo dziesmu tulkojumi arvien paliks mūsu draudzes dziesmu grāmatas lepnums un zieds, piem., „Es zinu stipru vietu“, „Man žēlastība notikusi“, „Tā Kunga žēlastība“, „Palīdz Jēzu, ka uzvarēt varu“ u. c.

Pats Neilands savu bērnu dziesmu priekšvārdā visā pazemībā saka: „Kāda balsīte katram putniņam, tā viņš dzied pavasaras saulītē, lai nu ar katrs nav lakstīgala.“ Neilands neatrod pats nekādu piedauzību nepareizā izteiksmē valodas ziņā. Tamdēļ viņš mīl arī vecās dziesmas, jo, „man ausis tik vārigas nav, ka rīmju kļūdas un citi tādi grumbuļi mani daudz būtu traucējuši. Es vairāk manu šo jaukumu, kas šīm dziesmām un to lielo spēku, ko Dievs dziedāšanā ielicis.“

III Jāņa Neilanda teoloģija.

Pagājušā gadu simteņa vidū pretstatā vecajam ortodoksismam Erlangā radās jauns teoloģisks virziens, kuru apzīmē par „Erlangas skolu.“ Viens no tās galveniem reprezentantiem ir Johans Kristjans Konrads Hofmans (Johann Christian Conrad Hoffmann) ar saviem rakstiem: „Weissagung und Erfuellung“ (1841), „Die heilige Schrift des Neuen Testaments, zusammenhaengend untersucht“ (1862). Erlangas skola sacēla lielu ievērību teologu aprindās un sevišķi pagājušā gadu simteņa pēdējos trīs gadu desmitos saistīja arī Tērbatas studentus. Šo Erlangiešu cienītāju pulkā atrodam arī Neilandu, kas visu mūžu pats sevi turēja par hofmanieti. Tomēr Neilandu nevar saukt par pilnīgu erlangieti. Viņu iespaidojis arī ortodoksims un zināmā mērā supranaturalisms, kura saknes, liekas, varam just Neilanda bērnības laika hernhutisma pietiskajā virzienā.

Neilanda teoloģiju, cik tālu tā izpaužas viņa rakstos, apskatīšu pēc galvenajiem dogmatiskiem jēdzieniem. Savos pirmos gados viņš meklē definīcijas, bet vēlāk spiests atzīt, ka „finitum non est capax infiniti.“

Deus. Studiju laika darbā „Vom Mahl des Herrn aus der Concordienformel“ Neilands Dievu definē pēc „svēto rakstu mācības“ kā „dzīvību, mīlestību un patiesību, jo viss, kas pastāv caur viņu, ir domāts goda un godības paudumam“. Šis Dievs ir visa pasaules organisma vienojošā doma, ir pasaules simfonija. Dievs cilvēkam ir kaut kas netverams. Mēs vienu tik zinām: „ka Dievs uz mums kā uz bērniem runā, un ka mēs uz viņu kā uz Tēvu drīkstam runāt, kaut arī nojaužam, ka viņš kaut kas daudz, daudz vairāk ir, ko kāds par tēvu sauc. Bet mēs lai esam droši, ka viņš mums noteikti ir tas,

kas izteikts cilvēcīgajā vārdā „Tēvs“. Tik kā tīri cilvēcīgie bērni garā mēs varam tuvoties Viņam, citādi Viņš būtu mums neapzīmējams.“²⁰⁾ Biblicisma garā Neilands redz Dieva Tēva atklāsmi radīšanā. Dievs radijs mūs pēc sava ģimja un līdzības, bet „man grēciniekam jau vēl dziļāki ir parādījusies Jēzū Kristū“ un svētā Garā.“²¹⁾ Tā visi trīs ticības locekļi sader kopā. Bet tālāk atkal Neilands atkāpjas erlangiešu linijā. Ticīgam cilvēkam nevajagot Dieva pierādījumu. Šo ticību nevar citādi neviens apliecināt, „kā apliecināt to, ko pie savas sirds piedzīvojis, ka nu viņš savu Dievu atradis, vēl šodien uztur . . ., un sataisa manā sirdī vietu Svētam Garam . . .“²²⁾ Dieva Tēva sirdī visvairāk mēs jūtam Jēzus krustā.

J e s u s C h r i s t u s. Studiju laikā Neilands par Jēzus personu runā tik kā „Dievs un cilvēks vienā personā“.²³⁾ Vēlāk pretstatā visām liberālām strāvām viņš uzsver Jēzus dievišķību: „Jēzus Kristus ir patiess Dievs un patiess cilvēks, jo neviens kā tikai Dievs no Dieva varēja visas pasaules grēkus nest.“²⁴⁾ Kristus ir brīnišķi piedzimis. Ja Jēzus esot tik Jāzēpa dēls, „kas tad Viņam par sakaru ar manu grēka piedošanu?“²⁵⁾ Neilands tai ziņā iet līdz pēdējām konsekvencēm. „Es neredzu Jēzus dievišķību Jāzēpa dēla pilnajā cilvēcībā, ja noraida Marijas jaunavību.“²⁶⁾

O p u s C h r i s t i. Kristus darbs zīmējās uz cilvēka atpestīšanu no grēka un velna varas. Cilvēks sākumā esot bijis paradīzes dārzā, tad nāk grēks, un cilvēks visu zaudē. Neilanda studiju darbs mums sniedz noteiktāku spriedumu par grēku; tanī viņš tuvojas racionālai izpratnei — „ka grēks ir mīlestības trūkums, nav mūsu patiesā daba, ir slimība, ne cilvēces dabīgā būtība; to pierāda domas, ka katrs cilvēks sevī jūt pretību grēkam, ka katrs cilvēks sevī jūt saplosītu, kas sev pašam runā pretim“.²⁷⁾ Ar to panākta „atrasīšanās no Dieva“.²⁸⁾ Arī vēlākā laikā Neilands neatkāpjas daudz no šīs grēka izpratnes; „grēks nav cēlies no cilvēka, cilvēks pievilts ir grēkā kritis, un caur to padots velna varai. Cilvēks nav vien vainīgs, viņš arī nelaimīgs (pasvītrojumi Neilanda), un tāpēc apžēlojams un glābjams.“²⁹⁾ Grēka būtība pati cilvēkam paliek noslēpumaina, neatminama mīkla. „Bet kas ir grēks un ļaunums, un kā tas cilvēkam piemīt, lai gan šis tam turas pretim, tas paliek noslēpums.“³⁰⁾ Pats Kristus esot trīcējis „apakš pasaules

20) Sal. „Die Religion der Gebildeten“, lp. 49.

22) Sal. „Kristus nākšana zemībā un Viņa atnākšana godībā“, lp. 295.

22) Sal. „Kristus nākšana zemībā un Viņa atnākšana godībā“, lp. 295.

23) Sal. „Vom Mahle des Herrn aus der Concordienformel“.

24) Sal. „Kristus nākšana zemībā un Viņa atnākšana godībā“, lp. 293.

25) Sal. „Bekentnis“, lp. 18.

26) Sal. „Bekentnis“, lp. 20.

27) Sal. „Ueber das heilige Abendmahl“.

28) Sal. „Ueber das heilige Abendmahl“.

29) Sal. „Kristus nākšana zemībā un Viņa atnākšana godībā“, lp. 22/23.

30) Sal. „Kristus nākšana zemībā un Viņa atnākšana godībā“, lp. 21.

grēku svāra" — „kā mēs ar savu vājo prātiņu lai domājam šo tumšo noslēpumu pilnīgi aptvert!“³¹⁾ Grēka sakni Neilands redz augstprātībā — „paštaisnība ir visa cita grēka iesākums un sakne.“³²⁾ Cilvēki gribējuši Dievam līdzīgi būt, bet „tie bij ar visu acu skatīšanu pievilušies, nebija vis tikuši kā Dievs, bet krituši kaunā un bailēs.“³³⁾ Tā cilvēks zaudē paradīzi un padots nāvei, jo „pie Dieva ir viņa dzīvība.“³⁴⁾ Bet šis grēks kļūst par iedzimto grēku. Jau savā studiju darbā Neilands aizstāv Hofmana uzskatu, ka Ādama grēks ir tādēļ, ka viņš ir cilts pirmais. Arī tālāk viņš seko Hofmana pārdzīvojumu teoloģijai, ka tikai „pēc savas personības pirmās nodarbības“ grēks un nāve kļūst par viņa grēku un viņa nāvi. Jau toreiz viņš atkāpjas ortodoksajā linijā, pretodamies Hofmanim, kas šo „Zeitpunkt“ liek „atmodinātās apziņas laikā“. Neilands aizstāv domu, ka ar mostošos apziņu cilvēks neatzīst vairs „kas es būšu, bet to, kas es esmu“. Jau bērņā runā sirdsapziņas balss, kauns un bailes. Šim uzskatam par iedzimto grēku Neilands paliek uzticīgs. Romiešu 5, 20—21 tam ir centrā. Grēks samaitājis visu radību. „Dievs šo patiesību, ka cilvēki ir grēcīgi, uzspiež kā zieģeli visai tagadējai radībai.“³⁵⁾ Cilvēka sirds tagad no dabas ir „grēcīga, aptumšota un kūtra iekš Dieva lietām.“³⁶⁾ Dieva žēlastība tomēr cilvēku neatstāj vienu. Pestītājs ir Jēzus Kristus. Neilands izšķir „munera diplices“. Pirmām kārtām Jēzus ir pravietis — „kas savos vārdos mums devis to mācību par debess valstību un to krusta ceļu, pa kuru viņam jāiet . . . un mums jāiet viņam pakaļ.“³⁷⁾ Otram kārtam Jēzus ir „kēnišķīgais augstais priesteris“, kam pasaules „grēkus nest un mūs ar Dievu salīdzināt . . . sevi nodot par mūsu grēku salīdzināšanu.“³⁸⁾ Pestīšanas mācība studiju laikā atbilst viņa grēka uztverei. „Dievs pats top cilvēks un ieiet slimīgā cilvēces organismā“. Kristus ir „vienīgais cilvēces loceklis, kuŗš nav bērns, tādēļ ka viņš ir Dievs. Kristus kā cilvēks ir cietis cilvēces grēkus, izlīdzinājis. Kristus cilvēci atkal atgriezis pie sava dzīvības avota. Kristū cilvēcei ir dzīvības uzvara par nedabu, viņā grēka slimība ir dziedināta.“³⁹⁾ Pestīšanas mācības serde ir ņemta no ortodokso sistēmas, jo tās centrā stāv „oboedientia activa et passiva“. „Kristus savā darbīgajā paklausībā mūsu vietā iegūst mums Dieva labpatiku, kā arī cilvēces sodu uz sevi ņemdams un palikdams paklausīgs līdz krusta nāvei, bet ar to viņš apmierināja Dieva bauslības gribu, izlīdzināja Tā dusmas un pārspēja nāvi.“ Sevišķi vēlākos darbos ir izcelta satis-

31) Sal. „Kristus nākšana zemībā un Viņa atnākšana godībā“, lp. 22.

32) Sal. Vizitācijas sprediķis, 1886. g. 29. jūnijā.

33) Sal. „Kristus nākšana zemībā un Viņa atnākšana godībā“, lp. 24.

34) Sal. „Kristus nākšana zemībā un Viņa atnākšana godībā“, lp. 26.

35) Sal. „Kristus nākšana zemībā un Viņa atnākšana godībā“, lp. 27.

36) Sal. Vizitācijas sprediķi, 1886. g. 29. jūn.

37) Sal. „Kristus nākšana zemībā un Viņa atnākšana godībā“, lp. 296.

38) Sal. „Kristus nākšana zemībā un Viņa atnākšana godībā“, lp. 295.

39) Sal. „Vom Mahl des Herrn aus der Concordienformel.“

fakcijas doma, ka Jēzus „tāpēc ir vaigā sistis un apspļauts...“ jo ar to „tas zaimotais Dievs augstībā salīdzināts“.40) Tā Kristus svētām asinīm izdzēsis cilvēces grēku parādu un „mūs ir atpircis sev par svētu īpašumu“.41) Ar to cilvēcei atvērti senie laimības vārti. Šo pestīšanu zina tikai grēcīgais cilvēks, „kas grib tikt vaļā no grēkiem un Dieva taisnā soda“.42) Tā izteicās no jauna erlangiešu pārdzīvojumu skaistā doma, sevišķi viņa vēlākos darbos. „Kad vai nezin cik sacītu: viņš ir tas Pestītājs, un es viņa darbu pie sevis nemanu, ka viņš mani no grēkiem pestī, tad es to nevaru ticēt. Bet ja es arī to savā sirdī esmu manījis, ka, kur grēki piedoti, tur ir Dieva miers un prieks, ka es ar Dāvidu varu sacīt: „Teic mana dvēsele to Kungu, kas tev visus tavus grēkus piedod un dziedina visas tavas vainas, tad lai nezin cik tam runā pretī, — es zinu, viņš ir tas Pestītājs, jo viņš mani ir pestījis un man devis savu mieru un prieku...“43) Tā objektīvā pestīšana pārvesta subjektīvajā. „Kas nezina, ko grēku piedošāra pie sirds dara, tam nekāda zīmība to nepierādīs.“44)

Spiritus sanctus. Visumā šai jautājumā Neilandu pavada ortodokssais uzskats. Svētais Gars viņam ir „Tēva un Dēla gars“.45) Vēlāk Neilands izsakas, ka Jēzus mums Svēto Garu „no tā Tēva sūtījis“.46) Svētā Gara darbība izteicas gan personīgā, gan baznīcas dzīvē. Personīgā dzīvē viņš rāda „ko Jēzus priekš mums darijis, nu notiek arī iekš mums“.47) „Ordo salutis“ Neilandam ir tikai 4 pakāpes: *vocatio*, *illuminatio*, *remissio peccatorum* un *iustificatio*. Svētais Gars dod arī spēku cīnīties līdz galam „ka ikdienas savu veco Adamu slīcinājam un uzceļamies jauns cilvēks“. Par to studiju laikā viņš vēl nerunā. „Vom Mahle des Herrn aus der Concordienformel“ viņš Svēto Garu apzīmē šādi: „Viņš ir gars, kas Kristu dara cilvēcē dzīvu, dodot katram atsevišķam Kristu; cilvēcei dāvina dzīvību, mīlestību un patiesību“. Kā tas notiek, tas paliek noslēpums.

Verbum Dei. Bībeles inspirācijas mācībā Neilands ir ortodokss. Jau savā studiju laikā darbā „Vom Mahl des Herrn aus der Concordienformel“ viņš aizstāv uzskatu, ka „vārds nekad nenāk bez gara, tāpat kā gars nekad ne bez vārda“, lai gan piezīmē: „mīlestības vārds ir Dieva vārds“ un, tādēļ arī tik „katrs vārds, kas mani pie mīlestības ved“ ir „svētā gara audzinātāja darbība pie manis“. Tā ir vilktas gan zināmas robežas, bet nevienā vietā nav apstrīdēts, ka bībelē nebūtu tāda mīlestības vārda. Vēlākos laikos Neilands bieži

40) Sal. „Kristus nākšana zemībā un Viņa atnākšana godībā“, lp. 263.

41) Sal. „Kristus nākšana zemībā un Viņa atnākšana godībā“, lp. 296.

42) Sal. *Sprediķis*, 1910. g. Nr. 12.

43) Sal. *Sprediķis* 1900. Nr. 34.

44) Sal. *Sprediķis* 1910. Nr. 12.

45) Sal. „Vom Mahl des Herrn aus der Concordienformel.“

46) Sal. „Kristus nākšana zemībā un Viņa atnākšana godībā“, lp. 296.

47) Sal. „Kristus nākšana zemībā un Viņa atnākšana godībā“, lp. 296.

pat izteicies: „Es ticu pat bībeles vārdiem“. Bībeles kritiku viņš nicina, aprādot tās smieklīgumu. Tā runājot par vietām, kur „Dieva vārdu ziņas nesaskanot kopā un kas no tam turams“.⁴⁸⁾ Tomēr arī Neilands spiests atzīt, ka evaņģelistu sniegtie vārdi ir tik „Stueckwerk“. Kādā runā viņš izteicies: „Nu es gribu redzēt, kāda būs seja modernajiem, kad trīs Jesaju vietā viens un tas pats Jesajs vienmēr parādīsies“. Ir gan tiesa, ka Dieva vārds nav tikai svētos rakstos, bet arī tie ir Dieva vārdi, kas smēluši spēku ticības avotā — „arī manas mātes vārdi, kas liecina no ticības uz Dieva žēlastību iekš Kristus un mani, savu bērnu, grib pievest un svētīt tam Kungam, kas savus bērnus aicina pie sevis un tiem dod debess žēlastību, tie ir arī Dieva vārdi, kas nāk no ticības, ko svētais Gars sirdī rada.“⁴⁹⁾ Pie īpatnējiem uzskatiem varētu pieskaitīt Neilanda domas, ka Ījaba grāmata ir Zālamana sarakstīta — „līdzības dēļ ar visu tā laika izteicienu īpatnību un varenās dzejas mierīgā klasiskā salamaniskā stila dēļ“.⁵⁰⁾ 1891. gadā Valmierā lasītajā referatā „Das Raetsel des Menschenleides“ Neilands gan saudzīgi, tomēr pieskaras tai pašai domai. Viņa ir „Zālamana laikmeta grāmata, varbūt pat nō viņa“.

S a c r a m e n t a. Sakramentu uzskatā Neilands visumā turās pie ortodokso sistēmas, bet gan atkal ar erlangiešu ieskaņu. Abi sakramenti mums sniedzot Dieva žēlastību un grēku piedošanu Kristus nāvē. Pamats ir Kristus vārdi, dāvana — pats Kristus.

K r i s t ī b a. Kristības izskaidrojumā Neilands uzsver, ka viņā mums ir dota Dieva bērība — „no tā brīža tavas bērna tiesības vairs nevar kļūt aizņemtas, tev tik ir jāatsaucas uz tām.“⁵¹⁾ Tomēr — „Dieva bērnu brīvībā, ne nepieciešamībai un piespiedu mantojumam“.⁵²⁾ Tādēļ, arī to var zaudēt — „Kas tic un top kristīts“. Ja cilvēks pats negrib, „tad es nekā nemantošu, kaut arī esmu bērns“.⁵³⁾ Bet kas uz viņu pamatojas, tam kristība kļūst par drošību un spēku. Vēlākajā darbā „Kristus nākšana zemībā un viņa atnākšana godībā“ Neilands izceļ arī tik šo Dieva žēlastību, kas „ir jau arī tai kristības sakramentā uz Dievu to Tēvu, Dēlu un Svēto Garu apzieģelēta, ka iekš Svētā Gara atdzimšanas caur Jēzus Kristus dārgo nopelnu nu esam Dieva bērni“ (lp. 244). Bet kamēr cilvēce vēl pasaulē, tikmēr vēl viņā mājo un sirds „ir ikdienas jāslicina no jauna grēku nožēlošanas asarās un jāatjaunojās ikdienas garā un sirds prātā“.⁵⁴⁾ Tamdēļ ir dots arī otrs sakraments — **s v ē t a i s v a k a r ē d i e n s**. Svētais vakarēdiens apliecina grēku piedošanu. „Šis sakramentālais vārds, kurā Svētais Gars mums, kas meklējam grēku piedošanu, Kristu

⁴⁸⁾ Sal. „Kristus nākšana zemībā un Viņa atnākšana godībā, lp. 24.

⁴⁹⁾ Sal. Sprediķis, 1910. g. Nr. 12.

⁵⁰⁾ Sal. Vēstule no 6. III 1878. g.

⁵¹⁾ Sal. Vom Mahle des Herrn aus der Concordienformel.

⁵²⁾ Sal. Vom Mahle des Herrn aus der Concordienformel.

⁵³⁾ Sal. Vom Mahle des Herrn aus der Concordienformel.

⁵⁴⁾ Sal. Sprediķis, 1900. Nr. 34.

sevišķā veidā dod, un tādēļ stiprina mūsos kristībā gūto bērna tīrības apziņu Dieva priekšā, jo grēkā krišanā tā bija aptumšota — tas ir altāra sakraments, tā Kunga mielasts“.⁵⁵⁾ Bet studiju laikā Neilands ir ļoti brīvs svētā vakarēdiena tulkojumā. „Maize ir viņa krustā sistā miesa, vīns par mums izlietās asinis.“ Cilvēks saņem, „garīgā dievcilvēka Jēzus Kristus miesu, kas atdodas man mīlestības un dzīvības sadraudzībai, lai mīlestībā ar mani būtu viens“. Neilandam ir sekundāras dabas jautājums „vai mēs saņemam apskaidroto vai pazemināto Kristus miesu, vai mēs to ar muti, vai garīgi baudam u. t. t.“⁵⁶⁾ Viņš seko šinī ziņā erlangiešiem, ka svētais vakarēdiens „grib praktiski savā iedarbībā būt izjūtams, ne sofistiski saprotams“.⁵⁷⁾ Isti luteriskā garā Neilands uzsver ubikvitati un vēršas pret reformētiem. „Kristus atdošanās mums ir saistīta ar maizes un vīna patieso baudīšanu, ne ar ticību“. Ticība šķirot tik cienīgo un necienīgo, jo kā ticīgajam, tā neticīgajam „ir daļa pie Kristus sevis atdošanās, ticīgajam par svētību, neticīgajam par sodu“. Reformēto uzskats esot „pārāk sekls, tā kā sakraments viņu nozīmē par sakramentu nemaz vairs neesot saucams.“⁵⁸⁾ Tāpat norobežojas no katoļu transsubstanciācijas mācības. Ir interesanta piezīme no 1872. gada, kur viņš aizstāv uzskatu, ka mēs svētā vakarēdienā baudot „Kristus apskaidroto miesu un tā asinis, jo Svētais Gars tikai apskaidrotajam Kungam ļaus mūsos dzīvot kā jaunai dzīvībai“, pamatojoties uz Jāņa ev. 7,39.⁵⁹⁾ „Miesa un asinis nav miesīga, bet gan garīga manta.“ Kā viss tas saprotams, to nevar izskaidrot. Mēs vienkārši to piedzīvojam, „kaut arī šo svētlaimes pārdzīvojumu nesaprotam“⁶⁰⁾ Vēlākā darbā „Die Religion der Gebildeten“ svētais vakarēdiens apskatīts kā „visdārgākais par mums mirušā Kunga mantojums, viņš šai žēlastības mielastā arvienu no jauna vienojas ar mums“.⁶¹⁾ Neilands pastāvīgi uzsver šo savienošanos. Svētais vakarēdiens atgādinot „kāda vienīga augsta žēlastības manta tai caur savienošanos ar savu nāvē doto un mūžīgi dzīvo Kungu ir dota, proti grēku piedošana, taisnošana Dieva priekšā, jaunatdzimšana iekš svētā gara un augšāmcelšanās un mūžīgās dzīvības cerība pašā nāves brīdī.“⁶²⁾ Ne velti šīs mācības pēc Neilanda vēl vecumā daudzkārt dabūja dzirdēt no vecā Alojās māc. Meijera pārmetumus: „Neiland, Tu esi tak kalvinists!“

Civitas Dei. Dieva valstība ietilpst Dieva pestīšanas plānā. Šī doma jau parādās Neilanda studiju laika darbos, bet vis-

55) Sal. Vom Mahle des Herrn aus der Concordienformel.

57) Sal. Vom Mahle des Herrn aus der Concordienformel.

56) Sal. Vēstule no 1867. g. 29. okt.

58) Sal. Vēstule no 1867. g. 29. okt.

59) Sal. Piezīme darbā „Vom Mahle des Herrn a. d. Concordienformel.“

60) Sal. Vom Mahle des Herrn aus der Concordienformel.

61) Sal. lp. 31.

62) Sal. Kristus nākšana zemībā un Viņa atnākšana godībā, lp. 243.

vairāk grāmatā „Kristus nākšana zemībā un Viņa atnākšana godībā“. Tieši šai jautājumā Neilands visspilgtāki apliecina savu uzticību Erlangas skolai, sevišķi pestīšanas plāna pirmā vietā izceļot Israēla tautu. „Bez šīs Israēla tautas svētās bībeles grāmatas cilvēce nezinātu, no kurienes tā cēlusies, kas tai te pasaulē par nozīmi, nedz uz kuriem viņai ceļš iet.“⁶³⁾ „Iesākums — Dievs radija debesi un zemi, Dieva dzīvokli pie cilvēkiem. Dieva valstība ar paradīzi sākas un ar paradīzi tā beidzas.“ (lp. 458) Cilvēks, kritot grēkā, paradīzi zaudē. Viņš ietu bojā, ja neiejauktos Dievs, sūtot savu Dēlu, jo tikai iekš Kristus tas uzvarēs un būs atkal mūžīgi paradīzē (lp. 30.).

IV Jāņa Neilanda personība.

Jāņi Neilandā visu mūžu pukstēja bērna priecīgā un skaidrā sirds. Neilands nāca, kā Hilners to saka savā grāmatiņā „Roberts Auniņš un Jānis Neilands“, no meža zaļuma, vienkāršām zemnieku mājām (14. lp.). Tās Neilanda bērna sirds nevarēja aizmirst. 1860. g. 16. jūlijā viņš no Vītulēniem raksta: „Tā tomēr tak patiesība, ka nekā mīļāka par tēva māju nav. Es tiešām daudz esmu apkārt ceļojis, un man slikti īstenībā tak nekur nav bijis, bet mīļāki un labāki kā te, nekur nav bijis. Te dzirdam atkal balsis, kas sirsnīgi skan, kā tikai tēva balss var skanēt, un kā tās ļauj sirdij laimi just.“ Neilanda bērna sirds uzglabā bērna prieku. Viņš ir priecīgas dabas. Jau skolas gados savu nerātību dēļ viņš izstāvējis visus draudzē skolas kaktus. Vēlāk Tērbatā viņš pats sevi apzīmē „par dzīves priecīgu un jautru Tērbatas buršu, kas ļoti maz dievbijīgs“. Galvenais esot „dzīvi priecīgi pavadīt, tamdēļ lai vivat Luteram, kas jautri dzīvojis.“⁶⁴⁾ „Patiess kristīgs cilvēks ir arī tas priecīgākais laicīgā dzīvē.“⁶⁵⁾ Kādā vēstulē, kas rakstīta no Tērbatas, izpaužas Neilanda studiju laika humors: viņš neesot cilvēks, kam esot „dāvanas kļūt par grāmatu zinātnieku tai apziņā, ka es ar to nebūt neesmu labāks teologs, ja zinu daudz skaitļu vai vārdu, ebreju vokabuļus un gramatiku, kaut arī tos eksameniem vajadzīgs un tāpat arī priekšmeta zinātniskai pilnībai, bet man patiešām nav pacietības un izturības diezgan, lai reiz atsvabinātos no šīm garlaicīgām lietām“. Dzīvē Neilands būšot diezgan saprātīgs — „bet eksamenus likt, aiz grāmatām sēdēt un mācīties, tai viņā viņš nemaz neesot varonis.“ 1867. gadā viņš parakstījis zem kādas savas ģimētnes „kā teoloģiskās zinātnes rezultātu: esi tik priecīgs, kā vien tu vari, ja tev klājas labi, bet jaunajās dienās nezaudē drosmi, jo tevi sliktākā gadījumā tak tik var pakārt, tas ir vistuvākajā ceļā nosūtīt uz otro pasauli, kurā esot vēl daudz labāki kā te.“ Dzīves priekšā viņš pārvar visas grūtības. No mājām Neilands materiālā ziņā maz guva. Gan citi

⁶³⁾ Sal. Kristus nākšana zemībā un Viņa atnākšana godībā, lp. 14.

⁶⁴⁾ Sal. Vēstule no 1860. gada.

⁶⁵⁾ Sal. Mani jaunības laiki, II, 10. lp.

palīdzēja, tomēr viņš pastāvīgi cīnijās ar „nabadzības apliecības“ iesniegšanu gan skolās, gan universitatē. Daudzkārt studiju gados Neilands bija nonācis tik tālu, ka nevarēja vairs pusdienas ēst. Bērna humorā viņš raksta, ka pusdienas tīkojot tikai plebs, viņš esot aristokrats. Tieši materialo apstākļu dēļ viņš studijas vairākkārt pārtrauc, savai līgavai viņš kādā vēstulē no Ērgemes pārmet: „vai tad Tu strādā naudas dēļ, un vai svešinieki arī nav cilvēki, kuru dēļ par velti strādāt arī nav nekāds grēks“. „Naudai un bagātībai Neilanda dzīvē nav bijis nekādas nozīmes. Viņš pareizi bija sapratis: „Tik tur rada kaut ko skaistu, kur ar prieku rada, tik tur dzīvo skaisti, kur dzīves prieks pilda krūtīs“.⁶⁶⁾ Izmisumam nekad nepadoties, jo neesot jāaizmirst, ka „dzīve ir sausa proza, un ka skaistais tik valda sapņu un fantazijas pasaulē“.⁶⁷⁾ Pasaule tomēr neesot nemaz ļauna kā viņa izskatoties. „Tik labajam sirsnīgi jātic, vēl nav visu dienu vakars, un vēl dažāda laba skaista stunda gaida nākotnē — tamdēļ priecīgi tik raudzīties dzīvē“.⁶⁸⁾ Tādēļ Neilandam pretīgi bija tie, kas rokas klēpī liek, kas visu no nākamības sagaida, jeb atkal raugās tikai pagātnē. „Bet tas neizvilina nevienu suni no aizkrāsns un ir slimīga parādība.“ Šai pasaulē labais un ļaunais savīts kopā. Kristīgā cerībā, ka labais reiz uzvarēs „Tev viņā vēl jācīnās un ja vajadzīgs, jāmirst priecīgajā apziņā, ka labais ļauno reiz uzvarēs kaut arī tev būtu jāaiziet bojā“.⁶⁹⁾ Šī dzīves drosme pavada Neilandu līdz sirmam vecumam, palīdzot viņam pārdzīvot visas grūtības. Lasot arī vēlāk sacerētās Neilanda grāmatas, redzam tās dzirkstam humorā, asprātībā, jokos un prieka spēkā. Šī dabiskā jautrība tādēļ arī radija ap viņu draugu un pazīstamu pulciņu. Ar citiem to vienoja šis bērna sirds siltās saites. Ārējā ziņā vienkāršs, pats sevi arī dēvēja par „zemnieku mācītāju“. Viņam pietāvēja labāk, — kā Hilners to saka — „pašauostas vadmalas drēbes“.⁷⁰⁾ Kad kādreiz prāvesta K. Kundziņa mājās sarunājās par mācītāju ārējo izskatu, tad Auniņš teicis: viņš brīnīties, ka to visur turot par mācītāju. Neilands smiešamies piezīmējis: „mani gan vienmēr tur par krogus papu! Neilandā pukstēja sirds, kas „bez viltus katram pukstēja“, kādēļ arī Hilners, Auniņa un Neilanda mājas salīdzinot, pareizi tās novērtē: „Kalnainā Cesvainē saule spīdēja spožāki, Valmiermuižas līdzenumā siltāki.“ Šo sirsnīgumu izdveš arī visi Neilanda raksti. Garīgi viņš bija dzīvs cilvēks — „ar dzīvu garu, kas gribējis orientēties visos cilvēces gara dzīves laukos“⁷¹⁾ „un spēcīgajā joku un humora dzirkstis gan sabiedrībā gan savās arvien interesantajās vēstulēs, viņš apvienoja sevī vaļīgu asumu un neveiklību ar izjustu izpratni poezi-

⁶⁶⁾ Sal. Vēstule 1864. g. martā.

⁶⁷⁾ Sal. Vēstule 1863. g. 27. janvārī.

⁶⁸⁾ Sal. Vēstule 1860. g. 16. jūlijā.

⁶⁹⁾ Sal. Vēstule 1864. g. martā.

⁷⁰⁾ Sal. Hilners, „Roberts Auniņš un Jānis Neilands“, lp. 14.

⁷¹⁾ Sal. Bernata manuskripts.

jai".⁷²⁾ Neilands bija tik dzīva temperamenta, ka „pagrūti bija ļaut izrunāt citiem savu teikumu“. ⁷³⁾ Raksturīgs ir pazīstamais vārds, ka abiem labākiem draugiem Auniņam un Neilandam satiekoties, katrs varējis tikai tik ilgi runāt, kamēr otrs izspļāviēs. Paklausot savam impulsam, Neilanda izteicieni bieži bijuši neapdomāti, pat nesmalkjūtīgi. Neilands bija mīkstas dabas cilvēks. Tādēļ arī strupu „nē“ reti dabūjis no viņa dzirdēt, jo viņš vienmēr vairāk sprieda ar sirdi, pareizi saka mācītājs Hilners. Prāv. K. Kundziņš stāsta, ka Latviešu Draugu biedrībā, citējot Kaudzītes Matīsa dzeju „Patiesības kronis“, Neilandam acīs mirdzējušas asaras, sprediķos tas nereti pat raudājis. Kad pieminēja kādas nesaskaņas, Neilands tās nav gribējis dzirdēt, viņš skumji atbildējis: „Nerunā, lai tas paliek!“ Tādēļ arī viņa skats tautiskajā jautājumā bija apgarots. Savu tautību viņš nekad nenoliedza un nekad nav kaunējies savu vienkāršo radnieku, savā sirsnībā viņš centās pārvarēt visas plaisas, lai valdītu satiecība un miers. „Kā savu tautu lai negodāju, no kuras pats esmu izdzimis? Un lai tā arī ir tā mazākā starp visām, tā ir mana tauta — un šīs tautas valoda ir tā, ar ko māte mani šūpulītī iedziedājusi miegā, un šinī valodā tā mani mācījusi lūgties „Mūsu Tēvs debesīs.“ Slikts putns, kas savu ligzdu apgāna. Dievs pats ceturtā bauslī pavēlējis tēvu un māti cienīt un godāt, — bet ar tēvu un māti sader kopā arī tēvija un mātes valoda un mana tauta, kas šo valodu runā. Tur Kronvaldam neviens nevar nopelnu atņemt, ka viņš šo tautības garu atkal pie mums ir modinājis, un vēl šodien nevar latviešu bērniem diezgan iekalt to vārdu: neaizmirsti, kas tavs tēvs, tava māte. Tu esi zars, kas nokalst, ja nestāvi dzīvā sakarā ar savu sakni. Tautība ir Dieva dāvana, bet nekad pirmā. Pirmā piederot Dievam. Kas to neievērojot, tam svētība jau ir pārvarēta par nesvētību. Neilands neizprot, kāpēc tautības nevarot saprasties. Dievs taču cilvēkus un tautas neesot radījis, lai tās šķeltos, turot naidu savā starpā, bet „lai viens otram kalpo ar to dāvanu, ko Dievs katram devis, lai atzīst, ka otrs tev ir lemts, lai tevi dara bagātāku, ne viņam tevis vajaga — kā tev viņa?⁷⁴⁾ Pēc Bīlenšteina vārdiem Neilands bijis — „latvju tautskolotāja dēls, ar vienmēr vēl pukstošu sirdi, bet tai pašā laikā pilnīgi vāciski izglītotu garu“. ⁷⁵⁾ Pēc Hilnera: „Ar vācu gara dzīvi augtin saudzis latvietis“. ⁷⁶⁾ Neilands jūtās pateicīgs vāciešu priekšā. Pēc viņa domām visiem latviešiem vajadzētu pateikties, ka Dievs „devis tādu „svešo māti“, kas tev pūru piedarijusi, kā pašā māt' laikam nebūtu vis spējusi“. Kas no otra ko gūstot un nepateicoties, esot „kā suns, kas rokā kož, kad tam maizi dod“. ⁷⁷⁾ Neilands polemizē vairākos rakstos pret

72) Sal. Bielenstein, „Ein glueckliches Leben“, lp. 283.

73) Sal. Hilners, „Roberts Auniņš un Jānis Neilands“, lp. 15.

74) Sal. Mani jaunības laiki, I. d. lp. 54.

75) Sal. Bielenstein, Ein glueckliches Leben, lp. 283.

76) Sal. Hilners, Roberts Auniņš un Jānis Neilands, lp. 14.

77) Sal. Jāņa Cimzes piemiņai, 1882. g. Magazinā.

tautisko kustību, jo tā aizkar baznīcu un ticību. Viņa atņemot tautai „svētākās vērtības ticībā un valodā“.⁷⁸⁾ Tamdēļ Neilands Latviešu Draugu biedrības Magazinā rakstot par Baumaņa „Latviešu tautas dziesmu liktenis“ un Ausekļa „Vainaks Cimzes Dāvam“ izsakās: „un tie esot tavi vadoņi un draugi? Latviešu tauta! Lai Dievs tevi pasargā!“ Sevišķi 1905. gads Neilandu satricē. Viņš dzejo sājpu pilno „Mein armes Volk, was hast du getahn?“ Neilands, tuvu bērnu dienu avotam, grib visu ticības gaismā redzēt, jo vienīgi tā izlīdzina visas pretešķības — „kur Kristu par Kungu sauc, tur tautu ienaids zūd, un šķiršanās un šķelšanās beidzas. Tur vairs nav nedz jūds, nedz grieķis, bet visi viena Dieva saime... visi sader kopā kā vienas Kristus draudzes bērni un locekļi savā starpā. Tas ir Kristus valstības mērķis!“⁷⁹⁾ Neilanda bērna sirds spēku smeļas ticības liesmās. Šai secā dievbijības garā viņš bija audzināts, tas bija viņa tēva mājas un skolas mantojums. „Gāja kambarī no rīta, tad baznīcā, uz vakaru atkal kambarī un beidza svētdienu mājā ar vakarlūgšanu,“⁸⁰⁾ un toreiz skolas mācība bija vispirms pilnīgi mācība dievbijīšanā, kas ir visas gudrības iesākums.⁸¹⁾ Neilands nekad nav cietis ticības salkanību. Viņš cienī šo Kristus brīvību. Katram cilvēkam pašam jāveidojot kritikas ugunī savs uzskats, kas tad arī tiešām pieder viņa būtībai. Hilners pareizi novērtē Neilanda personību, teikdams, ka viņš neesot „no lielceļa cilvēkiem, kas simtiem brauc pa tām pašām sliedēm“.⁸²⁾ Viens princips esot par visu: „viss jums pieder, bet jūs piederat Dievam“. Kas Dievu lūdzot un strādājot, tam Dieva svētības nekad netrūkstot: „Kas savā darbā ir Dievam uzticējies, to Viņš svētīs, un kas gribētu labāki vienu Dieva svētītu kapeiku kā pateicības manam aprēķinam un manai gudrībai sakrātos tūkstošus“.⁸³⁾ Tomēr „ja nav sirsnīgas bērna mīlestības un tā var būt mācītam zinātniekam un pilnīgi nemācītam cilvēkam, jo zināšanas kristībā neveido, kaut arī tās jāpakļauj kristības kalpībai“.⁸⁴⁾ Galvenais ir iekšējais reliģiskais spēks, jo vienīgi Dievs var svētību dot dzīvei un darbam.⁸⁵⁾ Reliģijas gaismā „visi pretstatī atrisinājas harmonijā“. Šo ticību Neilands bija atradis. Nesalaužamais ticības spēks palīdzēja viņam, kad sabruka laicīgā laime ģimenes dzīvē, kad to skāra smagie likteņa sitieni. Viņš ticēja šai harmonijai „ja arī bieži tā būtu sājpu pilna, asaru bagāts molakords...“ „Mīlestības saules staros, kuras pamats ir Dievs Kristū, pāri visiem skumju mākoņiem ir miera varavīksne“.⁸⁶⁾ Šie dievišķie dvēseles dziļumi bija viņa neaizskara-

78) Sal. Sinodes referats 1874. g., Valkā.

79) Sal. Mani jaunības laiki, I. d. l.p. 55.

80) Sal. Mani jaunības laiki, I. d. l.p. 16.

81) Sal. Mani jaunības laiki, I. d. l.p. 17.

82) Sal. Hilners, Roberts Auniņš un Jānis Neilands.

83) Sal. Vēstule no Ērgemes.

84) Sal. Vēstule no 1864. g. 20. febr.

85) Sal. Vēstule no 1864. g. 20. febr.

86) Sal. Vēstule no 1863. g. 27. janv.

mais svētums. Tur necieta viņš nekādus cilvēcīgus spriedumus vai citādi izteiktas domas. Tādēļ Valmierā izjuka arī tā saucamās „teologu sanāksmes“, kur Neilands nepieļāva izteikt jeb kādu brīvāku uzskatu. Viņš uztraukts tad piecēlās. „Es neļauju savu māti apvainot“ un „atstāj manu Pestītāju mierā!“ Prāvests K. Kundziņš stāsta, ka reiz, minot Ričļa (Ritschl) vārdu, Neilands vienkārši pārtraucis: „Man galva sāp“.

Kad Neilands bija uz miršanas gultas, viņu vaicāja, „vai viņš arī kādreiz esot šaubījies?“ Tad skanēja droša atbilde „Nekad!“

SKOLA UN PEDAGOĢIJA

A. Kauliņš

Dārgākā manta

(Paraugstunda ģimnazijas trešā klasē).

Teksts: Mat. 13, 44—46.

Temats: Debesu valstības pārākums par visu citu.

1. Līdzību izskaidrojums.

Līdzībā par sinepju graudiņu Jēzus ir rādījis, ka debesu valstība ir it kā dižs koks, kas sniedz patvērumu un spirdzinājumu visiem, kas pie tā nāk. Līdzībā par mīklu Jēzus saviem klausītājiem atklāj patiesību, ka debesu valstība skar visas cilvēku dzīves attiecības, ietekmējama un pārveidodama visu dzīvi cilvēkiem pašiem par svētību. Mūsu šīs dienas līdzībā izteikta doma, ka visi, kas pieder pie kristīgās draudzes, ir līdzdalībnieki tanī svētībā, ko mums sniedz kristietība (svētdiena, svētki, kristīgā ģimenes dzīve). Neskatoties uz to, ka mēs visi saņemam kristietības ārējo svētību, daudzi tomēr nespēj nojaust debesu valstības apslēpto godību un viņas vērtību.

Jēzus rāda mums divus laimīgus atradējus — algādzi, kas najausi atradis zeltu un dārgakmeņus sava kunga tīrumā, un tirgotāju, kas, gadiem ilgi meklējot, atradis ļoti vērtīgu, skaistu pērli. Viņu abu mērķis — lielo atradumu iegūt savā īpašumā. Tā iegūšanai nekāds upuris nav par lielu, jo, viņu iegūstot, tie sasniedz svētlaimību, kas ne ar ko citu nav salīdzinājama.

Līdzībās Jēzus rāda dažādus ceļus, kā cilvēks savā dzīvē atrod augstāko vērtību. Pirmā līdzībā Jēzus stāsta par vīru, kas zemē atradis dārgu mantu. Tas ir kāds dienas algādzis, kas strādā sava kunga tīrumā. Tā bija grūtu pūliņu un rūpju pilna dzīve. Vienmēr strādāt tikai priekš citiem. Tādēļ viņš visu darija bez prieka un patikas. Ja viņam piederētu lauks vai dārzs, tad gan darbs ritētu raitāk. Smagu domu nomākts viņš aņ vagu pēc vagas. Piepēši zem arkla

kautkas noskan, un kad viņš noliecas, tam pretim mirdz zelts un dārgakmeņi. Kā tie varēja tur nokļūt? Varbūt kāds no agrākiem tīruma īpašniekiem tos bija kaŗa laikā noslēpis. Bet pirms viņš paspēja izņemt savu naudu, tas bija jau miris. Un tā šī bagātība tur bija gulējusi varbūt gadsimtiem ilgi. Un daudzi tai bija pāri gājuši, nezinādami, kādas vērtības ir zem viņu kājām. Tagad nabaga algādzis to nejauši bija atradis. Viņa prieku apēno tikai viena doma — ja nu viņa dārgo atradumu apstrīd, jo viņš to bija atradis svešā īpašumā. Un šķirties no atrastās mantas viņš vairs nespēja. Beidzot viņa sirdi pārņem prieks, viņš ir atradis izeju. Viņam šis tīrums ir jāiegūst, lai tas maksātu ko maksādams. Rūpīgi viņš ierok visus dārgumus atkal zemē, aiziet mājā, pārdod visu, kas tam pieder un nopērk šo tīrumu. Nu viņš var paturēt atradumu, jo tas atrasts viņa paša laukā. Un algādzis jūtas bagāts kā pats valdnieks. Laimīga nākotne tēlojas viņa gara acu priekšā. Viņš bija netikvien atradis mantu, bet, nesot upurus, pratis to arī iegūt un paturēt.

To pašu redzam līdzībā par dārgo pērli. Jēzus stāsta par kādu tirgotāju, kas meklējis pērles, aizvien brīnīšķīgākas. Dažas skaistas pērles viņš jau bija atradis. Bet nenoguris tas meklēja vēl un vēl. Viņš ceļoja pa zemēm un pāri jūrām, un viņam bija cerība, ka tas dabūs vēl kautko skaistāku. Beidzot viņš ieraudzīja pērli, kurai bija ļoti liela vērtība. Viņš zināja, ka nekad vēl no jūras dzelmes nav izvilka tik skaista pērle, kā šī. Tāpēc viņš pārdeva visu, kas tam bija, un upurēja pat visas pārējās pērles, lai iegūtu šo vienu vienīgo pērli.

2. Līdzību pielietojums.

Cilvēku krūtīs mīt ilgas pēc kādas laimes. Ar lielu dedzību cilvēki dzenas, lai to satvertu. Visus savas miesas un dvēseles spēkus cilvēki ziedo, lai iegūtu laimi, bet tikai retais to aizsniedz. Cilvēki dzenas pēc lietām, kam nav mūžības vērtības. Ieguvums dara gan viņus laimīgus, bet tikai uz īsu laiku. Pienāk diena, un viņš nevar paturēt to, kas viņam likās dārgs; nu, zaudējot to, pie kā viņš savu sirdi bija sējis, tas jūtas vēl pamestāks un nabagāks. Vienu pērli, kas nekad nezūd, kas ir pārāka par visu, to cilvēki bieži vien nespēj atrast. Šī pērle ir tā, kas mūs dara patiesi laimīgus. Mūsu līdzībā tā saucas debesu valstība. Par to runā līdzības par sinepju graudiņu un par mīklu. Šinīs līdzībās aprakstīti debesu valstības *u z d e v u m i*, tās izplatīšanās pa visu pasauli; bet šīs dienas līdzībās mēs atceramies Dieva valstības *d ā v a n a s*. Te mēs atrodam dievatziņu, grēku piedošanu, mierinājumu ciešanās, spēku cīņām, cerību arī mirstot. Ko darija šie divi vīri, tas jādara arī mums: ir jāatdod viss, lai iegūtu debesu valstību. Tā darija arī pirmie sekotāji Jēzum — viņa mācekļi. Tie pameta visu, kas tiem bija. Pēteris pameta savu māju, laivu, tīklus. Jānis un Jēkabs aizgāja no sava tēva. Pāvils aizliedz visu savu pagātni. Mocekļi upurēja savu dzīvību

(Huss un citi), hugenoti pameta savu dzimteni, lai varētu paturēt evaņģelisko ticību. Dievs neprasa no mums visiem šādus ārējus upurus un atteikšanās. Bet lai iemantotu dārgāko mantu — debesu valstību, Dievs grib, lai mēs ar savu dvēseli nododamies viņam. Mums jāapkaņo viss ļaunais, kas mūs šķiņ no Dieva; un Dieva kalpībai mums jānodod viss labais, kas mums pieder.

B. Kasars

Rīta lūgšanas skolām

(Paraugi)

Svētīgs ikviens, kas to Kungu bīstas un staigā Viņa ceļus. Tas mitināsies no savu roku darba; svētīgs tu esi, tev labi klājas.

Tava sieva būs kā auglīgs vīna koks ap tavu namu un tavi bērni kā eļļas koka zari ap tavu galdu. Redzi, tā ir svētīts tas vīrs, kas to Kungu bīstas. Ps. 128, 1—4.

1. Ģimenes dienai.

Mīlie bērni! Rīt visā mūsu valstī svinēs Ģimenes dienu, šodien par viņas nozīmi gribam runāt arī mēs. Kāda nozīme tad nu ir ģimenei? Vai tā ir to vērtā, ka par godu tai visas valsts mērogā sevišķu dienu svinam? Kāds tad valstij ir sakars ar atsevišķo ģimeni? Šis sakars, bērni, ir jo ciešs. Proti, kā lielas upes rodas kautkur no maziem avotiņiem, kuri satek kopā, tā valsts plūstošie, dzīvie spēki, kas veido visu viņas dzīvi un ceļ to uz augšu, nāk no ģimenes. Atsevišķas ģimenes ir tie mazie avotiņi, kuri, kopā satecēdami, veido varenās valsts dzīves plūsmu. Bez ģimenes nemaz nebūtu valsts, tādēļ ģimene ir jo augsti vērtējama, bet gan tikai laba ģimene, proti tāda ģimene, kurā valda krietni tikumi. Ja mazie strautiņi, kas, satecēdami kopā, veido varenu upi, ir duļķaini, tad pati varenākā straume, kā tas ir pavasara palos, top duļķaina, netīra. Bet ja šie mazie strautiņi ir dzidri, tad arī lielā upe, kurā tie visi satek kopā, ir tīra dzidra. Tādas pat attiecības ir starp ģimeni, kas līdzināma šiem maziem strautiņiem, un starp valsti, kas savukārt līdzināma varenei straumei. Ja ģimenē valda krietni tikumi, un starp tiem pirmā vietā dievbijības tikums, kas ir visu pārējo krietno tikumu priekšnoteikums un vainagojums, tad arī pati valsts stāv uz drošiem pamatiem, tad arī pati valsts ir dzīves spējīga un stipra. Turpretim pati varenākā valsts ir vāja un sabruks pirmā pārbaudījumu brīdī, ja viņā ir daudz sairušu ģimeņu, un ja tanīs ģimenēs, kuras šo valsti veido, nevalda krietni mūsu tēvu tēvu koptie tikumi. To, ka krietna ģimene ir augsti vērtējama, jo labi ir izpratis arī senais dzejnieks, cildinādams savā dziesmā ģimenes jaukumu — pie tam dievbijīgas ģimenes jau-

kumu. Viņš saka, ka tava māte ir it kā vīna koks, kas savā mīlestībā un gādībā apņem to namu, kurā tu mājo, un ka jūs, bērni, pie galda sasēduši, esat kā eļļas koka zaļojošie zari. Dzīvība un spēks plūst no tādas ģimenes, jā, un it sevišķi vēl tad, ja dievbijības gars viņā valda, dievbijības gars, kas tevi skubina uz visu labu. Tādā ģimenē bērni noliecas priekš sirmas galvas un godā veca vaigu, kā to mums māca darīt Svētie raksti; un tas ir pareizi — tā darijuši arī mūsu senči. Godādami savus vecākus un aizvien viņu padomu uzklausi, viņi sacījuši:

Kam tie veci vīri der,
Kam tie zaļi ozoliņi?
— Veci vīri padomam,
Ozoliņi pamatam.

Tāpat arī par māmiņu tautas dziesma saka:

Padomam vien turēju
Savu vecu māmuliņu,
Kad pietrūka padomiņa,
Piesagāju, pavaicāju.

Mūsu senči, tā darīdami, ir izpratuši, ka tētis un māmiņa ir tie, kas tevi lietā liek:

Kas gulbīti baltu dara,
Ja ne jūras ūdentīņš;
Kas bērniņus lietā lika,
Ja ne tētis, māmuliņ?

Labs bērns to saprot, viņš tādēļ arī aizvien paklausa un godā savus vecākus, viņš nav aizmirsis ceturto bausli: Godā savu tēvu un māti, lai tev labi klājas un tu ilgi dzīvo vīrs zemes! Labs bērns nekad nav nepaklausīgs — viņš zina, ka paklausība galu galā viņam pašam nesīs labu, būs tam par svētību. Viņš saprot, ka nepaklausība dara vecākiem lielas sirdssāpes, padara tos sirmus, ved tuvāk kapa malai. Kā gan lai viņš liktu sāpēt sirdīm, kuras viņu mīl? Kā gan lai viņš liktu nosirmot tiem, kas jau tā, par viņu rūpējoties un gādājot, lēni nosirmo? Labs bērns aizvien turēs cieņā savus vecākus, jo viņš zina, ka gan

Mūžam saule debesīs, bet
Ne mūžam tēvs, māmiņ...

Lai arī mēs būtu, nevis kā neprašas, bet kā labi, saprātīgi bērni, tad izlūgsimies no Dieva sev spēkus, ka tādi patiesi arī mēs kļūtu!

Mīļais debesu Tēvs! Mēs gribam būt labi, paklausīgi bērni saviem vecākiem, jo mēs viņus mīlam. Palīdzi mums tādiem būt! Mēs zinām, ka saulei Tu esi devis saules mūžu, bet ne mūžam mums uzsmaidīs mūsu māmiņa, mūsu tētiņš, un tad mums būs gauži žēl, ka neesam viņus paklausījuši. Mēs zinām arī to, ka tiem reti kad dzīvē

iet labi, kas savus vecākus neklausa, kas viņu padomu nevēro, tādēļ pasargi mūs, ka mēs paklausībā saviem vecākiem ikviens savas ģimenes siltā piesaulītē izaugam par derīgiem sabiedrības un valsts pilsoņiem, ka mūsu valsts top spēcīga un stipra! Paklauri mūs, kad Jēzus Kristus vārdā Tevi lūdzamies! Mūsu Tēvs debesīs...

2. Valsts atdzimšanas svētkiem.

Kura auss mani dzirdēja, tā teica mani laimīgu, un kura acs mani redzēja, tā deva man liecību.

Ijāba grām. 29. nod. 11. p.

Šodien, ar šo vinīgo brīdi, mēs gribam atzīmēt, ka ir pagājuši seši gadi no mūsu mīlās Latvijas atdzimšanas dienas. Jā, nu jau seši laimīgi gadi ir pagājuši no tā vēsturiskā brīža, kad mūsu valsts Vadonis, paša Dieva izredzēts, mūs uzveda uz jauna ceļa, uz mūžīgās gaismas ceļa, kas ved mūs pretī saulainai nākotnei.

Kā gan mēs zinām to, ka mēs ejam mūžības ceļu, nākotnes ceļu, pretī gaismai un ne tumsai, pretī dzīvībai un ne iznīcībai? — To mums liecina uz ik soļa šajos sešos atdzimšanas gados veiktais darbs. Ja pirms šiem sešiem gadiem, dzirdot jaukas runas, kādā sirdī varēja iezagties šaubas, un kāds vēl varēja domāt: nezin, vai tik jauki maz būs, kā top stāstīts, tad tagad pēdējās šaubas kā drēgns purva tvans ir izgaisušas topošās, diženās Latvijas saules mirdzumā un uzlecošo triju zvaigžņu zaigā. Tas viss, kas šajos gados veikts, pārlicina daudz spēcīgāk, kā tie visizmeklētākie vārdi, jo

„Runas ir garas,
Darbs ir īss,
Zem darba varas
Runas trīs...“

saka mūsu mūžībā aizgājušais lielais dzejnieks Rainis; un patiesi, kas gan vairs lai uzdrošinātos visu to, kas ir darīts un paveikts, apšaubīt? Kas gan vēl uzdrošinātos bez trīsām ko teikt, dzirdēdams varenā darba ritumu, kurā skan it kā paša Radītāja soļi, kas mūsu dēļ šķiet pametis bezgalīgo zvaigžņu klajus, lai nāktu un mūs darba tikumā un laimē augšup celtu. Ja nu mēs tagad vēl baudām labklājību, kad citās zemēs, kaut arī tās ir daudz lielākas, kara sekas ir jo smagi jūtamās, un ja mūsu mazā Latvija, kā visas pazīmes to rāda, ir uz vēl saulainākas nākotnes ceļa, kam tad lai atzinība par to nākas? Kurš ir tas vīrs, kas šodien var Ijāba vārdiem sacīt: Kura auss mani dzird, tā saka mani laimīgu esam, un kura acs mani redz, tā dod liecību par mani? — Šis vīrs ir mūsu valsts atjaunotājs, mūsu mīlais Vadonis, kas Latvijas labklājībai un viņas labākai nākotnei ir ziedojis sevi visu, atdevis sevi visu. Paša Dieva izredzētais, viņš ir nācis istā laikā savu darbu darīt—

vest mūs no nelaimes laimē, no tumsas gaismā. Pats Dievs viņam ir licis saskatīt tālās nākotnes tumsā starojošo, vadošo ceļa zvaigzni, ka mēs viņam sekodami un dzirdēdami, kas padarīts, ikviens varam teikt viņu laimīgu, un redzēdami viņa sešu gadu laikā veikto valsts atjaunošanas darbu, varam dot liecību par to. Mēs esam šī dižā, varenā laikmeta liecinieki, kas kā kāds augsts kalns pacelsies vēstures plašajā klajā; mēs esam liecinieki šim dižam vēsturiskam laikam, kas kā varena ūdens straume ieraus dziļu jo dziļu gultni saules pielietos zaļajos mūžības krastos. Jā, patiesi, ikviena acs, kas Tavu darbu, dižais Vadoni, redz, dos par Tevi un Tavu laiku jo gaišu liecību.

L ū g s i m D i e v u! Visspēcīgais Dievs, Tu, kas esi mūsu Latvijai licis atdzimt, dodams mums mūsu dižo Vadoni, nāc, saņem kā baltus rasas pilnus ziedus pateicības lūgšanas vārdus, kas no mazo bērnu sirdīm šinī stundā uz Tevi plūst. No visas sirds mēs Tev pateicamies, ka esi tik brīnišķī licis visiem pasākumiem mūsu zemē zaļot un zelt. No visas sirds Tev pateicamies, ka Tu esi devis mūsu Vadonim možu garu un izturību agrāk un arī tagad tik grūtos laikos, ka mēs varam, pateicoties šim viņa īpašībām, iet pretī saulainai nākotnei, ka mūsu Latvija top mūžīga. Paklausī mūs, kad Tevi lūdzam, kā Tavs mīļais Dēls Jēzus Kristus mums to ir mācījis! Mūsu Tēvs debesis...

G R Ā M A T U A P S K A T S

Es un mans nams.

Ar šādu virsrakstu iznākusi Baznīcas Virsvaldes izdevumā grāmata kristīgās mājas dzīves izkopšanai, kuru sakopojis un rediģējis ārķ. prof. Alb. Freijs. Tā aptver 26 drukas loksnes (416 lap.).

„Es un mans nams — mēs kalposim tam Kungam“ (Joz. 24, 15) — tā bija teicis vadonis Jozua savai tautai, tobrīd svārstīgai ticībā un apdraudētai tikumā, likdams tai reiz skaidri un noteikti izšķirties vai nu par Amoriešu elkiem, vai par vienīgo īsto Dievu. Ar šī teiciena pirmiem vārdiem nosaukta grāmata, pie kuras strādājuši daudz redzamu zinātnieku un citu gara darbinieku, un kura centusies sniegt atbildes uz tādiem jautājumiem, kas tagad, tāpat kā vienmēr interesējusi katru nopietnu kristieti.

Ko pauž pats virsraksts un līdz ar to grāmatas pamatideja — vai to, ka mēs, tas ir lasītāji, būtu jau pienācīgi kalpojuši savam Kungam un tāpat tas lai tur-

pinātos joprojām, vai turpretim tas, šie vārdi tāpat kā toreiz senajos laikos, izteic atgādinājumu, brīdinājumu, norādot, ka mums mājas dzīvē vis neiet tā, kā tas Mūžības Kungs to mums būtu noteicis, ka mēs Viņam nekalpotu visā nopietnībā. Šādu noskaņu mēs lasām Archibīskapa ievadvārdos, un tādas pat bažas un rūpes laikam būsīm pārdzīvojuši katrs klusākajos pārdomu brīžos. Domāju, viss šis darbs paredzēts nevien labam padomam un pamācībai, bet arī modinājumam, nopietnam atgādinājumam. Par to liecina arī Prezidenta K. Ulmaņa vārdi, ar kuriem sākas grāmata.

Grāmatas saturā ļoti liela dažādība, daudzveidība, par ko te gan visu nav runāts: sākot no metafiziskām problemām, beidzot ar praktiskiem aizrādījumiem, kā iekārtot savu istabiņu. Lai pret šo bagātīgo daudzumu ierunas tomēr neceltu: pie „mana nama“ taču

daudz kas var pieredēt, ne jau nu dzīvojamā māja vien — te jau arī klēts, kūts, pirtīņa, dārziņš, kam vienā galā plaukst rozēs, magonītes, bet otrā jautri zeļ burkāni vai sīpoliņi — viss tas pie tā paša nama pieder. Daudzējādība grāmatā pati nerada nepatīkamu raibumu, ja tai piemīt zināma vienība, un tāda šai grāmatā ir, gan pašā idejā, gan arī lietpratīgajā, plānveidīgajā sakārtojumā. Grāmatai trīs daļas: pirmā, ideoloģiskā ir pati galvenā; tā ir pati „darba dvēsele“, bet abas pārējās lietišķas (vēsturiskā un praktiskā) daļas šķiet vairāk tikai derīgas vai patīkamas piederavas.

Pirmās daļas sakārtojumā var manīt šādu secību: 1. Vispirms runāts par to, kas atbilst pirmam vārdam „Es“, vai šinī gadījumā „mēs“; atbildes te meklētas mūsu tautas garīgās saknēs. Par to kā „mēs“, tas ir latvju tauta esam mēģinājuši atbildēt uz dzīves lielākajiem jautājumiem stāstot mūsu pazīstamais literatūrvēsturnieks prof. L. Bērziņš ar viņam parasti vērīgo skatienu un dzīvo ietūtu savā apcerējumā: „Dzīves ziņa tautas tradīcijās“. Tur mēs redzam, kāds iekšējs smalkums un daļiņš piemītis īsti latviskai „dzīves ziņai“, cik tuvu latviskais stāv kristīgajam. Vai nav žēl, ka svešzemju nevērtībām pārāk pieķerdamies, mēs esam savas īstās vērtības daudzkārt novārtā likuši.

2. Nākamie raksti vērjpi tālāk uzsākot pavedienu un runā par Dievu, kam lai mēs kalpotu. Te ietelp prof. V. Maldona raksts: „Dievs—cilvēks—pasauļe“, kā arī nākamais: L. R a s a s raksts: „Jēzus Kristus un pestīšana“. Prof. V. Maldonis īsos, vienkāršos, labi saprotamos vārdos pieskaras visgrūtākajiem un dziļākajiem reliģijas jautājumiem: kā cilvēkam var atvērties dievatziņai, vai viņš var arī pats savas būtes noslēpumus atrisināt, vai kādreiz izpratis pasaules būtī. Raksta mazie apmēri, protams, neļauj nevienam problemu pietiekami aplūkot, taču arī šai īsumā iezīmējās skaidras pamatlīnijas. Visiem zināma Maldona tēva īpatība: viņi nekonstruē ar aukstu prātu, bet rāda to domu, ko pats pieredzējis un sirdī pārdzīvojis, tāpēc arī sirmā audzinātāja vārdi mēdz visai silti atbalsoties jaunatnē. No tādas pat noskaņas dzimušas šai rakstā izteiktās domas, kaut tās tvertas ļoti konspektīvi.

Rakstā par Jēzu Kristu nav pilnīgi

novārtā likti vēsturiski kritiskie pētījumi, tomēr galvenām kārtām vēra ņemta ticīga cilvēka pieeja un vajadzības. Šāds apcerējums tagad lieti derēs, jo prasība pēc dievišķā Kristus un Pestītāja ir augusi augumā.

3. Tālākā rakstu rinda ietver trešo momentu — kalpošanu un atbild uz jautājumu: kā mēs kalposim Dievam. Pirmā vietā te minēts tas īpatnais, tīri reliģiskais kalpošanas veids, kas stāv vidū starp redzamo un neredzamo, laicīgo un mūžīgo, saista tos abus. Par to runā prof. Edg. Rumba rakstā: „Baznīca“. Mēs jau atcerēsimies, ar kādu gara jūsmu un cik veikliem prāta ieročiem autors cēla godā šo pašu „mierīgo, svēto, kristīgo baznīcu“ savā doktora disertācijā. Protams, arī šinī rakstā autors nav varējis apvaldīt savu jūsmu un savu domu lidojumu, jo arī te viņš baznīcu nepadara vis par tīri cilvēcīgu institutu, bet gan tur redz pašā Dieva audzinātu un Viņa apgārotu dzīvu organismu, pārcilvēcīgu, mūžīgu — pašu Kunga Kristus dzīvo miesu. Ja jau autors redz savās domās baznīcu tik lielu skaistu, baltu, vai tad arī lasītājiem šis baznīcas tēls neatdzīvotosies jaunās un tomēr sensenajās krāsās?

No šīs pārpašaulīgās baznīcas aplūkojamo tematu kārtībā mēs ceļojam tālāk uz reālo īstenību, pie tīri cilvēcīgās kalpošanas Dievam. Kā labs starpposms šai ceļā ir pārskats par cilvēcīgiem ideāliem un vērtībām, ko rāda prof. A. Freijs rakstā: „Tikumi un pienākumi.“ Šī autora pazīstamās īpatnības ir: domu sistematiskais ietērs un gribas konsekvence. Šīs pozitīvās iezīmes izpaužas gan visu grāmatu kārtējot, gan arī pašā rakstu sastādot. (Ja pie darba būtu ķērusies persona, kam šo īpašību mazāk, tad lielā vielas plašuma dēļ tiešām varētu zust pārskatāmība, rastos bezgaumīgs mistrojums. Tagad tas ir ļoti novērsts, atrasta vienība, stingrs mugurkauls.) Autors cenšas sintezēt tīri kristīgos ideālus ar vispārcilvēcīgajiem, humanajiem, bet pēdējos atkal ar nacionāli valstiskajiem, it kā turēdamies pie principa: „Dodiet Cēzaram, kas ir Cēzara, bet kas Dieva — Dievam“ (Mk. 12, 16). Autors apskata tepat visus galvenos praktiskās ētikas jautājumus un sniedz sistematiski sarindotu pārskatu par vērtībām (tāpat par nevērtībām). Šis pār-

skats izbūvēts uz četri Platona tiku-
miem, pievienojot tiem klāt īpati kristī-
gos. Neskaidrību var radīt autora pie-
minētie pārmetumi skolotājiem (105.
lpp.), taču nekādā ziņā nav domājams,
ka autors sacīto vērstu pret visu skolotā-
ju saimi, bet gan tikai pret tās mazo,
mazvērtīgāko daļu, no kuņas arī visa
pārējā saime gan ilgojas atbrīvoties.

Nākamie raksti pieiet vēl tuvāk prak-
tiskai dzīvei. Te vispirms aplūkota vis-
intīmākā, vislielākā praktiskās dzīves ko-
piņa — ģimene. Par to divi raksti —
Prof. K. Kundziņa: „Kristīga ģime-
nes dzīve” un dir. A. Voitkus „Kris-
tīgā bērnu audzināšana”.

Par pirmā raksta autoru prof. K.
Kundziņa viņa audzēkņi, klausītāji,
lasītāji varēs teikt, ka viņa ideāls ir
meklēt kļūdo dziļumu, vairīties no skaļā
tukšuma, pie kam šis kļūsums nav jādo-
mā par tīru kontemplāciju vien, bet gan
par lielu negurstošu aparātu darbu kā-
dam tālam mērķim. Arī šinī rakstā ma-
nam to pašu: autors domā ģimeni to
vietu, kurā lai dziļajā klusumā mājotu
Kristus vārds. Prof. Kundziņš šoreiz ne-
maz nav gribējis runāt kā zinātnieks, bet
par to atkal vairāk runājis viņa per-
sonība; te ir skanējušas kādas spleņā-
kas sirds stīgas un domāju tās lasītāji
visskaidrāk sadzirdēs.

Otrā rakstā — tā autors, pats ilgā-
dīgs praktisks audzinātājs, kas saviem
audzēkņiem arvien palicis labā atmiņā,
Ev.-lut. baznīcas ģimnazijas direktors A.
Voitkus dod īsus, kodolīgus, lietīškus
aizrādījumus, kā bērnu audzināt par
kristīgu personību.

Ja šie raksti vairāk skāra ģimeni, tad
nākamie pieskaras jau plašākai sabiedrī-
bai. Šeit ietelp baznīcas jaunatnes pā-
ziņa māc. E. Stanges raksts: „Kristīgā
jaunatne”, tālāk pazīstamā filozofisko un
pedagoģisko grāmatu autora Jūl. Stu-
denta: „Darbs un atpūta”. Šis autors
labprāt mil šad tad nokāpt no transcen-
dentalajiem augstumiem (kur viņa prāts,
droši vien, mājō vislabprātāk), lai sprie-
tu par praktiskās dzīves padziļināšanu.
Zīmīgi, ka nevis teologs, bet šoreiz gan
filozofs, ir visnoteiktāk, vismotivētāk un
viskonsekventāk iestājies par trešo ausli,
proti, par svētās dienas īsto, stingru svē-
tīšanu, kā arī par svētbrīžiem mājās, ģi-

menē. Šinī pašā grupā ietelp E. Ste-
geres raksts: „Sabiedriskā darbā”, kuņā
reizē ar citām interesantām domām un
vērojumiem izcelta arī sievietes nozīme
svētīgajā darba laukā.

Tad seko divi pārskati par svētkiem.
Par kristīgajiem svētkiem sniedz īsu pār-
skatu rosīgais, dedzīgais baznīcas darbi-
nieks māc. A. Skrodēlis. Katrai svēt-
ku dienai viņš pievieno pa īsai, kodolīgai
motivācijai, kā arī pa īsam praktiskam
aizrādījumam, kā to vislabāk pieminēt.
Par valsts svētkiem sniedz īsu, bet zī-
mīgu pārskatu E. Freija.

Pirmo daļu labi noslēdz māc. H. Bie-
zā apcerējums: „Mūža vakars.” Autors,
kas savā disertācijā prata asprātīgi kri-
tizēt biocentristu vienpusības, domājis
tur pasākto domu vēl tālāk un šķiet vēl
dziļāk. „Pati miršana ir jāpieņem un jā-
atziņš, tikai tad tā kļūst par dabīgu parā-
dību. Kā tas iespējams? Tas iespējams,
ja šādu domu pamatu meklē pāri dabīgās
gribas un atziņas noteiktam viedoklim.
To spēj tikai ticīgs cilvēks” (237. lpp.).

Otrā daļa mazāk domāta tieši ideolo-
ģijai un audzināšanai, bet tā sniedz da-
žas interesantas un katram izglītotajam
cilvēkam nepieciešamās zināšanas par
tiem jautājumiem, kam ļoti ciešs sakars
ar pirmo tīri ideoloģisko daļu. Te, pie-
mēram, mūsu eruditakais baznīcvēstur-
nieks prof. L. Adamovičs stāsta par
„Latviešiem un kristīgo baznīcu vēstures
gaitās”, red. G. Šaurums par „Liku-
miem un noteikumiem” un māc. P. Det-
lavs rāda ļoti saistošus novērojumus
sakarā ar „Gādību par grūtdieņiem”.

Trešā daļa ir jau tīri praktiska: te R.
Skrābāna: „Kas jāzina par kulturas
dzīvi Latvijā”, F. Mētras, „Kas jāzina
par svarīgākām saimnieciskās dzīves no-
zarēm Latvijā”, Mātes skolas priekšnie-
ces V. Mūnes „Mana māja”, dir. O.
Kulitānes „Kā iekārtoties mājas dzī-
vē” un ārsta A. Vītola (Rīgas pils.
sanitārārvaldes priekšnieka) „Svarīgākie
padomi veselības kopšanā”.

Recenzenta pienākums ir arī minēt
darba trūkumus. Par svarīgāko te gribē-
tu atzīmēt to, ka autori centušies pēc
iespējas šaurākos rakstu apmēros aplūkot
pēc iespējas vairāk vielas, līdz ar ko la-
bai daļai rakstu ir stipri konspektīvs rak-
sturs: problēmas autori daudzkārt nemaz
nevar iztirzāt rakstu mazo apmēru dēļ,

tikai tām viegli pieskaroties. Tā reizēm vienai otrai domai it kā trūktu pietiekoši stabilas motivācijas, daža laba vieta prasītu vēl dzīvāku, konkrētāku, gleznaināku piemēru, lai lasītājiem dziļāki iespiestos sirdī un atmiņā; vēl dažas lapaspuses atgādina schemas vai protokolus (protams — labus, kodolīgus!). Un tas vis var likties pasauss, bez spara, bez dzīvuma. Liekas, ka darba praktiskā vērtība celtos vēl augstāk, ja vēl stingrāk būtu ievērots sensenais princips: „non multa, sed multum!“ Vismaz tā darbs kļūtu vēl spilgtāks, vēl vairāk ierosinātu, saistītu!

Teiktais tomēr it nekā negroza tāni spriedumā, ka iznākusi viena, tiešām laba

grāmata, kas mūsu praktiski kristīgo literatūru dara redzami bagātāku. Sakopotājs darbā pratis saistīt tiešām krietnus līdzstrādniekus. Par teologiem runājot jāsaprot, ka te darbojušies līdzī labākie no labajiem, kādi vien mums latviešiem ir, tāpat arī katrā citā vietā vārdu teicis savas nozares neapstrīdāms lietpratējs. Varam gluži droši teikt, ka šis darbs kā satura vērtības, tā labās gaumes, tā arī sistematiskā sakārtojuma ziņā krietni pārspēs daudzas citu tautu „kristīgās mājas grāmatas“ un labāk atbildīs inteliģento lasītāju līmenim. Tamdēļ lai būtu šim krietnajam darbam novēlēts bagātīgs lasītāju pulks un ērta vieta grāmatu plauktā. E. Šmits.

Par tautas dzīvo spēku.

1. Tautas dzīvā spēka pētīšanas instituta Raksti I (instituta izdevums, 1939). 2. O. Piņķis, Daudz bērnu ģimeņu nozīme tautas un valsts dzīvē (izd. A. Gulbis, 1940.).

Tautas un valsts eksistences nodrošināšanai un uzturēšanai ir nepieciešams tautas dzīvais spēks. No tautas dzīvā spēka daudzuma un labuma atkarājas tautas attīstība, atkarājas tās nākotne un liktenis. Tādēļ visās tautās, kas grib pastāvēt un nodibināt labklājību, lielu uzmanību pievērš tieši jautājumam par tautas dzīvā spēka pieaugumu un tā labumu. Šis jautājums ir svarīgs nevien bioloģiskā, socioloģiskā un nacionālā, bet tāpat arī ētiskā un reliģiskā plāksnē. Latvijā šī jautājuma pētīšanu ir uzņēmis pie Veselības veicināšanas biedrības nodibinātais „Tautas dzīvā spēka pētīšanas instituts“, kurā kā locekļi darbojas to iestāžu un dzīves nozaru pārstāvji, kam par šiem jautājumiem ir jādoma (no teologiem instituta locekļi ir prof. K. Kundziņš un ār. prof. Alb. Freijs).

Sakarā ar tautas dzīvā spēka jautājuma pētīšanu tagad ir laisti klajā divi izdevumi, uz kuriem šie gribam aizrādīt un ieteikt mācītājiem un skolotājiem pārdomāt un noteiktas pārliecības nodibināšanai.

Pirmais izdevums ir „Tautas dzīvā spēka pētīšanas instituta Raksti I“ (instituta izdevums, 1939. g., 96. lapp.). Pirmais rakstā instituta direktors prof. J. Prīmanis raksturo tautas dzīvā spēka pētīšanas uzdevumus. Institutam jānodarbojas: 1) ar to statistisko datu zinātnisku iztulkošanu, kur stāsta par iedzīvotāju dzimstību, mirstību, mecha-

nisko kustību, ģimenes stāvokli un citām līdzīgām tautas dzīves norisēm; 2) ar jautājumiem, kas attiecas uz tautas fiziskām pazīmēm un garīgo dabu, t. i. ar tautas antropoloģiskām īpatnībām; 3) ar iedzimtības jautājumu atrisināšanu, t. i. pētot kā dažādās normalās un slimīgās cilvēka ķermeņa un gara īpašības pāriet no paaudzes uz paaudzi; 4) ar eigenikas uzdevumiem, kas rāda ceļus, pa kuriem jāiet, lai varētu sekmēt tautas pieaugumu un uzlabot tās mierīgās un garīgās spējas (8.). Viņš arī izteic uz iedzimtības mācības atziņu pamata domu, ka „jāizzūd vecajam uzskatam par tautu dabīgo novecošanos un to izmiršanas nepieciešamību un nenovēršamību. Ikviens tauta ir nemirstīga, ja tā ievēro dabas likumus un saglabā dzīvotgribu“ (9.). No savas puses mēs varam pielikt šie klāt vēl spriedumu, kas secināms no vēstures faktiem, ka tauta nemirst, ja tā ievēro tikumiskos likumus. Netikumība ir tautas miršanas un iznīkšanas cēlonis.

Otrā rakstā Valsts Statistiskās pārvaldes Demografiskās nodaļas vadītājs V. Salnītis raksturo latviešu tautas dzīvo spēku. Viņš operē ar skaitļiem un pamato ar tiem daudzus svarīgus atziņumus. No viņa atziņumiem izcelsim tikai dažus. Ar skaitļiem viņš pierāda, ka „jau 10 gadus dzimstība bijusi par mazu, lai uzturētu tautas dzīvo spēku... Beidzamos gados apstākļi gan uzlabojušies, bet līdz dzīvā spēka izmiršanas novērša-

nai vēl tālu, jo pēc 1938. gada datiem dzimušo skaitu nepieciešams pacelt par vairāk kā 3000" (27.). Stāvokli raksturo tāds spriedums: „ja ģimenēs, kas spējīgas atstāt pēcnācējus, piedzimst caurmērā 2,44 bērni, tad tās atjauno tikai pašas sevi; ja piedzimst caurmērā 2,9 bērni, tad tās bez sevis atjauno arī neprecētos un to pēcnācējus atstāt nespējīgo iedzīvotāju daļu, kas neatjaunojas ar ārļaulības bērniem; ja piedzimst caurmērā 3,2 bērni, tad tās bez ārļaulības bērniem atjauno sevi un visus pārējos“ (34.). Viņa gala spriedums: „... patreizējā dzimstība ir nepietiekoša visās paaudzēs atjaunošanai“ (34.). Šis spriedums griežas pie ikviena tautas locekļa ar jautājumu: ko tu esi darījis un kas ir bijis tavos spēkos darīt, lai nemazinātos tautas dzīvais spēks?

Trešā raksta autors ir Valsts statistiskās pārvaldes cenu un darba statistikas nodaļas vadītājs P. Dāvidsons; viņš raksta par: „Izdevumiem dažāda lieluma ģimeņu uzturēšanai pilsētu algoto darbinieku ģimenēs“. Tas ir pētījums par ģimenes budžetu, kas grib „parādīt raksturīgākās iezīmes, kādas novērojamas izdevumos ģimenēs bez bērniem, un ģimenēs ar dažādu bērnu skaitu“ (35.).

Divus interesantus un nozīmīgus rakstus sniedz privatdocents V. Kraulis. Pirmā rakstā viņš pieskaras jautājumam par iedzīmto plānprātību Latvijā, un otrā rakstā — jautājumam par tautības un gara slimību sakarību. Pirmajā rakstā autors min iedzīmto plānprātības cēloņus, bet galvenā kārtā rāda tos rezultātus, kas iegūti izmeklējot defektīvo bērnu nama 62 audzēkņus, kam visiem ir garīgās attīstības traucējumi. Viņa minētie piemēri rāda tumšas puses cilvēku dzīvē, tie ved pie atziņas par šīs visgrūtākās gara slimības drausmīgumu. Kopslēdzienā viņš atzīst, ka „plānprātīgo ģimenes sastāvā daļai no mazvērtīgiem, attīstības nespējīgiem indivīdiem. Varbūt, ka nostādot daļu no viņiem sevišķi labos apstākļos, būtu iespējams izveidot viņus par pilnvērtīgiem cilvēkiem. Tas tomēr prasa ļoti daudz darba un līdzekļu... Tomēr ir skaidrs, ka labāk ir gādāt par to, lai plānprātīgiem bērnu nebūtu. Tādēļ izteiktas plānprātības gadījumos jāizdara sterilizācija, atņemot spēju cilvēkam radīt pēcnācējus“ (70).

sek.). Daudzreiz sterilizācijas problēma ir pacelta arī reliģiskā un ētiskā plāksnē, kur to pielaiž kā diskutējamu problēmu vai arī to pilnīgi noraida. Reiz sterilizācijas jautājumu vajadzētu pamatīgi aplūkot arī no reliģiskā un ētiskā viedokļa, lai zinātu, kādu nostāju pret to ieņemt. Iepazīstoties ar autora minētiem piemēriem, no bioloģiskā-mediciniskā viedokļa, liekas, tā pilnīgi nepieciešama un vajadzīga, lai cilvēci atbrīvotu no dažiem nelaimīgiem slimiekiem, kuri ir par nastu sev un sabiedrībai.

Izdevumu noslēdz R. Freijvalda raksts: „Jaunais franču ģimenes kodekss“. Tanī viņš tuvāk iztirzā likumu, ko īsi pirms kara sākuma pieņēma Dalādžē valdība, un kas grib nostiprināt franču ģimeni un pacelt franču tautas dzimstību. Jāatzīmē, ka šinī likumā paredzēti arī smagi sodi par noziegumiem pret labiem tikumiem. Jaunais franču likums dod daudz materiālu pārdomām un tāpat dod arī bagātu ierosmi.

2.

Otrais izdevums ir O. Piņķa grāmata: „Daudzbērnu ģimeņu nozīme tautas un valsts dzīvē“ (izd. A. Gulbis, 1940. gadā, 110 lapp.). Šo darbu godalgojusi Latvijas universitāte 1938. gadā. Darba pamats un kodols ir daudzbērnu ģimeņu kvantitatīvas un kvalitatīvas nozīmes aplūkošana tautas bioloģiskā dzīvē (5.). Vispirms autors aplūko daudzbērnu ģimeni kā tautas skaita un pieauguma devēju. Arī viņš spriež, ka Latvijas tautas dzīvā spēka uzturēšanai nepieciešami vismaz 4 bērni uz katru auglīgu laulību. „4 bērnu ģimene atbilst mūsu tautas dzīvā spēka atjaunošanas minimam“ (23.). Viņš atzīst, ka daudzbērnu ģimenes ir bijušas un būs nākotnē tautas dzīvā spēka devējas, jo viņas ir tās, kas tuvina faktisko ģimenes lieluma vidējo uzstādītajām normām (26.). „Mazģimenes iznīcina tautu ātrāk un pamatīgāk nekā visas citas likstas un nelaimes. Vienīgi daudzbērnu ģimenes ar 4—5 un vairāk bērniem uztur tautu pie dzīvības un vairo tautas dzīvos spēkus“ (33.). Otrkārt, autors vērtē daudzbērnu ģimenes kā iedzīvotāju kvalitātes faktoru. Izdzimstība ir otras vislielākās briesmas, kas apdraud katru tautu (34.). Šinī sakarībā viņš spriež: „Pilnvērtīgo indivīdu daudzbēr-

nīgās ģimenēs iegūst izcili nozīmi eģenikas mērķa sasniegšanā, kamēr mazvērtīgo daudz bērnu ģimeņu izplatīšanās dzen iedzīvotāju kvalitāti uz leju" (36.). Viņš aizrāda arī uz to, ka labākā un veselīgākā bērnu attīstība ir iespējama vienīgi daudz bērnu ģimenēs (49. sek.). Treškārt, autors raksturo mūsu tautas bioloģisko situāciju. Netiešā kārtā viņš konstatē, ka Latvijā daudz bērnu ģimeņu skaits mazinās, un mazģimenes sistema pārņem visplašākos tautas slāņus. „Musu tautas bioloģiskā dzīve pārcieš smagu un ilgstošu krīzi, kas pati no sevis neizbeigsies" (53.). Te autors rīkojas ar daudziem skaitļiem; galā viņš spriež: „mūsu tautas dzīvības bilance vairs nav aktīva, dzimstība vairs nedod tautas eksistences minimumu" (60.), „mūsu bioloģiskā situācija ir ļoti kritiska" (75.). Ceturtkārt, autors pieskaras bezbērņīguma izpausmei tautas vecuma uzbūvē. Uz statistikas pamata viņš spriež, ka latviešu tauta aizvien vairāk paliek par tautu bez jaunatnes (79.). Starp citu viņš saka tā: „Tautas novecošanās ir jau noticis fakts. Mums jā rūpējas, lai tā netaptu kroniska, lai latviešu tauta nepaliktu par nevarīgu sirmgalvju saujiņu" (82.). Piektkārt, autors cenšas rādīt, ka bez daudz bērnu ģimenēm iestājas saimnieciskis sabrukums. Viņš plaši iztīrā daudz bērnu ģimeņu tautsaimniecisko nozīmi, atzīdams, ka daudz bērnu ģimeņu tautai ir pats svarīgākais tautsaimniecības faktors — cilvēki, tautas dzīvais kapitāls (94.). Sestkārt autors rāda, ka bez daudz bērnu ģimenēm gaidama nacionāla bojā eja. Viņš spriež: „Latviešu tautas nozīme un sūtība šai zemē var samazināties un pazust, ja nebūs pietiekami latviešu daudz bērnu

ģimeņu" (101.). Savu darbu autors nobeidz ar sava pētījuma rezultātu kopsavilkumu, kurā vēl reiz viņš īsi un skaidri izteic savus spriedumus. Minēsim šē vēl tikai viņa pēdējo spriedumu: „Daudz bērnu ģimenes ir tautas un valsts nākotnes ķīla. Daudz bērnu ģimenēs ir tautas labākās nākotnes atslēgas" (108.).

No šī referējuma jau redzam, ka autors vispusīgi ir pētījis daudz bērnu ģimeņu nozīmi tautas un valsts dzīvē un izteicis ievēriības cienīgas atziņas. Jāpiezīmē arī, ka autors izlietojis plašu literatūru un citē daudz lielu autoritātu domas. Autora pieceja pie pēdējām gan ir mazāk kritiska; vērtētāja viedokļa gan netrūkst. Man kā nespecialistam (un proti statistikas un tautsaimniecības zinātnē) grūti pārbaudīt, cik viņa izmantotu datu metodiskais apstrādājums ir pareizs, un cik viņa slēdzieni pamatoti un dibināti. Jāatzīst tomēr, ka viņa pētījuma gaita un rezultāti lasītāju pārliecina. Autora domu gaita vispāri skaidra un lietišķa. Jāpiebilst, ka autors gan daudz bērnu ģimeņu nozīmei ir piegājis no bioloģiskā un tautsaimnieciskā viedokļa, aizmirstot runāt par daudz bērnu ģimeņu nozīmi, ko piešķir skatījums no reliģiskā un ētiskā viedokļa. To var arī saprast, jo, acimredzot, autors nav specialists ētiskos jautājumos un skatīties no šīs puses viņam pat ir grūti. To jau pierāda arī tas, ka viņš izteicas gan par daudz bērnu ģimeņu pedagoģisko nozīmi, bet pilnībā viņš tomēr to nav sapratis un novērtējis. Grāmata ietver daudz statistiskā materiala, kodolīgu domu un dedzīgu aicinājumu darīt visu tautas dzīvē spēka vairošanai un nostiprināšanai.

Alb. Freijs.

Latvijas pareizticīgais teoloģijas vēstnesis.

Latvijas pareizticīgās baznīcas sino-de sākusi laist klajā žurnālu ar augšējo nosaukumu¹⁾ doc. P. Dāvja atbildīgā redakcijā. Žurnāls iznāks četri reizes gadā; katrs numurs apmēram desmit drukas lokšņu biežumā. Redakcijas koleģijas ievadvārdos (I. burtņīcā) lasām par žurnāla tapšanu šādus vārdus: „Pareizticī-

¹⁾ Žurnāla nosaukums gan šķiet nepareizs, jo taču ne vēstnesis ir pareizticīgs, bet pareizticīga gan ir tā teoloģija, kuru žurnāls grib reprezentēt.

gās nodaļas koleģija apzinādamās savus augstos un atbildīgos pienākumus: likt pamatus teoloģijas zinātnei latviešu literatūrā, dot materialu cilvēka prātam pareizticīgās teoloģijas aspektā par kristīgās ticības patiesībām, savā pirmajā sēdē, 1939. g. 26. septembrī, atzina, ka nodaļas koleģija savus pienākumus un lielo uzdevumu varēs veikt ar labāko sirdsapziņu tik tad, ja nodaļai būs savs periodisks orgāns, kurā varēs iespiest reliģiskus un teoloģiski zinātniskus rakstus un pētījumus, kā arī rakstus un

monografijas par pareizticīgās baznīcas vēsturi, kanoniskām un baznīcas tiesībām un organizācijām, par jautājumiem, kas skar draudzes un baznīcas dzīves kārtošana" (I, 9.). Šinīs vārdos izteikts tas, ko žurnāls grib sniegt un kāds ir tā uzdevums.

Žurnāla pirmais numurs (184 lapp.) iznāca pagājušā gada beigās un otrais numurs (162 lapp.) pirms mēneša.

Abus numurus ievada metropolīts Augustīns. Pirmā numurā iespiesta viņa runa par tematu „Dievs ir mīlestība”, kas teikta pēc goda doktora diploma pasniegšanas universitātē, un otrā numurā — viņa apcerējums „Lieldienu svētkos”. Kā viens, tā otrs raksts ietver praktiskā baznīcas darbinieka un baznīcas galvas pārdomas par to, kas ir Dieva mīlestība, un kāds ir Lieldienu svētku saturs. Pirmā rakstā autors lietišķīgi un tēvišķīgi izceļ atziņu: „mīlestība ir ne tikai zelta tilts starp debesīm un zemi, bet arī dzīva, cieta saite, kas cieši savieno sirdis”. Ja šis raksts ir viscaur bibliisks un katram saprotams un pieņemams, tad to gluži nevar sacīt par otru rakstu. Tiem, kas turas pie Svētiem rakstiem, nav saprotams vienkāršais apgalvojums: „neapšaubami viņš (t. i. Kristus) vienai no pirmiem, ja ne pašai pirmajai, parādījās savai mātei, lai gan Sv. Rakstos par to nekas nav minēts” (II, 10.). Neapšaubāms mums taču ir tikai tas, kas bibēlē rakstīts. Tāpat nesaprotams tas, ka Jēzus kapu apzīmē par Ģetzemanes kapu. Varam pilnā mērā pieņemt domu, ko izteica jau Luters un citi, ka, ja gribam pilnīgi izprast Sv. Rakstus, tad „ir jāliek Sv. Rakstu vidū krustu” (II, 12.). Diskutējama ir autora doma par to: vai Kristus pats uzmodās (t. i. mirušais pats uzvarēja nāvi). Vai Kristu neuzmodināja Dievs? Visā visumā aiz abiem šiem rakstiem jūtama silta ticīga sirds, kas sirdij grib dot gaismu un mieru.

Abos numuros metropolita Augustīna rakstiem seko mirušā archibiskapa Jāņa Pommēra sprediķi. Pirmajā — „Divas pasaules”, otrajā — „Istais kristīgais”. Tos ir vērts izlasīt un pārdomāt ikvienam kristīgajam.

Svēto rakstu ekseģetes privatdocents M. Fedorovskis pirmā numurā nāklajā ar Genezisa 1. un 2. nodaļas ekse-

gezi („Kosma un cilvēka radīšana”) un ar aperci par ticību un prātu pestīšanas akcijā, bet otrā numurā ar rakstu: „Kristīgā mīlestība veicama ar charisma iedarbību. Negribu šie pieskarties viņa ekseģeizei, lai par to spriež specialisti. Gribētu šie vienīgi konstatēt, ka autoram zinātniska ekseģeze ir pilnīgi sveša lieta. Nav domājams, ka šādi vispārī vajadzētu būt pareizticīgai Sv. rakstu ekseģeizei, jo prof. N. Glubokovska ekseģezes rāda, ka arī pareizticīgai Svēto rakstu ekseģeizei iespējams būt citādi. Divos pārējos rakstos autors iziet no savas specialitātes un ir vairāk sistematīķis. Tos var izlasīt ar interesi, sevišķi rakstu par kristīgo mīlestību; jāatzīst, ka rakstā par ticību un prātu pestīšanas procesā autors vēl nav ticis pie īstās skaidrības. Autora doma ir tā, ka Jaunās Derības mīlestībā vissvarīgākais ir mīlestības pret Dievu obligata sinteze ar mīlestību pret cilvēku, un ka šī mīlestība visādā ziņā realizējama ar Dieva mīlestības palīdzību (II, 83.). Mīlestībai ir spēja nostādīt cilvēku jau šinī pasaulē reālās attieksmēs ar Dieva valstību ārpus ļaunā varas spaidiem (II, 90.) Autoram tuvu stāv Dostojevskas reliģiskie uzskati.

Pareizticīgās teoloģijas sistematīķis docents P. Dāvis kopā pa abiem numuriem sniedz trīs rakstus. Pirmā numurā ievietotais raksts: „Žēlastības un cilvēka brīvas gribas savstarpējas attieksmes problema pareizticīgās dogmatikas sistēmās” ir viņa habilitācijas raksts. Tānī autors vispirms plaši noskaidro vārda — žēlastība — lietošanu Svētajos rakstos. Tālāk viņš spriež, ka no dogmatikas un morales teoloģijas viedokļa žēlastība attiecībā uz cilvēku ir pestīšanas akta satura apzīmējums, dievišķīgās atklāsmes būtības apzīmējums, dievišķās trīsvienības palīdzības apzīmējums (I, 47.). Tad viņš piegriežas to pareizticīgo dogmatiku domām, kas Svētā gara darbību kopā ar cilvēka brīvību apzīmē par Dieva žēlastību (I, 48. sek.). Galvenais autora nolūks ir noskaidrot pareizticīgo dogmatiku sistēmās ieliktais mācības saturu par žēlastības un brīvības savstarpējām attiecībām. Viņš konstatē, ka lielāko tiesu krievu pareizticīgie dogmatīķi šīs attiecības formulē negatīvi (proti: žēlastība netiekvien nemonāc brīvību un tai neuzmācās varmā-

cīgi, bet darbojas saskaņā ar to, 56.). Autors grib formulēt tās pozitīvi. Viņa formula ir šāda: „žēlastība un brīvība cilvēkā darbojas kopā vienā laikā savstarpējā atkarībā, bet žēlastības vadībā“ (I, 67.). Šī problema var interesēt arī luteriskos dogmatikus, un jāatzīst, ka autora atrisinājums ir pārliecinošs. Par trūkumu jāuzskata tas, ka autors nepasaka, kādu Jaunās Derības tekstu viņš liek sava raksta pamatā. Viņš izlieto jauno luterisko 1937. gadā izdoto Jaunās Derības tulkojumu; nedibināts un nevietā ir pārmetums tulkotājiem, ka tie izlaiduši dažus vārdus (I, 51., 68.). Te autors kļūdas, jo minētie vārdi nav nemaz izlaisti; tie nav arī Nestles grieķu tekstā, kuru tulkotāji likuši pamatā savam tulkojumam. Šinī rakstā iezīmējas Dāvja domu zinātniska ievirze, ko nevar sacīt par rakstu: „Jēzus Kristus augšāmcelšanās no miroņiem kā uzvara par grieķu un atbrīvošana no nāves kā grēka sekām“. Izlasot šo rakstu, var domāt, ka to rakstījis jaunderībnieks un ne dogmatīķis. Autora domas pazūd aiz pārāk daudzjiem un gariem Jaunās Derības citātiem. Trūkst arī vēsturiski kritiskā skatījuma. Arī problēmas nav tā apgaisītas, kā to prasa virsrakstā izteiktais temats. Turpretim ievēriību pelna viņa raksts: „Kāds termins latviešu valodā atbilst grieķu vārdam *ἐκκλησία* un vai latviešu vārdi: draudze un baznīca ir sinonīmi?“ Viņš aizstāv domu, ka grieķu vārds *ἐκκλησία* atbilstoši ar vārdu „draudze“ un ne ar vārdu „baznīca“. Draudze apzīmē idejisko, mūžīgo, garīgo, dzīvo, bet baznīca — praktisko, pārejošo, pasaulīgo, nedzīvo. Abi vārdi nav sinonīmi, kas var viens otru aizstāt (II, 135.). Tā vēl tomēr paliek diskutējama problēma, kurai še tuvāk nepieskaramies. Jāatzīst, ka autoram ir taisnība tikai pa daļai.

Pareizticīgās praktiskās teoloģijas pārstāvis fakultatē doc. J. J a n s o n s ir devis apmēra ziņā mazākus rakstus, salīdzinot ar citiem. Pirmā numurā ir divi viņa raksti: „Dievišķīgās atklāsmes pilnība“ un „Pirmie pareizticīgo latviešu garīgo dziesmu svētki“. Otrā numurā iepazīsta viņa iestāju lekcija: „Jēzus Kristus kā pastoralās kalpošanas paraugs“ un referāts: „Kristus Latvijā un pie latviešiem“. Pirmā minētā rakstā autors vēr-

šas pret tiem pareizticīgās baznīcas darbiniekiem, kas domā, ka „pārdabiskā dievības atklāsmē turpinājas vēl tagad un turpināsies vēl nākotnē“ (I, 83.). Autors šo domu ir pārpratis. Pēc būtības arī pareizticīgā baznīca atzīst turpinošu atklāsmi. Vai tradīciju pareizticīgie neuzskata par atklāsmi? Uzmanīgi izlasot rakstu, liekas, ka autors runā pats savai pozīcijai pretim (uz to norāda spriedums: dabiskā atklāsmē un pārdabiskā atklāsmē viena otrai pretim nerunā, 85.). Varbūt arī pārprotu, autora lakoniskās izteikšanās dēļ. Kodolīgs un ar zinātnisku ievirzi ir viņa raksts par Jēzu Kristu kā pastoralās kalpošanas paraugu (II, 94. sek.). No tā var sev mantot arī luteriskie mācītāji.

Baznīcas vēsturi pārstāv privatdocents A. P o m m e r s, ar rakstiem „Baznīca sv. apustuļu laikmetā“ (I, 98 sek.) un „Pareizticīgo biskapa katedras nodibināšana Rīgā 1836. gadā“ (II, 99. sek.) un privatdocents J. B ē r z i ņ š (fil.-liloz. fakultatē) ar rakstu „Pareizticības sākumi Latvijā“ (I, 119. sek.). Kā dogmatīķis neņemam spriest par šiem rakstiem un tāpat arī ne par kanonisku tiesību lektora J. Zariņa rakstiem: „Sievietes līdzdalība pareizticīgās baznīcas klerā no kanoniskā viedokļa“ (I, 72. sek.) un „Hierarchiskās varas pilnvarojumi un sukcesijas“ (II, 141 sek.).

Jāatzīmē arī E. J i r g e n s o n a raksts „Launa un brīvās gribas problēma“ (I, 107. sek.) un prof. P. S t a r c a raksts „Tautas dzīvot spējas stiprināšana“ (I, 160. sek.). Pēdējā rakstā autors pieskaras tautas dzīvā spēka jautājumiem. Starcs, kā zināms, ir arī „Tautas dzīvā spēka pētīšanas institūta“ loceklis.

No ārzemju pareizticīgiem teologiem ar rakstiem piedalās prof. N. G l u b o k o v s k i s. Viņš raksta par kristīgās brīvības sludināšanu sv. apustuļa Pāvila vēstījumā galatiešiem (I, 128. sek., II, 22. sek.) un Kristus pazemošanos un mūsu pestīšanu (II, 63. sek.).

Varam priecāties par mūsu koleģu čaklo darbību un novēlēt tai jo klušas sekmes nākotnē. Jāatzīst, ka šis žurnāls Latvijas pareizticīgās baznīcas rakstniecībā ieņem redzamu vietu. Līdz šim taņī nekas tāds vēl nav bijis.

Alb. Freijs.

H. Biezais — Alberts Šveicers. Lielais zinātnieks un ārsts Āfrikas mūža mežos. Izd. Ev. lut. Baznīcas Virsvalde Rīgā, 1940. g. 54 lpp. („Gara darbinieki“ 6. nr.).

Vienalga vai tas būtu students, kas klausījies Jēzus dzīves pētniecības vēsturi, vai draudzes loceklis, kas interesējies par ievērojamākiem notikumiem tagadnes misijas darbā, filozofs, kas izsekojis modernā pasaules uzskata veidošanas cīņām, vai muzikas pazinējs, kuru saistījuši ērģeļu mākslas varenība — nevienam nebūs šķērsis Alberta Šveicera vārds.

Bet tieši tādēļ mostas jo lielāka interese gūt par viņa dzīvi un darbu tuvākas, daudz maz sistematiski sakārtotas ziņas. Cittaute literatūrā sastopam jau garu rindu darbu par Šveiceru: gan atsevišķus rakstus par viņa teoloģiskiem un filozofiskiem uzskatiem [E. Barthel „Albert Schweitzer als Theologe“, M. Werner „Das Weltanschauungsproblem bei K. Barth und A. Schweitzer“], gan monografijas [C. Champion „Albert Schweitzer. Some biographical notes“, O. Kraus „Albert Schweitzer, sein Werk und seine Weltanschauung“, K. Raab „Albert Schweitzer. Persönlichkeit und Denken“].

Tādēļ ir zīmīgi un reizē apsveicami, ka arī mūsu Baznīcas Virsvaldes izdotajā biografisko rakstu seriā, kas līdz šim mūs iepazīstinājusi ar pagātnes vai nesen mirušajiem gara darbiniekiem, uzņemts darbs par šo vienu no mūsdienu gara pasaules milžiem.

Grāmatas autoram ir bijusi laime gan pašam personīgi iepazīties ar Albertu Šveiceru, gan rūpīgi pārbaudīt viņa uzskatus savu disertāciju rakstot. Šķiet, tieši šis apstākļi devis viņam iespēju pietiekami labi izprast Šveicera tik daudzpusīgi izkopto personību un nodrošinājis visam darbam intīmas iejūtas siltumu. To vēl veicina bagātīgi izlietātie citāti no Šveicera paša atmiņām.

Tā dzīvā uzskatāmībā lasītājam notēlojas mazais zēns, kas pavadījis tēvu Ginsbachas baznīcā, viņa dziļā interese par muziku, skolas laika prieki un bēdas, tad — ģimnazists, kura vēstures zināšanas visus pārsteigušas, students, kas nebaidījies izdomāt līdz galejām konsekvencēm savus uzskatus par Jēzu, zinātnieks, kuram vienlīdz labi padevušies teoloģisko un filozofisko problēmu risi-

nājumi, kas reizē spējis būt mākslinieks ar lielisku erudīciju muzikas teorijā un interpretācijā. Tālāk iepazīstamies ar dziļas atbildības sajūtas izraisītajiem motīviem, kas Šveiceru noveduši pie izšķirēja lēmuma studēt medicīnu, lai dotos uz Āfriku, ne mirkli nekavējoties uzņemties smagus upurus. Ar kāpinātu interesi izsekojam viņa pirmajām darba gaitām Lambarenē, grūtajam pārbaudījumu laikam koncentrācijas nometnē, beidzot — jau ar vispārēju atzišanu vainagotai darbībai gan Eiropas, gan Āfrikas kontinentā.

Grāmata liecina, ka autoru vadījuši dziļa cieņa pret Šveicera personu un veikto darbu, bet viņš nav ļāvis pārspīlējumiem un bezkritiskai cildināšanai. Vairāk vēribas autors piegriež Šveicera darbībai, mazāk kavēties pie viņa uzskatu iztīrījumu [sal. 4. lpp. deklarēto paša Šveicera viedokli], bet tā kā grāmatā domāta plašākām lasītāju aprindām, tad tas šķiet visai pareizi darīts. Pateicoties koncentrētām rakstības veidam samērā nedaudzajās lapaspusēs atrodam daudz vielas. Vietumis gan tas radījis arī neskaidrības [piem., 5. lpp. par dīvano seju, kas parādījusies baznīcā] un pārpratumus [piem., izteicienos „lūgšanas gājieni“ — 29. lpp., „miesīgais posts“ — 41. lpp.]. Iespieduma kļūda, domājams, vainojama 44. lpp. 26—28. r. teikuma neskaidrībā. Stāstījums plūst visumā raiti, tikai dažkārt to traucē nemotivētas pārejas no īstenības uz atstāstamo izteiksmi vai otrādi [6., 41. lpp.], tāpat no tagadnes uz pagātnes formām [28., 38. lpp.]. Šķiet, tehniskas dabas šķēršļi nestāvēja celā ilustrāciju ievietošanai [šīs pašas seriā 5. numurā tās ir vairākas], kas grāmatas vērtību tikai celtu, sevišķi aprakstot Šveicera misijas darba apstākļus. Šai ziņā jauks paraugs ir jau minētā O. Krausa sarakstītā Šveicera biografija.

Bet arī tādā veidā, kādā tā tagad parādījusies, Dr. H. Biezā grāmatai būsim pateicīgi par to, ka tā galvenās līnijās iepazīstinājusi ar īpatnējo, vienreizīgo Alberta Šveicera personību, kas viņam piešķīris paliekamu vietu citu vairāk vai mazāk ievērojamu gara darbinieku vidū.

L. Čuibe.

Konstantins Raudive — Dzīves kulturai. Mūsdienu cilvēka problēmas. Rīgā, 1940. Akc. sab. Valters un Rapa. 334 lapp.

Labākās ir tās grāmatas, kam nav citu mērķu, kā tikai lasītājā modināt viņa pašas domas un vairot viņā dzīves apziņu. Svarīgāk par visu ir saprast, ko mēs savā dvēselē domājam lasot kādu grāmatu. Pievienojot norādījumu, ka grāmata kalpo šādām vai tādām mērķim, grāmatu pārverš par nedzīvu lietu, kas izgatavota noteiktam nolūkam. — Šī autora deklarācija, ko viņš pasludina sava plašā darba ievadvārdos, lielā mērā atbrūņo grāmatas kritisko lasītāju. Tas it kā vairs nedrīkst uzstādīt pašu pirmo un, pēc viņa domām, visai svarīgo jautājumu — ko grāmata grib pierādīt vai atrisināt. Konsekventi izriet, ka lasītājs tad nedrīkst nākt klajā arī ar savu gala vārdu — kā grāmata savu mērķi un nolūku sasniegusi, citiem vārdiem, kāda viņas vērtība. Prasība pēc lasītāja intensīvas garīgas līdzdarbības lasīšanas procesa laikā un arī vēl pēc tam ir pati par sevi saprotama un spēkā vienmēr, bet ar to vēl nav teikts, ka autors būtu atbrīvots no pienākuma lasītāja pārdomas vadīt mērķtiecīgā gultnē. Arī rakstītājam jāsaaka savs gala vārds, jau tāpēc vien, lai lasītājs tam līdzās varētu nostādīt savu patstāvīgā domu gājienā iegūto atziņu. Mums šķiet, ka savs mērķis un nolūks nepieciešams katrai grāmatai, jo katrs lasītājs prasa ne tikai problēmu aizskāršanu, bet arī atrisināšanu, lai cik subjektīvs būtu autora atrastais atrisinājums. Lasītājs vēl ir paradis vaicāt arī pēc literārā sacerējuma formas — arī tas viņam palīdz tikt skaidrībā, ko no literārā darba var gaidīt, ko nē. Autors šajā grāmatā sākotnās apceres nosaucis par meditācijām. Ko literatūrā nozīmē meditācija? Liekas, arī šis apzīmējums visvairāk dod pašam autoram, proti — absolūtu brīvību. Šaura formalisma vārdā, protams, domātājam nedrīkst likt ceļā nekādus šķēršļus, bet mēs prasām no grāmatas vairāk, nekā vienkāršu meditēšanu un aicinājumu meditēt līdz par dažādām lietām. To prasa jau pati grāmatas cieņa un tāpat katrs lasītājs, kas grāmatu par mūsu dienu cilvēka problematiku ņem rokā patiesās slāpēs pēc šīs problemātikas atrisinājuma.

Paliekot tās pieticības robežās, uz kādu aicina grāmatas autors, lasītājs var būt apmierināts. Viņš te gūs vairāk vai mazāk skaidru priekšstatu par indiešu cilvēku, ķīniešu cilvēku un grieķu cilvēku. Ceturtā vieta zemes virsū, kur meklēt līdzšinējās cilvēces dzīves jēgu, pēc autora atzinuma ir Eiropa. Mūsu kontinenta cilvēka vaibstus autors mēģina saskatīt meditācijās par kristīgo cilvēku, chaosa cilvēku un tagadnes cilvēku. Tālākās nodaļās autors runā par intelektuālo un totalo cilvēku, par svētajiem un filozofiem, par vientulību un cilvēka tapšanu, par cilvēku kā garīgu būtni, par vaļsirdību, par subjektīvo cilvēku un par personīgo dzīvi. Visas šīs problēmas autors cilā saistoši un asprātīgi, tuvā radniecībā ar viņa tulkotajiem spāniešiem Unamuno un Ortegu (no pēdējā autors patapinājis meditāciju kā literāru formu). Neiespējami te būtu diskutēt par autora izteiktajiem uzskatiem, tāpat par to, cik lielā mērā autors šajā grāmatā sevi parāda kā oriģinālu un patstāvīgu domātāju. Jāteic gan, ka tieši tur, kur lasītājs vēlētos saskatīt grāmatas kvintesenci, originalitātes ir maz. Aicinājumi pēc cilvēka atbrīvošanās no visa ārējā, patiesības meklēšanas sevi, katra dzīves mirkļa mērķtiecīgas piepildīšanas un tamlīdzīgi, kaut vienmēr meditēšanas vērti, nav tomēr jauni.

Zinādams, ka autors ir spāniešu domātāju audzēklis, lasītājs nebūs pārsteigts par viņa katolisko uztveri reliģijas jautājumos. Autors domā, ka kristietības realizētāja un glabātāja ir katoļu baznīca (121. lapp.), ka Lutera reformētās baznīcas eksistence stipri apdraudēta (125), jo protestantiskā kristietība ir visnepiemērotākā kristietības forma (126). Ja kristīgā baznīca šodien vēl pastāv, tad pēc autora domām par to jāpateicas vienīgi „kristietības advokāta“ (autora izteiciens) Toma Akvinieša ģenijam (116). Zināmā mērā gan pieņemama autora doma, ka kristīgais cilvēks ir jūdaiskā un heleniskā cilvēka gara mijiedarbības iznākums (117), bet autora apgalvojums, ka kristietības visstākā morale ir klostera askētisms un ka kristietība bez misti-

kas un madonnas kulta vairs nav kristietība (115), jau ir pilnīgs pārpratums.

Autors nav mēģinājis pieskarties latviešu cilvēka īpatnējai problematikai. Vai

latviešu cilvēkam blakus indiešu, ķīniešu un grieķu cilvēkam nebūtu savas īpatnības, savas dzīves ziņas?

R. Skrābāns.

Ārzemju grāmatas.

A. Jepsen, *Nabi — Soziologische Studie zur alttestamentlichen Literatur und Religionsgeschichte*. Muenchen, Beck, 1934. XII, 258. lpp.

Autors, Rostokas universitātes Vecās Derības profesors Jepsens, kas pazīstams kā labs filologs un apdomīgs eksesgets, recenzējamā grāmatā nēgrib publicēt jaunus uzskatus par reliģijas socioloģiju, bet papildināt M. Vēbera (Weber) darbu, sniedzot sīkākas analīzes ceļā gūtos pētījumu rezultātus par gara apdvestajiem ļaudīm Vecās Derības laikmetā. Iejas punkts šim darbam rasts konstatējumā, ka „gara ļaudis“ senatnē veidojuši īpašu iedzīvotāju šķiru vai kārtu. Tādēļ jāpauzē: 1. kā radās šī šķira, kas apzīmēta ar ebreju vārdu „nabi“, 2. kāda nozīme jāpiešķir Israēla tautas ticībai šīs šķiras veidošanā, 3. ko šie ļaudis no savas puses devuši Israēla tautas reliģiskai attīstībai. Vārdu „nabi“ autors tīšu prātu nepārtulko, lai tas nezaudētu savas raksturīgās iezīmes.

Šo vārdu „nabi“ iezīmju skaidrošanai veļtītais darbs aptver piecas nodaļas. Otrajā nodaļā (5—57 lpp.), izmantojot filoloģijas un literatūras kritikas zinātniskos līdzekļus, aplūkoti šādi temati: gara aizgrābtība un sludināšana, gars un eņģeļi, gaišreģi un nākotnes tulki. Trešajā nodaļā seko pēc kārtas pārskats par gara aizrautajiem vīriem Vecajā Derībā, sākot ar Eliju un beidzot ar pēc eksila laikmeta šīs parādības beidzamajiem lieciniekiem (58—152 lpp.). Šeit šķirota un vērtēta arī bibliskā tradīcija, kādēļ nodaļas daudzveidīgajam saturam korespondē virsraksts (Ueberlieferung). Nākošajā ceturtnajā nodaļā atrodam autora vēsturisko parādību un notikumu gaitas rekonstrukciju. Šī nodaļa ir plašākā (143—243 lpp.). Virsraksts, kas šai nodaļai dots, „vēsture“ (Geschichte), rāda, ka socioloģija autoram ir tikai viena komponente vēstures parādību izpratnei. Dažā vietā var manīt tendenci tipoloģijā gūtās atziņas izvērtēt plašākā fenomenoloģiskā skatījumā, bet vēsturnieka apdomīgais prāts neļauj pa-

šam autoram pārāk aizrauties. Darbā netrūkst interesantu un oriģinālu spriedumu un atziņu. Īsa ievada nodaļa (1—4 lpp.) un teoloģiskai parādību novērtēšanai veltīta beigu nodaļa (245—252 lpp.) ietver sevī raksta analizēto vielu par gara dzīvi un tās socioloģijas raksturojumu, citiem vārdiem, darba „smaguma centru“, un paplašina gūto atziņu loku uz ārpusauli.

Vielas šinī darbā ir tik daudz, ka pietīktu tematū vairākiem pārskatiem. Vienis prātis ar atziņu, ka darbības vārda „nabi“ refleksīvās formas (nifals un hitpaels) ir labākās liecības tam, ka gara apdvēstie ļaudis nav savā gara spēkā, bet „cita“ augstākā varā rīkojušies, nevaru piekrist autoram, kas nifala un hitpaela formu nozīmes grib stingrāki norobežot vienu no otras. Autors pats atzīst, ka daži teksti (Jer. 26, 20-a) nepakļaujas viņa dalījūmam, un domā, ka šīs atšķirības izdzisušas eksila laikmetā (8 lpp.). Verba šo formu nozīmē svārstās no „trakot“ līdz „sludināt“. Šinī nozīmju variantu skalā ietilpināmas tās parādības, kas raksturo seno „nabi“.

Autoram šķiet, ka var atšķirt arī ierosinātāju faktoros: hitpaelam atbilstot gars, bet nifalam Dieva vārds. Pirmā gadījumā viņš vārdu „nabā“ tulko ar „trakot“ (rasen), bet otrā ar „sludināt“ (verkuendigen). Ļoti vērtīgi ir aizrādījumi par gara „ruach“ izpratni, kas, līdzīga grieķu vārdam „pneuma“, nozīmē vēju, vētru, dvesmu, dvasu, garu, bet arī prātu un noskaņu (Sinn und Gemut). Visās nozīmēs Vecajā Derībā ar šo vārdu apzīmēts spēks vai vara, kas sakņojās parādībās. Bultmanam (Bultmann) autors nepiekrīt, jo vārds „brīnums“ apzīmējot pārāk speciālu, ārkārtēju notikumu cēlonību un norisi. Gars esot visiem, tādēļ tas vispārīgs. Tikai vēlāk to individualizē, runājot par Jahves garu. Senatnē soģiem, tautas varoņiem un vadoņiem bi-

jis tāds gars, kas tos iedvesmojis un stimulis cīņai. Mesianiskā laikmetā (Jez. 11) tas atkal parādīsoties. Senlaiki un pēclaiķi esot līdzīgi. Par gara „ētizēšana“ nevarot runāt. Vēlāk gara aizgrābti sludinātāji un brīnumu darītāji nomainījuši gara cīnītājus. Šo parādību varot socioloģiski izskaidrot: radusies regulāra karotāju kārtā, gars „pārlēcis“ [maniem vārdiem (F. T.) runājot] uz citiem ļaudīm, kas nebija „profesionāli“. Tauta vienmēr cienījusi gara aizgrābtos. Vēlāk pravieši (Micha un Jeremija) tos kritizē. Notiek vērtēšana, vai gars ir no Dieva, vai tas nav paties, gluži kā Jaunās Derības (I Tes. 5, I Kor. 12, Didachē) vietās. Gars ir vārda starpnieks un ierosinātājs. Gudrība ir gara dāvana. Dinamiskās gara izpratnes saglabāšanā esot meklējama „nabī“ nozīme Israēla reliģijas vēsturē. Šis gara izpratnes struktūra mainījies laiku pa laikam, tāpat loma, kas piekrit tautas ticējumā eņģeļiem, bijusi dažāda (41. lpp. visur nevaru automātiski sekot). Visupirms eņģelis ir Dieva sūtņis. Bet dzīvāku priekšstatu par šo ticību gūstot tikai tad, kad šiem Jahves sūtņiem uzticēts speciāls uzdevums. Vārdus Gen. 19, 13 „mēs izpostīsim“ autors tulko šādi: tādēļ ka eņģeļi runā daudzskaitlī, varot domāt, ka pastāvējis uzskats, ka eņģeļi paši izpostījuši pilsētu (Die Erzaehlung muss also einmal gewusst haben, dass die Engel die Stadt zerstören; erst spaeter laesst Jahve selbst Feuer... regnen). Man šāds izskaidrojums ir svešs, jo daudzskaitlīs attiecināms uz Jahvi pašu kopā ar viņa izpalīgiem eņģeļiem. Konstruktīvā analogijas¹⁾ meklēšanā varbūt slēpjas autora izskaidrojuma iemesls. Sākumā arī posta nesēji, vēlāk starpnieki un beidzot sūtņi un tulki bijuši eņģeļi. Vēlākā judaisma angeloloģiju ietekmējuši babiloniešu un parzu reliģiju priekšstati, bet pirmatnējo ticību šīm debesu būtņēm aizstāvējuši „nebiim“ — gara ļaudis. Zīmējoties uz pareģiem, autors iet patstāvīgu analīzes ceļu; viņš noliedz pareģu eksistenci ārpus nabī grupas. Viņa teikumam, ka Vecās Derības reģiem neesot līdzības ar grieķu „skopoi“ un latīņu „spices“ (49. lpp.), es varu šeit pielikt tikai jautājuma

¹⁾ Arī „ruach“ pirmatnēji apzīmējis vētru, kas nes postu.

zīmi un citā vietā, pamatojoties uz vecākiem tekstiem par Veco Derību, mēģināt sniegt tuvākus paskaidrojumus. Tāpat 55. lpp. atrodams strikts apgalvojums, ka reģiem (chozim) neesot sakara ar seno Kanaanas reliģiju un kultu. Autors nevarēja vēl zināt, ka tanī pašā laikā, kad viņš rakstīja šīs rindas, arheoloģi sāka sakārtot un publicēt Ras Šamras tekstus, kas manuprāt, apstiprina pretejo.

Trešās nodaļas saturu īsumā var raksturot šādi: tradīcija par Eliju radusies laikmetā starp 850. un 722. gadu. Pirmatnēji to nevarot pieskaitīt nabī kārtas ļaudīm, jo par tādu to padarījusi tikai vēlākā tradīcija. Bet Elīza piederējis pie šīs kārtas. Šiem vecākās ziemeļrietum tradīcijas lieciniekiem blakus nostājas Jezaja, kā tas tēlots Jezajas legendās (Jez. 36—39). Šis nodaļas Jepsens neuzlūko par pēc eksila laikmeta literatūru, kā Marti un Helšers (Hoelscher). Sie stāsti zīmi un citā vietā, pamatojoties uz viekljuvuši Kēniņu grāmatās. Vēl daži jauni materiāli pienākuši klāt. Gads un Nātans bijuši gara ļaudis Dāvida galmā. Tālāk seko Samuēls un Sauls, abi šīs kārtas ļaudis. Vēlāk apskatīta tradīcija pirms Mozus laikmeta. Formāli nabī vārdos lietotas perfekta formas, bet vēl nevarot rakstīt nabī vārdu formu vēsturē (Formgeschichte). No tā sauktajiem „rakstu praviešiem“ (Schriftpropheten) nabī kārtai tuvāki ir daži pēc eksila laikmeta pārstāvji: Nachums, Abakuks²⁾ un citi.

Socioloģiskie darba principi parādās ceturtajā un svarīgākajā nodaļā. Līdz ar israeliešu ienākšanu Palestīnā notikusi socialās dzīves strukturas maiņa. Pusnomādi iekārtojušies kanaaniešu diezgan neizveidotās socialās dzīves rāmjos. Tā izaugušas dažādās zemkopju, lopkopju, tirgotāju un amatnieku kārtas. Nabī kārtai gribot negribot šī vēsts jāsludina citiem. Tie bijuši lielākie vīri Israēla tautas vēsturē. Arī Foinīķijā un Kanaanā darbojušies šādi ļaudis. Bet autors domā, ka ar to nav izskaidrojama šīs kārtas izcelšanās vēsture Israēlā. Vecākajos slāņos trūkstot ziņu par šo ļaužu īpatnībām un raksturu, kaut gan Abraams

²⁾ Prof. Zicāns „Chabakuks“, bet man šķiet, ka iegājusies forma ar „A“.

saukts reizi, bet Mozus dažu kārtu nabi vārdā. Tikai ar Samuelu sākoties šo izcilo un īpatnējo vīru rinda. Interesanti dzirdēt, ka blakus priesteriem, kas galvenām kārtām pārzinājuši upuņu rituālu, šie ļaudis ar efoda palīdzību skaidrojuši notikumus un vēstījusi Jahves nodomus kā atsevišķām personām, tā arī plašākām tautas aprindām. Efodu novietojot svētnīcās, nabī rīkojies patstāvīgi, vienīgi Jahves gara skubināts un iedvesmots (153. lpp. un citur). Dāvida galmā bijušas abas — priestepu un nabī — kārtas reprezentētas. Ziemeļu valstī socialās dzīves struktura atšķirusies no nupat minētās. Galmā šeit laikam nav darbojušies šie gara inspirētie ļaudis. Tikai Jūdas tradīcijā tādus minot. Viņi darbojušies pilnīgi brīvi un neatkarīgi kā no valdniekiem, tā no priesteriem. Vienīgi Hozea 4 tos piemin. Tie dzīvojuši ja ne asketu, tad tomēr pieticīgu dzīvi. Par viņu nodarbības privātiem veidiem trūkst ziņu. Tie pulcējās laikam kopējās nometnēs pilsētās vai laukos, ne reti ceļojami no vienas vietas uz otru, lai varētu eksistēt. Ziemeļos uzglabājās vecās tukšneša dzīves tradīcijas ilgāk. Uzklīstot Baala priesteriem un Baala-nabī kārtai, tie kļuva par mocekļiem, kas savas ticības dēļ nebijis vajāšanu un nāves. Viņus kompensē apziņa, ka tie stāv Dieva ziņā, kas aicinājis un inspirējis tos tikai Viņa uzdevumiem. Parādības un vizijas, sapņi un vārdi nāk no Dieva un rāda tiem šauro ceļu. Viņos krājas gara dinamisms, tādēļ tie var dziedināt un brīnumus darīt. Viņi darbojas. Monoteisma vēsturē viņiem piešķirama izcila loma. Sīkākī iz-

tirzāts jautājums, kā ievērojamākie pravieši skatījušies uz šiem vīriem, kāds viņu stāvoklis bijis eksilā. Tie esot kļuvuši par Jahves kalpiem. Viņiem Jahves nodomi ir zināmi. Pēc eksila mazajos praviešos saplūduši senākie priekšstati ar jaunākajām parādībām kopā un šīs spontānās garas kustības pārstāvji izsīkst. Jaunais templis, kritiskā noskaņa, kas pagātnes notikumus meklēja visu sludināto vārdu attaisnošanos un to vietām nevērēja saredzēt, un jaunās dzīves prasības — bija iemesli, kādēļ piektajā gadu simtā šo gara inspirēto vīru vairs nav. Vēl slepeni viens otrs ir darbojies, bet viņam „nedrīkst klausīt“.

Seko noslēgums: 1. Nabī kārtā radusies Palestīnā. Viņi ir savā ziņā „svēti“, bet ne tā kā pareģi vai burvji. Nedz iedzimtas spējas, nedz dabīga saskaršanās ar Dievu, bet aizrautība no Dieva vai Viņa gara spēka ir raksturīgākā viņu dvēseles dzīves iezīme. 2. Nabī kārtā uzpeld dzīves īpatnības, kas ļoti senas un pirmatnējas. Autors pielaiž vairākas šo parādību izskaidrošanas vārbūtības, vai tās cēlušās semītu iedzīvotājos, kas pirms Israēla apdzīvoja Palestīnu, vai tās nav nemaz semitiskas? Mazāzijas un ziemeļu Sīrijas ciltis (246. lpp.) varēja ienest arī savas gara dzīves īpatnības Palestīnā. Frīgijā, Trācijā un Grieķijā vērojamas līdzīgas ekstatisks kustības. 3. Palestīnā radās nepieciešamība šiem ļaudīm konsolidēties un veidot speciālu kārtu. Jahvismam tie devuši noteiktu „virzienu“. 4. Ticības veidošanā viņi bija aktīvi. Dieva gars ir viņu darbības ķīla.

F. Treu's.

Friedrich Gerke — *Christus in der Spätantiken Plastik*, Florian Kupferberg Verlag, Berlin, 110 lpp. un 100 ilustrācijas.

Redzot ārzemju muzejos bezgala daudzus senas un tagadnes tēlniecības un glezniecības darbus, kas tēlo Kristu, viņa dzīvi un darbus, esam pārsteigti par to dažādo uztveri un izpratni, ar kuņu šie sastopamies. Mākslinieki, kā kristīgas ēras pirmos gadsimtos, tā līdz visjaunākai tagadnei, ir skatījuši viņu un to arī attēlojuši no dažādiem viedokļiem, izceldami visu viņa personību, vai vienu un otru

tās dabu, liekot pamatā vienu vai otru reliģisku vai teoloģisku ideju.¹⁾

Še aplūkojamā Fr. Gerkes grāmata ir ievēribas cienīga. Tā mūs iepazīstina ar tiem tēlniecības darbiem, kas attēlo Kristu, un kas darīnāti pašos kristīgās mākslas sākumos. Tā lietišķi un kodolīgi

¹⁾ Sk. arī F. Treu'a recenziju par „Le visage du Christ“ (1938) „Cela“, 1939. g. 6. numurā.

raksturo to tēlnieku Kristus izpratni, kas, galvenā kārtā savas sarfotagu darbos, pirmie ir tuvojušies Kristus tēlam un to izcirtuši akmenī. Gerke pēta un raksturo Kristus tēlu 1) priekškonstantiniskā un 2) tetrarchiskā-konstantiniskā laikmetā, tad 3) 4. gadsimteņa Kristus ciešanu attēlojumos un 4) vēlās antikas tēlniecībā.

Priekškonstantiniskā laikmeta Kristus tēlu Gerke raksturo kā „Christus philosophicus“. Vecākie tēlniecības darbi (280—310) Kristu tēlo kā filozofu par paraugu ņemot kiniska filozofa (kynische Philosoph) tēlu, kas izcirsts uz filozofu sarkofagiem. Tā tēlniecībā Kristus pirmo reizi parādās kopsakarībā ar filozofisko kompozīciju. Pirmā Jaunās Derības aina, kuŗa ir izcirsta akmenī, ir Lacara uzmodināšana; to šē izlieto kā Kristus nemirstības filozofijas argumentējumu. Vēlāk (in nachgallienischer Zeit) tēlniecībā lielāku vērību iegūst bībliski motīvi, un tāpat tanī sāk izpausties interese par Kristus personību. 3. g. s. beigās akmenī sāk izcirst Kristus brīnumdarbus, ar ko pamazām kristīgajā mākslā izzūd filozofiskais motīvs (13. sek.).

Tetrarchiskajā-konstantiniskā laikmetā (4. g. s. sākumā) uz kristīgiem sarkofagiem parādas jauns Kristus tēls, kuŗu Gerke raksturo ar jēdzienu „miraculum Domini“. Kristu šē tēlo kā brīnumdarītāju. Daudz tēlniecisko darbu gados no 300.—320. (sarkofagi ar Kristus brīnumdarbu attēlojumiem) rāda Kristus varonisko godību. Kristus ir lielais glābējs, kas caur savu krusta nāvi iegūst varu nodrošināt cilvēcei augšāmcelšanos. Kristus tēls šē nemaz vairs neatgādina filozofu, bet gan lielu brīnumdarītāju (22). Šis Kristus ir Christus heroicus; aiz šī tēla stāv miraculum Domini ideja. Blakus heroicum tēlam šinī posmā nostājas vēl tā sauc. „gādu laiku“ Kristus tēls (312—340) un Kristus kā zēns (Christus puer, 330—360). Arī aiz šiem tēliem slēpjas miraculum Domini ideja.

4. gadu simtenī (340—370) akmenī kaltas arī Kristus ciešanas. Šinīs tēlniecības darbos galvenā ideja ir crux invicta. Šis tēlniecības Kristus tēlu Gerke raksturo ar jēdzienu „victoria Christi“ (35). Vispāri pirmos Kristus ciešanu tēlojumos izšķirami divi virzieni. Viens virziens vērojams sarkofagu tēlniecībā (Passionssar-

kophage), un otrs virziens vērojams tā saucamajā mazā mākslā (die Kleinkunst). Pirmais virziens ir simbolisks, otrs — stāstošs. Simbolisko virzienu ietekmē neuzvaramā krusta ideja, stāstošā — tēlotājā virzienā passio Christi ir Kristus dzīves daļa. Pirmais virziens atsevišķās ainās tēlo nāves uzvarēšanas noslēpumu, otrais virziens tēlo Kristus šķiršanos no šīs pasaules un atgriešanos savās debesu mājās (52).

Pēdīgi Gerke aplūko Kristus tēla būtību un pārveidojumus vēlākās antikas, tā sauc. teodosianiskā tēlniecībā (380—410). Ja konstantinisko tēlniecību apzīmogo brīnuma ideja, un starp šīs un teodosianiskās tēlniecības izaugušās paudzes tēlniecību raksturo ciešanu ideja, tad teodosianisko tēlniecību apzīmogo dievišķīgā majestātikuma (Maiestas Domini) ideja. Arī šī laikmeta tēlniecībā izveidojas trīs Kristus tēla tipi (rietumu tips Italijā un Gallijā, Konstantinopoles tips un Kristus Ravennas tēlniecības darbos). Kopējais tiem ir tas, ka šē izceļ Kristus majestātikumu. Teodosianiskā kapu tēlniecība negrib neko citu, ka ticīgajam atvērt debesis un viņam rādīt Kristu, kas majestātiski paceļas pāri telpai un iemieso sevī dievišķīgo varu. Šinīs mākslas darbos Kristum ir trīs veidi. Šē viņu tēlo kā svētītāju debess Kungu, kā Christus victor ar krustu un kā likumdevēju parādīzes kalnā (63). Šinī laikmetā darināti tēlniecības darbi, kas tēlo Kristu kā tronī sēdētāju. Šiem darbiem pamatā trejāda ideja: Kristus ir patiens skolotājs, Kristus ir patiens ķēniņš, Kristus ir patiens Dievs (66.). Gerke pakāvējas arī pie Kristus tēliem zilonkaula griezumos, kas darināti teodosianiskā laikmetā (370—400) un tāpat 5. un 6. gadsimtā.

Labi izmeklētas ilustrācijas uzskatami papildina autora spriedumus un raksturojumus.

Tiem, kas interesējas par kristīgo mākslu vispāri, un sevišķi par Kristus tēliem kristīgās ēras pirmos piecos gadsimtos, šī grāmata sagādā prieku. Šai grāmatai ir vēl tā nozīme, ka tā sekmē iedziļināšanos Kristus dievišķīgās būtības saprašanā.

Ārk. prof. Alb. Freijs.

Iss pārskats par jauniznākušām grāmatām.

A. Gulbja izdevumā:

1. Jāna Priede — **Purva taka.** 187 lpp. Grāmatā, kurai autore devusi tanī ievietotā pirmā stāsta nosaukumu, ir pavisam astoņi stāsti, kas visi vairāk, vai mazāk skar cilvēka izjūtas, domas un pārdzīvojumus. Šie pārdzīvojumi, līdzīgi slepenai purva takai, ir zināmi tikai vienam vien cilvēkam. Slepeno purva taku parādīšana, resp. izlīdzināšanās ar citiem, dod sirdij mieru (33. sek., 55., 56., 89.). Ši izlīdzināšanās tad arī piešķir visai grāmatai gaišu mirdzu.

2. Aida Niedra — **Uguns. Ro-**

mans. 196 lpp. Romans skar vienlīdz lauku un pilsētu dzīvi, paverot lasītājam spilgtas ainas un īpatnības kā vienā, tā otrā vietā. Spēcīgi, skaidri un ētiski raksturi ir kā lauku sētā (Ieva Zemdega), tā pilsētā (Mārtiņš Grieze). Romana pavediens rodas un risinas šo abu raksturu mīlestībā, kas spēj izlīdzināt visas pretešķības. Ievā Zemdegā autore ir spēcīgi parādījusi sievieti, kas augstu vērtē skaidrības tikumu (115., 153.), un Mārtiņā Griezē — darba tikumu (42., 166., 167.).

Grāmatu Draugs izdevumā:

1. Hilda Vīka — **Lielā slāpe.** Stāsti. 214 lpp. Grāmatā ir vairāki stāsti. Jaukas domas par mīlestību ir ieliktas stāstā Kristapiņš — kur autore izsaka tik dziļi patiesas domas, ka „nevien egoisms, bet mīlestība guļ visas pasaules pamatos“ (23.) Vairākos stāstos ir ietverti latviešu mitoloģijas elementi, kā Dievs, Laima, Māra, Saules meitas (51, 53, 54, 110, 127), ko autore savos stāstos lasītājam liek skatīt gan kā vizionāras parādības, gan arī personificē tās. Hil-

das Vīkas stāstiem ir rāms un vijīgs teceļums.

2. F. E. Sillanpē — **Kalpone Silja.** Romans. 149 lpp. No somu valodas tulk. O. Matisons. Romanā stāsta par kādas spēcīgas zemnieka cilts (Salmelus) bojā eju, rādot tās cēloņus un sabrukuma gaitu un pēdējās atvases Siljas dzīvi. Grāmatas pēdējā pusē skartas somu atbrīvošanās cīņas. Īpatais šī somu autora darbā ir vientulība un klusums, kas spēj cilvēkam dot spēku nodzīvot skaidru dzīvi.

K.

Bibliografija.

Galvenie latviešu periodikā iespēstie raksti par reliģiju, ētiku, ev. lut. baznīcu un tās darbiniekiem un recenzijas par šāda satura grāmatām. Pārskatā neietelp speciāli šīm problemām veltīto laikrakstu saturs un celsmes raksti.

Saīsinājumu nozīme:

BrZ — Brīvā Zeme, CēsuV — Cēsu Vārds, DarbaDz — Darba Dzīve, DaugV — Daugavas Vēstnesis, JaunK — Jaunais Kurzemnieks, JaunZ — Jaunās Ziņas, KurzV — Kurzemes Vārds, LKar — Latvijas Kareivis, LSk — Latvijas skola, LVIŽ — Latvijas vēstures instituta žurnāls, MMV — Mūsu Mājas Viesis, SmiltZ — Smiltenes Ziņas, SuM — Senatne un Māksla, ZemgB — Zemgales Balss.

1940. gada marts un 1.—15. aprīlis.

Bērziņš, Prof. Ludis — Archibīskapam Teodoram Grinbergam septīto gadu desmitu noslēdzot. JaunZ 72.

Burķevics, Jānis — Lieldienas latvju dainās. KurzV 67.

— Ciešanu nedēļa un Lieldienas Jeruzālemē. LKar 66.

Dimiņš, Ed., Baznīcu un konfesiju dep. direktors. Lielais kārtības likums. Aizsargs 3.

Ducmanis, Senators Kārlis, Raunas draudzes loceklis — Ādama Jendes piemiņai.

CēsuV 348, SmiltZ 13.

- Eiza, J. — Raunas mācītāja Ādama Jendes piemiņai. SmiltZ 9.
— Jaunatnes darbs Kuldīgas draudzē. JaunK 12.
- Jaunzems, Jānis — Brāļu draudzes saiešanas nami. SuM I.
- L. — Evaņģeliskā dogmatika. V. Maldonis. [Rec.] LSkola 3.
- L., K. — Grāmata par cilvēka dēlu [Rec. par K. Kundziņa Kristu.] DarbaDz 13.
— Latgales sakralā tēlniecība. DaugV 72.
- Liepiņa, M. — Reliģiskais pārdzīvojums. Latviete II.
- Maldonis, Prof. V. — Arķibīskapa Teodora Grīnberga 70 mūža gadi. BrZ 73.
— Mācītāju sabiedriskās darbības loma tautas reliģiskā un ētiskā audzināšanā. Aizsargu mācītāju svētīgs darbs 8. Valmieras aizsargu pulkā. Valmierietis 554.
- Raskajs, L. — Ķilda angļu baznīcā. JaunZ 77.
- Raudzeps, V. — Baznīcas kari un miers Igaunijā. BrZ 83.
— Reliģisku jautājumu iztirzāšanas vakari. [Kuldīgas draudzē.] JaunK 11.
- Rozenvalds, K. — Virsmācītājs Jēkabs Kullītis piecdesmitgadnieks. ZemgB 67.
— Saudzīgi sakot — savāda rīcība. [Par Trīsvienības dr. dibināšanu.] KurzV 75.
- Skrābāns, R. — Par reliģijas mājācību I. MMV 10.
- Skrābāns, R. — Trīs atslēgas Kristus mācības izpratnei. Augusta Leimaņa apcerējums autora apgādā [Rec.] BrZ 83.
- Sproģis, Jūlijs — Kristus ciešanu vislielākais dziesminieks. [J. S. Bachs.] BrZ 71.
- Zemzaris, T. — Ernesta Glika ziņojumi Vidzemes virskonsistorijai. LVIZ (13).
— Zinātne un reliģija. Dzelzceļnieks 7.

K R O N I K A

Latvija

Archibīskaps prof. Dr. T. Grīnbergs savos 70. šūpļa svētkos 2. aprīlī saņēma Valsts prezidenta Kārļa Ulmaņa apsveikuma rakstu:

„Jūsu mūža 70 gadu svētku dienā sūtu Jums vislabākos sveicienus un ceru, ka gandarījums pilda jūsu sirdi, raugoties uz noietā dzīves posma, kuru gaitas bijušas veltītas kalpošanai tautas tikumiskai un garīgai audzināšanai, vedot to pie apskaidrotākiem ticības ideāliem.

Augsti vērtēdams Jūsu ciešo sadarbību ar valdību un izteikdams Jums savu atzinību par līdz šim veikto darbu, kas prasījis kvēlu sirds degsmi un lielu pašaieliedzību, novēlu Jums, augsti godātais archibīskapa kungs, vislabāko arī Jūsu dzīves turpmākā ceļā.“

Archibīskapu viņa dzīvoklī personīgi sveicināja Baznīcas virsvaldes locekļi, prāvesti, mācītāji, organizāciju pārstāvji un jubilara draugi. Apsveicēju rindā bija ģen. J. Baloža pārstāvis armijas māc. pal. A. Liepiņš, prāv. A. Jaunzemis sveicināja izglītības ministra un skolu departamenta direktora vārdā, Teoloģijas fakultātes vārdā sveicināja prof. Dr. K. Kundziņš, prāvestu vārdā — prāv. A. Kundziņš, Rīgas mācītāju — māc. E. Bergs un daudzi citi.

*

Jelgavas sv. Annas draudzes mācītājs Jēkabs Kullītis 23. martā atskatījās uz 50 mūža gadiem. J. Kullītis dzimis 1890. gadā Kalnciemā. Pēc Jelgavas ģimnazijas beigšanas studējis teoloģiju Tērbatas universitatē. Ordinēts 1920. g. Jelgavā. Sv. Annas draudzē māc. Kullītis

jau nostrādājis divus gadu desmitus. Ir ticības mācības skolotājs Hercoga Pētera ģimnazijā un Jelgavas skolotāju institūtā. Apbalvots ar Triju zvaigžņu ordeni.

*

Lieldienās Rīgas sv. Pētera baznīcā notika jaundibinātās Pētera draudzes pirmais dievkalpojums, kurā ieradās Valsts prezidents Kārlis Ulmanis, sabiedrisko lietu ministrs A. Bērziņš, aizsargu priekšnieks ģen. K. Prauls, Rīgas pils. vecākais E. Laimiņš, daudzi atbildīgi iestāžu vadītāji, sabiedrības pārstāvji un pilns nams dievlūdžēji. Svinīgajā dievkalpojumā ievadrunu teica armijas māc. P. Apkalns, svētrunu — prof. Dr. A. Freijs, svētīšanu archibīskaps prof. Dr. T. Grīnbergs. Muzikāliem priekšnesumiem dievkalpojumu kuplināja operdziedātāja A. Vāne un Rīgas pilsētas darbinieku b-bas koris A. Prēdeļa vadībā.

*

Jaundibinātās Rīgas Augšāmcelšanās draudzes mācītāja A. Gobas ievēšana amatā notika 21. aprīlī V. Ģertrūdes baznīcā. Svinīgo dievkalpojumu vadīja archibīskaps prof. Dr. T. Grīnbergs, asistējot prāv. A. Kundzinam, prof. Dr. V. Maldonim un prof. Dr. A. Freijam. Svētrunu teica māc. A. Goba.

Jaunās draudzes priekšnieks ir Pils komandants plkv. R. Bebris.

*

Āraižu baznīcā Lielajā piektdienā garīgā koncertā atskaņoja J. Haidņa slavenā oratoriju „Septiņi krusta vārdi.“ Garīgas dziesmas dziedāja H. Ozolītis.

*

Prof. K. Kundziņš runāja par tematu: „Humanais, kristīgais un nacionālais ētoss“ vienā no Rīgas Latviešu Biedrības rīkotajām „ceturtdienām“ š. g. 4. aprīlī.

Referents vispirms pakavējās pie vārda „ētoss“ būtiskā satura noskaidrošanas. Ar to apzīmējam ētiskos principus, par cik tie ietvērušies reālās dzīves formās, kamēr ar vārdu „ētika“ saprotam vairāk teoretisku mācību.

Mūsdienu cilvēks saistīts gan ar kristīgo ētosu, kas noteic mūsu domas par pārempirisko pasauli, gan ar humano

ētosu, kas apgarojis mūsu izglītības celmlaužu cīņā par pilnvērtīgu cilvēku, gan ar nacionālo ētosu, kas mūs sakausējis kopā, palīdzējis sasniegt brīvu valsti.

1. Jautājot pēc humanā ētosa (tā saknes jau humanisma un renesanses laikā) raksturībām, jākonstatē, 1) ka tas ir antropocentrisks — arī tauta un kopība ir cilvēka dēļ, 2) te ir optimistiskais cilvēka vērtējums, neredz cilvēkā drausmus bezdibēņus, 3) cilvēkā neizceļ vienreizīgo, bet vispārcilvēcīgo (nešķiro dzimumus, vecu no jauna), vērs skatu uz cilvēku kodolu.

Šis ētoss glabā nezaudējamas vērtības, tā vadīti bijuši mēģinājumi mīkstināt sociālās netaisnības, bet no otras puses tas slēpj sevī bīstamu katastrofu iespējas, jo 1) tas nerēķinās ar reālo dzīves īstenību, kas patiesībā nemaz nav tik vienkārši pie malas nobīdama [cilvēka pazemes spēki bieži noteic viņa ētosu — piem., iedzimtības lāsts], 2) humanam altruismam raksturīgs nespēks — kamēr oficiāli mācīja augstu vērtēt humanos ideālus, lielā dzīve plašās masās gāja savu ceļu, 3) še nav pietiekami respektēts tas apstāklis, ka spēks ir tur, kur atsevišķi indivīdi saplūst ciešā vienībā. Tādēļ jau ar Ibsena „Brandu“ un sevišķi pēc šī ētosa revīzijas, pie kam jaunu nozīmi guvis kādreiz jau par novecojušos atzītais kristīgais ētoss no vienas un nacionālais ētoss no otras puses. 2. Kristīgais ētoss ir gan radniecīgs humānajam ētosam, bet ir pārpratums, ja tos identificē: 1) kristīgā ētosa sakne nav cilvēkā, bet pārempiriskajā pasaulē (Dieva taisnība), 2) kristīgās antropoloģijas vērtējumā cilvēks rādīts savā iekšējā pret-runībā — no tās pašas dvēseles lauzās dievišķā simfonija un zemie instinkti (Jēzus vārdi — Lk. 11, 13; ap. Pāvila Vēst. rom. 7, 19; simul iustus et simul peccator — Luters); cilvēka augšana notiek ar lūzumiem (krusts kā pāreja uz augšāmcelšanos), 3) pēdējais lielums nav paša cilvēka sīkā laime, bet Dieva valstība un Dieva godība [še saskare ar nacionālo ētosu]. Pretēji humanisma atomismam kristietībā ir cieša saslēgšanās ar vēsturiskajām tradīcijām, baznīcas simboliem.

3. Nacionālais ētoss no vienas puses ir vairāk radniecīgs kristīgajam nekā humānajam ētosam: 1) cilvēks vairs nav

visu lietu mērs, bet tauta 2) izcelta vienība starp garīgo un vitalo, nozīme piešķirta arī tautas pagātnei un vēsturei, 3) šē ir spirtgums un drosme, kā trūka humanismam, 4) humanās vērtības netiek atmetas, bet ceļš uz tām iet caur tautu, 5) ievērota zināma dabīga atšķirība atsevišķo tautas locekļu starpā — tur ir vadītājs un vadāmie, jaunie un vecie, augstvērtīgie un mazvērtīgie, 6) galvenais nacionalisma spēks ir tas, ka šē ir viena cieša kopība — valsts.

Šo pieminēto trīs lielumu realizēšanās dažkārt novedusi pie normaltipa deformācijas: kristietībā radušās sektes, humanismā — t. s. kafijas tases humanisms, nacionalismā — rasisms. Tādēļ mūsaiķu cilvēka stāvoklis var kļūt zināmā mērā kritisks, tā, piem., draud sadursme kristietības un rasisma starpā. Mazākās tautas ir tai ziņā laimīgākā situācijā, ka šē nekad nevar tikt ignorētas ne pēdējās humanisma normas, ne Dieva taisnība. Sevišķi latviešu tautas dzīves ziņā nacionālo nenostāda kontrastā ar humano un kristīgo, tieši otrād — tā tāpat kā humanisms un kristietība prasa saudzību un gādību par mazāko [bārenītei palīdz Dievs].

*

Reliģijas zinātņu biedrības priekšlasījumu sapulcē 25. aprīlī doc. F. Treu's nolāsija referatu: „Deuterocesajas saskarsme ar Iranas reliģijas motīviem“.

*

Latvijas vēstures instituta publiskā sēdē 26. aprīlī prof. L. Adamovičs nolāsija referatu: „Latviešu brāļu draudzes attieksme pret latviešu sabiedrisko kustību 18. gadsimtenī“.

*

Katoļu laikrakstos Rīgas Vēstnesis un Latgolas Vārds prof. P. Ozoliņš ievieto-

jis piemiņas rakstu dzejniekam Ed. Virzama. Autors zina liecināt, ka netaiķis dzejnieks savas slimības laikā ataicinājis prelatu Stukeli, kuram esot izteicies: „Es apliecinu katoliskās baznīcas mācību un vēlos piederēt katoļu Baznīcai. Mana dvēsele meklē mieru, un to es varu atrast tikai katoļu Baznīcā. Kad jutīšos drusku stiprāks, tad nokārtosim formālo pusi.“ Raksta autoram „tā vien šķiet, ka to svētbrīžu vietā ar muziku un deklamācijām, kas tika noturēti pie netaiķa šķirsta, labāk būtu atskanējuši katoļu priesteru monotoni rečitātivi...“

*

„Latvijas Pareizticīgais Teoloģijas Vēstnesis“ savā šī gada 1. burtnīcā starp citu atzīmē, ka Jaunās Derības jaunais latviskais tulkojums esot nepilnīgs un kļūdainis. Te jāpiezīmē, ka emandācijas komisija tulkojumu veikusi pēc Nestles oriģinālteksta izdevuma, kas, acīmredzot, nesaskan ar to izdevumu, ko lieto pareizticīgie. Pārmetums būtu pamatots vienīgi tad, ja tulkojuma novērtētāji to salīdzinātu ar emandācijas komisijas izraudzīto oriģināltekstu (sk. A. Freija recenziju 190. lappusē).

Virspriesteris P. Gredzens, pievienodamies augšminētā laikraksta spriedumam, savā žurnāla „Ticība un Dzīve“ 8. numurā saka: „Tā tas arī ir, un ne par velti kāds priesteris projektē savākt savā draudzē visus šā izdevuma Jaunās Derības eksemplārus un sarīkot pie baznīcas viņu svinīgu sadedzināšanu visas draudzes klātbūtnē.“ Šis priesteris droši vien nenojauz, kādā gaismā ar savu „projektu“ viņš nostāda sevi un savu baznīcu. Mūsu acīs šādi paņēmieni apliecina vienīgi to, ka pareizticīgo baznīcā vēl ir kaut kas līdzīgs viduslaiku garam.

Ā r z e m e s

Lietuva.

Kauņas latviešu biedrība 10. martā bija rikojusi ciešanu laika dievkalpojumu ar dievgaldu. Dievkalpojumu Kauņas ev.-lut. baznīcā vadīja Eltišķu latv. draudzes mācītājs G. Rauskiņš. Dievkalpojumā ieradās Latvijas sūtnis Kauņā L.

Sēja, militārais atašejs plkv. Deglavs un koplā skaitā Kauņas latvieši.

Zviedrija.

16. martā aizgājusi mūžībā ievērojamā zviedru rakstniece, Nobela premijas laureate Zelma Lagerlefa. Savā litera-

rajā mantojumā viņa atstāj darbus ar dziju reliģisku un ētisku saturu, kas, visās kulturtautu valodās tulkoti, tagad kļuvuši par visas kristīgās cilvēces kopīpašumu. Pašā pirmā vietā te jāmin viņas brīnišķīgās Kristus legendas, tāpat Jeruzaleme. Klasisks kļūvis dēkainā mācītāja tips, ko viņa notēlojusi savā vispopulārākā darbā — romānā Gesta Berlings.

Vācija.

„Junge Kirche“ raksta, ka Vartas apgabālā (bij. Polijā) darbu draudzēs atraduši 50 no Latvijas un Igaunijas repatriējušies mācītāji. Daudzi no tiem tagad strādājošas tādās draudzēs, kas priekš repatriācijas patstāvīgi nepastāvēja mazā locekļu skaita dēļ. Gados jaunākos mācītājus nodarbinot konfirmandu mācībā un iecerotāju centralēs.

Vācu diakonises pēc repatriācijas no Rīgas, Jelgavas un Tallinas atradušas nodarbošanos diakonisu namā Princenālē pie Brombergas. Diakonisu iestādi te vada māc. Katerfelds.

*

Vācijas aplicības baznīca Liendienās laidusi klajā vēstījumu, kurā starp citu teikts: „Mūsu tauta atkal atrodas milzīgā ciņā. Mēs atkal esam aicināti sevi ziedot un nebaidīties ne posta, ne nāves. Kara laiks ir pārbaudījuma laiks, kad katram jāpārbauda savi vārdi — arī evaņģēlija sludinātājam. Tam jāvairas pārpratumu un jābūt skaidrībā, ka viņš nesludina cilvēku domas, bet evaņģēliju. Tam jānes kopīga nasta ar visu tautu un jācīnās līdz kopīgajai cīņai.

*

Bij. Herdera instituta profesors lic. O. Pōrts aicināts par baznīcas vēstures katedras pārstāvi. Rostokas universitatē.

*

Atzīmējot prof. G. Vobermina 70. dzimšanas dienu, iznācis svētku rakstu krājums „Luters, Kants, Sleiernachers un viņu nozīme protestantismā“.

*

7. aprīlī vācu evaņģēliskā baznīca sviņēja īpašu audzināšanas svētdienu. Virmbergas evaņģēliskās baznīcas padome savā aicinājumā bija ieteikusi šajā dienā rīkot bērnu dievkalpojumus un sevišķas draudžu un vecāku sanāksmes. Tajās runāts par kristīgās draudzes darbu jau-

natnes audzināšanā un atbildību tautas nākotnes priekšā.

Šveice.

Prof. Kārlis Barts Lielajā piektdienā Bāzeles radiofonā nolasījis lekciju par protestantiskās teoloģijas jaunorientāciju pēdējos 30 gados. Bārts uzstādījis jautājumu, vai dialektiskā teoloģija, sevišķi uzsvērdama Dieva žēlastību un cilvēka grēkus, neattālina teologus pārāk no reālās dzīves, tikumības problemām un uzdevumiem? Esot raksturīgi — tālāk teicis runātājs — ka šodien dialektiskai teoloģijai pārmetot gluži pretējo, ka tā esot pārāk vienpusīga patreizējās politiskās krīzes novērtējumā un pārāk noteikti, pat bīstami prasot pēc izšķiršanās. Kas izsakot šo pēdējo pārmetumu, dialektisko teoloģiju esot sapratuši labāk kā iepriekšējie. „Mums nekad prātā nav nācis atsvešināties no zemes,“ teicis Barts „un es neticu, ka mēs tā būtu kādreiz runājuši vai darbojušies. No atziņas, ka Dieva priekšā esam grēcinieki un varam dzīvot vienīgi Dieva žēlastības dēļ, neizriet, ka mēs drīkstētu gulēt; gluži otrādi: mums jābūt nomodā. Bailes no Visuvarenā nav gals, bet sākums katrai cilvēcīgai gudrībai un brīvībai“.

Itālija.

Arabu rokrakstu krājumā, kas glabājas Milanas Ambrozijas bibliotēkā no 17. gadsimta, kad to savācis kardināls Bormes, nupat atrasts ļoti vērtīgs rokraksts. Pilnīgi vēl neizpētītajā archīvā bibliotēkars Galbiats atradis līdz šim nepazīstamu 270 lappušu lielu Jāņa apokrifā evaņģēlija kodeku. Lieta grozas ap tekstu, kas no sīriešu redakcijas vēlāk pārtulkots arabu valodā. Rokraksts sevišķi labi uzglabājies, un tas būs vērtīgs ieguvums kā teologiem, tā vēsturniekiem. Dažas piezīmes koptu valodā ļauj secināt, ka rokraksts radies kādā eģiptiešu klosterī. Rokraksta pēdējā lappusē pievienots pārrakstīšanas datums — 1342. g. pēc kristīgā laika rēķina.

Savienotās Valstis.

Lieldienu svētdienā pirmo reizi izdārits dievkalpojumu pārraidījums ar televīzijas palīdzību. Ņujorkas raidītājs vispirms snedzis protestantu un pēc tam

katoļu dievkalpojumu. Pirmie televīzijas dievkalpojumi izpelnījušies lielu ievēribu amerikāņu sabiedrībā un presē.

*

Šī gada sākumā Filadelfijā notika studiju konference ar virstematu „Baznīca un starptautiskais stāvoklis“. Konferencē piedalījās visu Amerikas baznīcu pārstāvji. Tagad publicēti konferences atzinumi, to starpā arī tezes par sadarbību oikumeniskā garā patreizējā laikā. Šīs tezes paredz: 1) visās zemēs ievest kopīgas lūgšanas baznīcai un mājai, 2) sv. vakarēdiena izdalīšanu vienā laikā visās zemēs, 3) konferenču sasaukšanu kristīgiem no neitralajām un karotājām valstīm, 4) savstarpējus apmeklējumus neitralo un karotāju valstu kristiešu starpā, 5) sarakstīšanos šo zemju kristiešu starpā, 6) svētrunu un lūgšanu tekstu apmaiņu, 7) baznīcu un misijas centru atbalstīšanu, kur atbalsts nepieciešams kara posta dēļ, 8) garīdznieku nosūtīšanu inernēto un gūstā saņemto garīgo vajadzību apmierināšanai, 9) iespējamo palīdzības sniegšanu postā nonākušiem civiliedzīvotājiem un bēgļiem un tā jo prām.

Japāna.

Japānas parlaments pieņēmis jauno likumu par reliģiskām apvienībām. Šajā

likumā kristīgā baznīca pirmo reizi Japānā tiesiski pielīdzināta budismam un šintoismam. Turpmāk kristīgo apvienības Japānā varēs iegūt juridiskas personas tiesības. Dievnami un draudžu ēkas būs atsvabinātas no nodokļiem. Kristīgās draudzes varēs arī lūgt valsts aizsardzību pret nievājošu izturēšanos un apvainojumiem. Likuma motivācijā starp citu teikts, ka kristietība Japānā ļoti daudz devusi gan sociālā laukā, gan Vakareiro-pas zinātnes propagandā.

Mazā kronika.

Itaļu valdības galva Musolini atvēlējis 1 miljona liru baznīcu atjaunošanas vajadzībām — starp citu 250.000 liras Pizas katedralei un 200.000 Florences domam.

*

Strasburgas protestantiskās teoloģijas fakultate pēc kara izcelšanās pārcelta uz Klermonu — Ferānu, Dienvidfrancijā.

*

Pieaugot Jeruzalemes iedzīvotāju skaitam, izstrādāts Eļļas kalna apbūvēs plāns. Šī ziņa baznīcas aprindās izsaukusi lielu nemieru, un nesen nodibinājusies sabiedrība Eļļas kalna apbūves gabalu atpirkšanai.

Kļūdu izlabojums.

Manā recenzijā par prof. V. Maldoņa „Evanģelisko dogmatiku“ (Ceļa š. g. 2. burtnīcā ir ieviesušās sekošas divas iespēduma kļūdas:

1) 121. lappuses 1. slejā 18. un 19. rindās no apakšas: „bet viņš darīt arī zināmus, kas izteikuši uzskatus, gandrīz vai vārdā neminot“ vietā jālasa: „bet

viņš var to arī darīt, personas, kas izteikušas zināmus uzskatus, gandrīz vai vārdā neminot“.

2) 122. lappuses 2. slejā, 11., 12., 13. rindā no augšas vārdos „tāpat arī ļaunuma un objektīvo ļauno varu spēks ir drīzāk tverams“ „drīzāk“ vietā ir jālasa „dziļāk“.

J. Rezevskis.

Atbildīgais redaktors: ārk. prof. Dr. Alb. Freijs.

Redakcijas koleģija: prof. Dr. K. Kundziņš, prof. Dr. V. Maldonis, prof.

Dr. L. Bērziņš, māc. G. Šaurums, māc. P. Detlavs.

Izdevēja: Latvijas Ev-lut. Baznīcas Virsvalde.